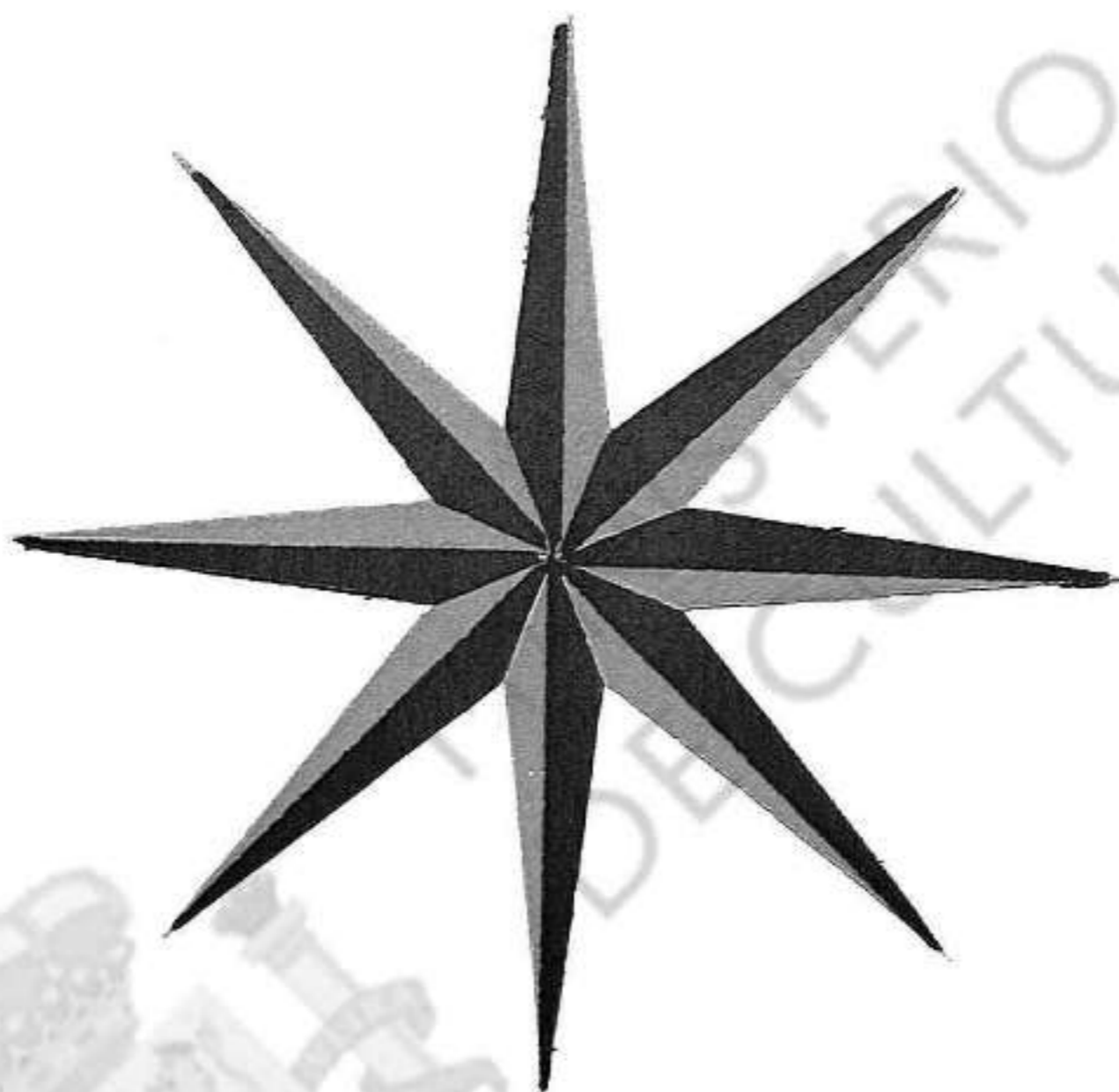

ARCHIVO

horitzons

nous

- ◇ *El Congrés Mundial per al Desarmament General i per a la Pau.*
- ◇ *Europeisme i Nacionalisme.*
- ◇ *En el 80 aniversari de Pau Picasso.*
- ◇ *En el llindar del Comunisme.*
- ◇ *“Vacances pagades”, dins l’obra poètica de Pere Quart.*

L PRIMER TRIMESTRE / 1962

PUBLICACION
TRIMESTRAL

En trámite el registro como artículo de 2a. clase en la Administración de Correos, núm. 1, de México, D. F.

s u m a r i

EDITORIAL

El Congrés Mundial per al Desarmament General i per a la Pau, 1

EL PENSAMENT I L'ACCIÓ

Europeisme i nacionalisme, *M. Oriol*, 4

"Mater et Magistra: L'Església davant les contradiccions del capitalisme imperialista, *Joan Berenguer*, 11

En el 80 aniversari de Pau Picasso

LES LLETRES

"Vacances pagades", dins l'obra poètica de Pere Quart, *Ramon Roig*, 19

Algunes consideracions sobre els "Homenots", de *Josep Pla*, *Martí Casanovas*, 20

Un conservador barceloní de fa un segle, *Maria Masades*, 32

HORITZONS DEL MON

En el llinar del Comunisme, *Gregori López Raimundo*, 35

REVISTA D'OPINIONS

Entorn d'una enquesta, 44

L'estrena de l'Atlàntida, 46

FULLS OBERTS, 48

DOCUMENTS

Un comunista davant la policia, 54

Per la llibertat d'expressió, 55

EL CONGRES MUNDIAL PER AL DESARMAMENT GENERAL I PER A LA PAU

ELS DIES 16-19 de desembre del 1961 s'ha reunit a Estocolm el Consell Mundial de la Pau amb la participació de més de 200 representants de 70 països de tots els Continents. Entre les organitzacions internacionals representades, figuren la Federació Mundial de Treballadors Científics, la Unió Internacional d'Estudiants, la Confederació Cristiana per a la Pau, la Federació Sindical Mundial, el Consell de la Solidaritat Afro-Asiàtica, la Federació Mundial de la Joventut Democràtica, la Federació Democràtica Internacional de Dones, la Conferència dels Pobles Africans, etc...

El professor Bernal presentà un informe sobre la situació internacional i els perills que amenacen la pau i proposà la celebració d'un Congrés Mundial al qual puguin participar els representants dels pobles de tot el món. Complint els acords d'aquesta reunió, el Consell Mundial de la Pau ha convocat un CONGRÉS MUNDIAL PER AL DESARMAMENT GENERAL I PER A LA PAU, que ha de celebrar-se a Moscó els dies 9-14 de juliol del 1962. La crida convocant el Congrés diu, entre altres coses:

El desarmament —general, complet i controlat, compresa la destrucció de les armes nuclears— és la necessitat més urgent de la nostra època. És un pas essencial vers un món sense guerra...

Invitem tots els moviments i organitzacions, tots els homes i dones interessats a acabar amb els actuals perills i que actuen a favor d'aquest noble objectiu, a participar al nostre Congrés. Tots hi seran benvinguts. En el Congrés podrem tenir una discussió lliure i franca sobre tots els problemes relacionats amb la pau i el desarmament. En realitat, no hi ha cap qüestió vital, es tracti de la independència nacional, del nivell de vida o d'empleu, que no es trobi afectada per l'actual cursa als armaments. Tot ha d'ésser discutit en relació amb el desarmament.

Sobretot desitgem que la discussió en el Congrés condueixi a l'acció mundial a favor del desarmament. Treballant junts, els pobles de tot el món tindran el poder de canviar llur destí i de posar el món, un cop per sempre, en la via de la pau.

El tema central del Congrés —desarmament general— és l'objectiu fonamental de l'època actual en la lluita per a preservar i consolidar la pau mundial.

El desarmament ha deixat d'ésser un objectiu inassolible. Actualment, és possible convertir aquest objectiu en realitat, si totes les forces interessades a consolidar la pau actuen conjuntament per imposar-lo. Actualment, l'imperialisme, que porta en el seu sí la guerra com "els núvols porten la tempestat", segons la cèlebre frase del gran líder socialista francès, Joan Jaurés, ja no és el factor

determinant en la vida internacional. El triomf de la Revolució d'Octubre a Rússia, en 1917, i la creació del camp del Socialisme després de la segona guerra mundial, han canviat la correlació de forces mundials i el socialisme esdevé cada dia més el factor determinant en el desenrotllament històric de la societat humana. A més, els moviments d'alliberament nacional dels pobles colonials, en independitzar aquests pobles dels Estats imperialistes, que se'n servien com a reserves de matèries primeres i de soldats, constitueixen una força activa contra la guerra i de defensa de la pau. L'acció conjunta dels pobles de tot el món pot actualment impedir la guerra i imposar el desarmament.

Això no vol dir que la lluita serà fàcil. Els enemics del progrés social, els provocadors de guerra, no cediran, no abandonaran les armes voluntàriament. Especulant amb interessos creats i amb prejudicis encara existents entre les poblacions, intentaran "justificar" la continuació de la cursa als armaments. Aquesta cursa els proporciona beneficis enormes i mitjançant la formació de blocs militars, la cessió dels territoris per a instal·lar bases militars dels Estats Units, mediatitzen la sobirania i la independència nacional dels pobles i imposen una política militarista que accentua el perill d'una nova guerra mundial.

La lluita per al desarmament és d'interès vital per a tots els pobles i ho és en particular per al nostre. La camarilla que té el poder a Espanya apareix actualment com el millor suport de les provocacions agressives dels imperialistes i dels revengistes alemanys.

A finals d'any, després que la Unió Soviètica es va veure obligada a reprendre els assaigs atòmics i que, en mostrar el seu poder, va refredar i va fer recular els qui preparaven la guerra immediata "per Berlín", el general Franco s'ha fet l'interpret dels més rabiosos provocadors de guerra, en dir en el discurs de fi d'any que la pau a costa de tot és immoral. Hom no pot veure en aquesta frase sinó un afany insensat de veure esclatar la guerra.

Suara, el Capità General de Catalunya, en inaugurar la càtedra "General Palafox" a la Universitat de Saragossa, ha glossat el discurs de Franco pregonant la nova croada i dient que per a evitar la guerra no es coneix fins ara cap solució millor que la de preparar-se per a la guerra, és a dir, accelerar la cursa als armaments. Al seu torn, a La Vanguardia del 23 de gener, Aznar glossa aquest darrer discurs i precisa: la idea militar, la preocupació militar, han d'estar sempre vives entre nosaltres, perquè l'Occident ens demanarà, ens exigirà un dia que fem honor a la insigne excel·lència del nostre destí nacional, degut al qual som cridats a complir com a bons en aquesta plaça militar, en aquest arsenal marítim, en aquest reducte fortíssim, en aquest aeroport d'insospitades possibilitats.

¡Pobre, miserable destí, el que ens ofereix el successor de Galinsoga, el que en nom de l'occident ens prepara, si se la deixa fer, la camarilla franquista! Es el destí lligat a les bases militars ianquis imposades al nostre poble i de les quals una Comissió parlamentàrio-militar nord-americana ha dit, després del seu recent viatge a Espanya: En retirar-nos de les nostres bases del Marroc com ara ho estem fent, les que tenim a Espanya ens seran encara més vitals. Les conversacions de Franco i Dean Rusk han consistit a examinar la situació des de l'angle de les bases militars ianquis, de llurs disposició a eixamplar-les en vistes a l'agressió, a canvi d'un més gran ajut polític i econòmic dels Estats Units a la dictadura del general Franco.

Aquesta política representa un greu perill per al nostre país. Si els imperialistes desfermen un atac contra la U.R.S.S., les bases militars americanes atreuran les consegüents represàlies soviètiques damunt d'Espanya.

Però els pobles hispànics no es conhorten amb un tal destí, que no podria anar a parar sinó a la mort atòmica. El sentiment antiianqui es reforça cada dia en totes les capes i sectors i s'orienta més conscientment en la lluita contra

les bases militars i contra la dictadura. No fa gaire el general Kindelan escriví a l'«ABC» de Madrid un article propugnant la construcció de refugis antiatòmics. A l'ocasió de publicar un altre article, ell mateix ha reconegut, públicament, haver rebut nombroses cartes d'espanyols tot dient-li que la millor manera de preservar-nos dels bombardeigs atòmics ha d'ésser l'evacuació i el desarmament de les bases militars ianquis.

Efectivament, la lluita per l'evacuació de les bases militars nord-americanes és la lluita comuna a tots els patriotes que volen salvar Espanya de la destrucció i milions d'espanyols de la mort atòmica. Aquesta lluita s'uneix a la de tots els pobles del món per al desarmament i per a la pau.

La popularització dels preparatius del CONGRÉS MUNDIAL PER AL DESARMAMENT GENERAL I PER A LA PAU, la mobilització del poble de Catalunya i de tot Espanya a favor del Congrés, mitjançant adhesions escrites i altres activitats contribuiran a reforçar l'acció comuna dels pobles hispànics contra la guerra, per al desarmament general, complet i controlat, que inclou la lluita per a la destrucció de totes les armes atòmiques i per a la supressió a tots els països de les bases militars estrangeres, qualssevol que siguin.

Certament, tot els homes i dones que desitgen la pau i que assistiran al Congrés no tenen la mateixa opinió sobre les causes de la guerra i dels conflictes que actualment amenacen de fer-la esclatar. Tanmateix, el CONGRÉS MUNDIAL PER AL DESARMAMENT GENERAL I PER A LA PAU ofereix a tots la mateixa possibilitat de discutir lliurement i francament amb la convicció que la diversitat d'aquestes opinions no ha d'ésser obstacle per a trobar formes i fins comuns per tal d'assolir allò que és vital per a tots: evitar a la humanitat el flagell d'una nova guerra mundial, que inevitablement seria termo-nuclear, i consolidar la pau mitjançant l'acció conjunta a favor del desarmament general, complet y controlat.

nous horitzons

El canvi del nom d'HORIZONS per NOUS HORIZONS que els nostres lectors hauran observat en la coberta d'aquest número, és degut al fet que l'Administració mexicana, on la nostra publicació estava en tràmit de registre, ens comunica que el nom Horitzons no pot ser emprat per estar ja registrat en propietat a nom d'un altre editor.

M. Oriol

EUROPEISME I NACIONALISME

II. NACIONALISME BURGÈS

I EUROPEISME A CATALUNYA¹

Joan Crusellas, un dels qui podríem anomenar teòrics del catalanisme europeista, escrivia fa un cert temps:

“(Europa) és, per als catalans, la culminació del sentit històric de Catalunya”.²

Aquesta expressió és molt reveladora puix, com hem vist a la primera part d'aquest article, l'Europa de què ens parlen els europeistes té un significat molt concret: la creació d'un gran espai econòmic on els principals grups monopolistes dels països europeus i no europeus es puguin moure sense traves per a fer front a l'avenç dels països socialistes, a la revolució popular en llurs propis països i al moviment d'alliberament nacional de les colònies.

Per a dir-ho d'una altra manera: el significat de l'expressió de Crusellas és, si fa o no fa, el següent:

“La culminació de l'evolució capitalista de Catalunya ha de consistir en la creació de grans monopolis catalans, en la submissió del poble català al domini incondicionat d'aquests monopolis i en la creació de lligams molt estrets entre els monopolis d'aquí i els dels principals països europeus”.

(Notem, de passada, la característica tendència dels ideòlegs burgesos a identificar “evolució capitalista” amb “sentit històric”).

L'expressió de Crusellas, en si, no tindria massa importància si no fos part de tot un esforç organitzat per a bastir una teoria catalanista que, sense perdre cap dels trets específics del nacionalisme burgès català, serveixi de vehicle ideològic per a mantenir el domini de l'oligarquia financera: ara i durant l'etapa integracionista que es proposa de seguir.

L'oligarquia financera veu en la integració europea una via de “superació” de les limitacions del mercat espanyol i d'enfortiment de les seves posicions dominants actuals. Per bé que sempre ha anteposat els seus interessos de classe a tota altra consideració³ l'oligarquia no pot prescindir del fet objectiu de l'existència de la nació catalana. Per això, a Catalunya, la seva línia de desenrotllament ideològic és la d'un catalanisme europeista que bo i mantenint íntegrament el

¹ Vegeu la primera part d'aquest article, *Europeisme i nacionalisme, I. La base econòmica i política*, a HORIZONS, num. 4.

² Joan Crusellas, *Els pobles joves*, Col·lecció “Nova Europa”. Barcelona, 1958, pàg. 135.

³ La història del nostre segle, ens demostra abastament que a la gran burgesia catalana, per exemple, li han interessat sempre molt poc les aspiracions i necessitats del poble català. 1917, 1923, la Llei de Contractes de Conreu, 1934, 1936 i els vint-i-dos anys de franquisme són experiències prou il·lustratives per a definir-nos la veritable pràctica política de la gran burgesia catalana.

contingut classista de les seves formulacions ideològiques⁴, li crea les millors condicions possibles per a intentar la presentació dels seus interessos específics de classe com a interessos de tot el poble.

Cal tenir en compte, a més, que hi ha una sèrie de bases objectives que afavoreixen els seus propòsits. La primera és que a Catalunya existeix una burgesia petita i mitja, bastant considerable, per bé que en via de decadència. Aquesta burgesia no monopolista topa constantment amb la pressió dels monopolis, però tendeix a identificar aquesta pressió *només* amb la del centralisme burocràtic de l'Estat espanyol —i ara, concretament, amb la de l'Estat franquista—, cosa totalment justa *si hom no oblida que també els monopolistes catalans estan identificats amb la dictadura franquista i formen part de l'oligarquia financero-terratinent que domina a tot Espanya*. I cal insistir en aquest *si hom no oblida*, perquè una constant del nacionalisme burgès tendeix a presentar-nos els oligarques catalans com a oposats a la resta de l'oligarquia espanyola i al seu instrument polític-la dictadura.

El fet que els monopolistes catalans s'hagin integrat plenament en l'oligarquia financero-terratinent espanyola i que, per tant, la direcció de l'economia capitalista catalana estigui en mans no exclusivament catalanes, unit al fet també real que l'aparell administratiu de la dictadura franquista a Catalunya és gairebé totalment regit per no catalans, accentua en la burgesia petita i mitja de Catalunya la sensació d'estar sotmesa, *només*, a la pressió dels monopolis *castellans*.

A això cal afegir-hi que una constant mental de la burgesia no monopolista catalana —constant enfortida per la contraposició de l'estructura econòmica catalana amb l'estructura semifeudal de moltes regions espanyoles— és la d'identificar els països capitalistes europeus amb els prototipus de les relacions de producció capitalistes que, des del seu punt de vista de classe, són les més avançades de totes.

Cert que la burgesia no monopolista presenta resistència a la pressió dels monopolis. Però és, encara, una resistència feble i poc organitzada. La burgesia no monopolista comença a veure que només hi ha una possibilitat d'oposar-se amb èxit a la pressió monopolista: la unió amb les restants forces populars lesionades per l'oligarquia financero-terratinent. L'alternativa de la petita i mitja burgesia és aquesta: ofegament sota la pressió monopolista o lluita per la democràcia al costat de les forces populars encapçalades per la classe obrera. La burgesia no monopolista vacil·la entre els dos extrems de l'alternativa i, en un intent de superar-la sense haver de decidir-se, es refugia en una pretesa tercera via que seria la de l'uropeisme. En la construcció d'una Europa capitalista i liberal *li sembla* veure la doble possibilitat de defugir l'opressió dels monopolis i de l'Estat centralista espanyols, i, de fer la revolució democràtico-burguesa per dalt; és a dir, sense revolució. Dintre d'una Europa capitalista i liberal, serà el capitalisme europeu qui s'encarregarà d'estendre les relacions de producció capitalistes a tot Espanya, cosa que —al seu entendre— el *dirigisme* de l'oligarquia financera i de l'Estat franquista no ha estat capaç de fer. I subratllo el *li sembla* perquè és indubtable que aquesta visió del problema prové d'una incomprensió total de les dimensions reals de la integració europea, incomprensió que només pot ser deguda a una cosa: a la influència de l'ideologia monopolista entre la burgesia petita i mitja. Com veurem més endavant, algunes de les fòrmules dels teòrics de l'uropeisme van destinades precisament a assegurar aquesta influència tot presentant el problema de l'uropeisme en termes adequats als esquemes mentals de la petita i mitja burgesia.

Una altra de les bases objectives que afavoreixen l'empresa europeista de

⁴ Es ben sabut que —ideològicament i políticament— la gran burgesia catalana ha estat sempre imperialista. Recordeu, si més no, les formulacions de Prat de la Riba, el prusianisme i el wagnerianisme dels homes del Liceu, les simpaties de Cambó pel feixisme italià, etc.

l'oligarquia, és l'existència a Catalunya de'una intel·lectualitat burgesa que, tradicionalment, troba la millor expressió de la seva cultura de classe en la cultura burgesa francesa, alemanya, anglesa i italiana, especialment la primera.

Aquesta intel·lectualitat reacciona amb vigor contra el reaccionarisme de la cultura franquista oficial. No tant pel seu reaccionarisme com pel seu contingut medievalitzant, no-burgès, i identifica el progrés cultural amb l'acostament a les fonts i tendències de la cultura burgesa dels països capitalistes europeus⁵. Europa esdevé, així, sinònim de modern, i, modern, sinònim d'"econòmicament desenrotllat" i de "mentalment obert". Cansats de l'experiència franquista, aquests intel·lectuals no porten, però, llur rebel·lió més enllà dels límits de llurs representacions de classe i resten incapaços d'una elaboració autònoma de la problemàtica ideològica i política actual.

El nacionalisme burgès català queda, així, mancat de vigor i lliurat completament a la seva tradició reaccionària, la qual cosa permet que el contingut reaccionari de l'europeisme trobi en el contingut reaccionari del vell nacionalisme català una base d'entesa mútua.

I encara més; el fet que el nacionalisme burgès català jugui *políticament* un paper objectivament antifranquista, permet a l'europeisme de donar-se una capa de democratism burgès que disfressa el seu profund antidemocratism.

Aquesta és la dialèctica de la qüestió. Dialèctica perillosa perquè expressa un fet molt greu: la profunda influència ideològica de la burgesia monopolista en els rengles de la petita i mitja burgesia i la manca d'una intel·lectualitat conscient dels problemes i perspectives d'aquesta.

La gran burgesia pugna per realitzar la transició del nacionalisme clàssic al supranacionalisme europeista, tot mantenint l'essència catalanista d'ambdues posicions. I davant d'aquest intent no hi ha altra visió neta i clara del fet nacional català, que la del proletariat, la visió marxista-leninista, radicalment oposada a l'europeisme burgès i basada en una visió dinàmica de la societat, en un humanisme i un democratism totals. La burgesia petita i mitja fluctua, vacil·la, fa concessions, es deixa junyir a les posicions ideològiques de l'oligarquia i, a cada concessió, perd força per a desfer-se del jou.

El que caldrà veure és si aquesta transició del nacionalisme clàssic al supranacionalisme europeista —que s'està intentant però que encara no ha estat del tot assolida— esdevindrà plena o si la burgesia no monopolista serà capaç d'orientar-se vers la solució que exigeixen els seus interessos: el democratism conseqüent. En això, també, l'acció de la classe obrera serà, de fet, decisiva.

LES FORMULACIONES DEL CATALANISME EUROPEISTA.

El que podríem anomenar "cercles europeistes" són a Barcelona bastant nombrosos. Però la majoria tenen per objectiu la propagació de les realitzacions econòmiques i polítiques del procés d'integració i toquen molt de passada l'aspecte ideològic de la qüestió. Potser el més actiu és l'*Instituto de Estudios Europeos* dirigit per Jordi Prat Ballester i Manuel Riera Clavillé. Hi ha diverses altres institucions i hom publica, a més, una revista europeista —*Revista Gran Via*— d'influència molt reduïda.

Es tracta, en general, de cercles de discussió i propaganda, però de base teòrica molt elemental.⁶

Més interès tenen, per al nostre propòsit, els cercles específicament cata-

⁵ Joan Triadú n'és un exemple quan identifica "...la universalització de la narrativa catalana, el gir cap al naturisme del teatre de Guimerà, el plantejament de problemes universals en la poesia de Maragall i la creació de l'Institut..." —és a dir, diverses manifestacions d'aveng cultural— amb "activitats d'europeïtzació". (Cfr. *La literatura catalana i el poble*, Biblioteca Selecta, Barcelona, 1961, pàg. 45-46).

⁶ La mateixa *Revista Gran Via* ha realitzat una enquesta sota el títol, ben explícit, de "Hace falta un ideólogo". I el cert és que l'enquesta ha justificat plenament el títol: el nivell teòric de les respostes és realment fluix, per a no qualificar-ho d'una altra manera.

lanistes, el que en podríem dir laboratoris de destil·lació de les fòrmules del catalanisme europeista.

Es tracta de cercles d'intel·lectuals agrupats entorn d'algunes publicacions como *El Pont*, de Miquel Arimany, *Els autors de l'ocell de paper*, la col·lecció "*Nova Europa*" (ambdues de vida molt precària, fins ara) i la publicació franciscana *Criterion*.

Entre els uns i els altres han elaborat una bibliografia no molt abundant, però que ens permet ja d'intentar una síntesi dels principis fonamentals del catalanisme europeista.

Doctrinalment, aquest catalanisme europeista es situa en la línia cardoniana de l'antiliberalisme.⁷

El Renaixement hauria trencat —segons aquesta concepció— l'evolució natural de les nacions —la democràcia cristiana medieval de Cardó— i fet aparèixer uns Estats artificials que es van imposar, oprimint-les, sobre les nacions naturals.

La integració europea seria, doncs:

"...reestructuració d'Europa en base a les nacions; retorn d'Europa al desplegament orgànic de la seva dimensió històrico-temporal; agermanament de cultura i història; rectificació de la cursa històrica de la desviació funesta que van causar-nos els Estats antihistòrics del Renaixement".⁸

Portada als seus límits extrems, aquesta concepció s'acosta en molts punts a la visió orgànica de la societat, pròpia dels règims feixistes. Adhuc accepta algunes de les seves fòrmules més perilloses, com la de l'espai vital".

"L'eficàcia —diu Joan Crusellas— exigeix la dimensió òptima, i la dimensió òptima és una necessitat. Aquest és el fonament de l'actual europeisme".⁹

Llur concepte d'Europa és una barreja de determinats trets de la societat burgesa (com l'individualisme, elevat a la categoria de principi definidor) i d'alguns llocs comuns de la filosofia espiritualista més rudimentària. Aquest és, sens dubte, el punt més feble de tota la construcció teòrica.

"Europa és tradició i continuïtat"¹⁰.

"Europa és, el continent de l'home. Europa és, abans de tot, una persona, no una massa com Asia o una "organització" com els Estats Units. Europa és el continent de les idees. Europa és el continent de l'esperit. Europa significa la derrota del fetixisme a través de la Raó i de la Caritat..."¹¹.

A més d'aquesta febleza lògica, llur concepció pateix d'un ahistoricisme total. Donen per fet que Europa està ja constituïda i que ha existit des de sempre, perpètuament, idèntica a ella mateixa a través de la diversitat de les circumstàncies polítiques.

"Europa —diu Millet i Bel— és el descobriment de l'home tot al llarg de tres mil anys d'història"¹².

"La cultura grega —afegeix el P. Basili de Rubí— és la que ha donat, i dona encara, fisonomia peculiar a Europa"¹³.

En un primer punt la teoria esdevé concreta: en la professió de fe anticomunista. L'anticomunisme apareix com a element unificador de la construcció teòrica i com a "superació" de totes les seves incoherències lògiques. En alguns

⁷ Cfr. el meu article *Carles Cardó i la qüestió nacional*, HORIZONS, num. 2, pàgs. 6-13.

⁸ Lluís Crusellas, "Pòrtic" a *Els Pobles Joves*, de Joan Crusellas. Ed. citada.

⁹ Joan Crusellas, Op. cit. pàgs. 126 i 177.

¹⁰ Joan Crusellas, Op. cit. pàg. 126.

¹¹ Salvador Millet i Bel, *Acercamiento a Europa*, Barcelona, 1960. pàg. 12 i 17.

¹² Op. cit. pàg. 17.

¹³ P. Basili de Rubí, "Característiques culturals d'una nova Europa, *Criterion*, num. 1, pàg. 39.

pren aspectes gairebé grotescs. J. M. Casas de Muller, per exemple, fonamenta la superioritat de l'europisme sobre el comunisme en la següent comparació:

“Les fesomies cruels —Lenin, Stalin— darrera les quals els remordiments fan perdre el seny, i les dolceses paternals dels Pontífexs. Les tenebres i la llum. Els odis i l'amor. La lluita a morir contra els altres i contra ells mateixos, i l'èxtasi inefable de claredat permanent a través dels segles”¹⁴.

Fins aquí, el que en podríem dir definicions de base. Es tracta, com es pot veure, d'una sèrie de formulacions de valor científic nul: un voluntarisme sentimental s'entrelliga amb una visió profundament reaccionària i acrítica de l'evolució històrica, tot sobre una base metodològica neotomista bastant tronada.

Afegim que, fins ara, l'elaboració del catalanisme europeista ha estat en mans del corrent catòlic i que el corrent social demòcrata no ha aportat res de nou llevat de l'imprecís internacionalisme laïcitzant dels homes de la vella *Unió Socialista de Catalunya*.

Seria, però, erroni de creure en la innocuïtat d'aquestes formulacions tant si venen del camp catòlic com del social demòcrata. El catalanisme europeista es dirigeix a un públic molt concret i sap trobar fórmules adequades als esquemes mentals d'aquest públic. Dos punts ens interessa, sobretot, examinar aquí.

El primer és l'argument segons el qual Europa serà una Europa de nacions i no d'Estats, fonamentada, per tant, en el respecte de les peculiaritats de tots els grups nacionals que la integren, per minoritaris que siguin.

L'Església ha marcat el camí a seguir:

“...el respecte a les característiques nacionals dels pobles provocarà, per llur harmoniosa varietat, una unió més fàcil i més durable”, dirà Pius XII¹⁵.

“...la unitat espiritual d'Europa no significa de cap manera, en les condicions actuals, l'esclafament d'una família espiritual per una altra”, afegirà el P. Verleye¹⁶.

I els teòrics del catalanisme europeista, reprenen l'argumentació: “No-més bastint una Europa amb consciència de collectivitat, tots i cada un dels pobles europeus podran continuar essent ells mateixos”¹⁷.

“... (Europa és) respecte a les opinions, les llengües i la propietat dels altres, respecte a les minories, respecte a la tradició, respecte a la intel·ligència, respecte a totes les jerarquies inermes, respecte als vells, a les dones, als infants, però, per damunt de tot, comprenent-ho tot, aquests dos respectes bàsics: respecte a l'imperi de la llei, que vam aprendre de Roma i respecte a la dignitat de la persona humana, que vam aprendre del Cristianisme”¹⁸.

Aquesta argumentació és destinada a cobrir un doble objectiu: per una banda, donar un to democratitzant al procés d'integració europea (tolerància, respecte a les minories nacionals, etc.) que amagui el caràcter profundament reaccionari i abassegador de l'empenta integracionista dels grans monopolis; per una altra, fer creure a les burgesies nacionals —com la burgesia no monopolista catalana— que la integració no destruirà les estructures actuals, sinó que les harmonitzarà en un tot complementari on tothom trobarà via pròpia per a l'expansió. Es tracta, en definitiva, de fer creure que la integració europea és una alternativa vàlida per a deslliurar-se de l'opressió dels monopolis bàrbars de l'Espanya semifeudal i endarrerida.

Naturalment, aquest tipus d'argumentació presuposa escamotejar la veritable

¹⁴ P. M. Casas de Muller, “Valors espirituals que poden salvar Europa”, *Criterion*, num. 1, pàg. 35.

¹⁵ “Al·locució al Congrés de la Unió Europea de Federalistes”. 11 novembre 1948.

¹⁶ P. Antonius Verleye O.F.M. Cap. “Necessité et modalités d'une unité spirituelle en Europe”, *Criterion*, num. 1, pàg. 23.

¹⁷ Joan Crusellas, Op. cit. pàg. 133

¹⁸ S. Millet I Bel, Op. cit. pàg. 15.

qüestió, la de quines són les forces interessades en el procés d'integració i quins són llurs objectius. Presuposa escamotejar el fet que qui dirigeix el procés d'integració són els Krupp, els Thyssen, els Boussac, que els objectius reals d'aquest procés són, —com hem vist a la primera part d'aquest article— anorrear la competència, liquidar les empreses dites marginals, comprimir el nivell de vida de les masses i augmentar la força política i militar dels monopolis per oposar-se a l'avenc del socialisme i la democràcia arreu del món.

Aquesta és la realitat de l'uropeisme i no la idíl·lica comunitat que ens descriuen els seus teòrics.

I, una de dues: o la burgesia nacional catalana comprèn l'abast de la mistificació i *passa a la lluita activa contra ella al costat de les masses populars*, o es lliura, lligada de peus i mans, al seu enemic principal: l'oligarquia financera.

L'argumentació exposada —o pseudo-argumentació— va sovint lligada a una altra de bastant més subtil:

“...Si l'única solució que té Europa enfront de les dues potències mundials és d'unir-se, l'única solució que a la llarga s'imposa a Espanya, per a subsistir, és d'integrar-se a la unitat europea. I és aquí on Catalunya, per la seva situació geogràfica, ha de complir la seva missió capdavantera en el conglomerat ibèric.

I dins la unitat europea que garantirà la llibertat de cultura, Catalunya podrà perfer la seva personalitat cultural, aportant al món el seu missatge d'esperança en els valors permanents i essencials que són i formen la personalitat humana”¹⁹.

L'argument és clar: essent com és Catalunya la part més desenrotllada d'Espanya des del punt de vista capitalista —és a dir, la part més “europea”— la integració d'Espanya a Europa haurà de ser dirigida per Catalunya. Això li permetrà de jugar un paper hegemònic, és a dir de catalanitzar indirectament Espanya, segons la vella fórmula de tants catalanistes que tradueix l'aspiració a estendre les relacions de producció capitalistes a tot Espanya i àdhuc a Portugal.

Es tracta —com es pot veure— de fer entendre a la burgesia nacional catalana que gràcies a la integració podrà ocupar, finalment, el lloc hegemònic que el “centralisme castellà” li ha impedit sempre d'ocupar. L'objectiu clàssic del moviment nacional burgès —la mobilització de tota la nació per a la conquesta de l'hegemonia política a l'interior de *tot* l'Estat— quedaria així assolit indirectament, sense necessitat de lluita, i amb l'ajuda de no se sap quina burgesia liberal europea, la burgesia nacional catalana estendria les relacions de producció capitalistes a tot Espanya y trencaria tranquil·lament les estructures semifeudals —és a dir, faria la revolució democràtico-burgesa —sense necessitat de cap revolució.

A la burgesia nacional se li promet, doncs, no solament l'alliberament de l'opressió monopolista, sinó també l'extensió de la seva força i del seu àmbit d'acció. Tot això *com si no* existís una oligarquia financera a tot Espanya, de la qual forma part l'oligarquia catalana, i *com si no* fos, aquesta oligarquia, la que està interessada en el procés d'integració per anorrear *precisament* la burgesia no monopolista, intensificar l'explotació del poble espanyol i impedir les transformacions democràtiques que Espanya necessita amb urgència.

I el més greu és que, en la mesura que els homes que fan aquestes formulacions són homes no lligats a l'oligarquia, sinó homes de la petita o mitja burgesia, la mistificació és acceptada per aquestes i l'ofensiva ideològica de l'oligarquia guanya terreny.

¹⁹ Narcís Bonet, “Actitud de la nostra joventut enfront dels problemes de consciència i de responsabilitat ciutadana”. *Criterion*, num. 3. Barcelona, 1960, pàg. 105.

Com es pot veure, la qüestió del catalanisme europeista no és solament una qüestió teòrica, sinó que comporta implicacions polítiques i socials *immediates* molt greus.

Els teòrics del catalanisme europeista es proposen, en síntesi, de fer passar els interessos dels Mateu Pla, Muñoz Ramonet, Bertrand Mata, Fèlix Escales, etc. —i no solament d'aquests, sinó també els dels March, Villalonga, Urquijo, Fierro, etc.— como a interessos propis de tot el poble català.

Contra aquest intent s'aixeca la classe obrera i la seva avantguarda —el Partit Comunista d'Espanya i el Partit Socialista Unificat de Catalunya— que reivindica l'"espanyolització" del problema nacional català, és a dir, la seva integració en el marc de la lluita per la democràcia i per les reformes d'estructura a tot Espanya.

Les vacil·lacions de la burgesia no monopolista són greus, molt greus. Cada concessió que fa al catalanisme europeista, cada fòrmula que accepta —encara que sigui parcialment— significa fer el joc als interessos de l'oligarquia monopolista, dividir les forces populars, crear falses derivacions del problema nacional i, en definitiva, retardar la necessària i inajornable democratització del nostre país.

Es urgent, doncs, que la burgesia petita i mitja de Catalunya i els seus intel·lectuals compreguin l'abast del problema i passin a l'acció. Cal que es plantegin una teorització pròpia del fet nacional enfocada en sentit democràtic i progressiu que els permeti de marxar al costat del proletariat. Cal que enfoquin la qüestió amb perspectiva clara, sense vacil·lacions i sense oblidar una veritat que mai no ens cansarem de repetir: que la solució del problema nacional català i el respecte als drets fonamentals de la persona no estan en mans dels grans monopolis, sinó que cal buscar-los en la democratització d'Espanya, en la unitat de la classe obrera, la pagesia, els intel·lectuals i la burgesia no monopolista de Catalunya i de la resta d'Espanya, en la lluita contra els monopolis de Catalunya i de fora de Catalunya, en la lluita per la democràcia i el socialisme.

Octubre 1961

MATER ET MAGISTRA: L'ESGLÉSIA DAVANT LES CONTRADICCIONS DEL CAPITALISME IMPERIALISTA

EL COMUNISME passa un moment de prestigi —volem creure que fugisser— entre la nostra classe obrera. Aquestes paraules escrites per un sacerdot català, no fan referència, com podria creure el lector, a l'actual situació en què la policia deté centenars d'obrers a Barcelona i pobles dels voltants, sota l'acusació d'activitats comunistes. Aquestes paraules foren escrites per Carles Cardó el mes d'agost del 1931.¹

Si les citem en començar aquest article no és pas per mostrar com el temps s'ha encarregat de contradir les esperances de mossèn Cardó, sinó per deixar constància d'un fet: la intensa preocupació de l'Església per a penetrar ideològicament en el medi obrer català i exercir-hi una influència predominant. Catalunya, la regió de màxima concentració obrera d'Espanya, ha atret sempre l'interès de l'Església en aquest sentit. Recordem només la intensa activitat del bisbe Torres i Bages, l'obra periodística de mossèn Jaume Collell, de Carles Cardó i de tants d'altres. I en l'etapa actual, l'esforç editorial, de premsa i d'organització (HOAC, JOC, etc.) que desenvolupa l'Església entre la classe obrera catalana. Carles Cardó, en l'article citat, es lamentava: *..On són les nostres institucions cristianes obreristes, els nostres sindicats catòlics, els nostres cursos de divulgació de la doctrina social catòlica entre la classe obrera?* Aquests vint anys de franquisme han estat aprofitats per tal de recuperar el temps perdut i per a intentar de realitzar, sota la protecció de l'Estat, totes aquelles coses que mossèn Cardó demanava. Els resultats, però, sembla que no han estat pas massa brillants. Aquestes particularitats de l'activitat de l'Església a Catalunya creiem que justifiquen el dedicar certa atenció a la recent encíclica "social" *Mater et Magistra*. Intentarem, doncs, resumir les seves característiques més generals.

LA NOVA ENCÍCLICA

Els fonaments de la doctrina social de l'Església han estat posats per dues encíclicues: *Rerum Novarum* i *Quadragesimo Anno*, datades, respectivament, el 15 de maig del 1891 i el 15 de maig del 1931. La primera valgué al seu autor, Lleó XIII, de part dels catòlics, el sobrenom excepcional de "Papa dels obrers"; la segona és obra de Pius XI el qual, un dia de l'any 1925, va confiar a l'abbé Cardijn, fundador de la JOC belga: *L'escàndol més gran del segle XX és que l'Església ha perdut la classe obrera*. Entre parèntesi direm que la realitat és molt més greu per a l'Església, car —com veurem més endavant— no ha perdut la classe obrera, sinó que no ha arribat a conquerir-la mai.

Aquest doble aniversari ha volgut ser marcat per una nova encíclica. Efectivament, el 15 de maig d'enguany van celebrar-se diversos actes a Roma que havien estat previstos per a rebre la nova encíclica, però Joan XXIII va limitar-se a anunciar *el nostre imminent document*. El mateix dia Radio Vaticà precisava que *dintre de poques setmanes tindria lloc la publicació*. Malgrat les presses, la laboriosa redacció no va ser acabada fins dos mesos més tard i la publicació, encara que datada el 15 de maig del 1961, no ha pogut ser feta fins al 14 de juliol.

Aquesta encíclica, la tercera en setanta anys consagrada a les qüestions econòmiques i socials, vol tenir a la vegada un caràcter històric i teòric: per això comença amb un resum dels principis i de l'orientació dels precedents documents pontificis sobre la qüestió social.

Aquest repàs històric, que constitueix la primera part de *Mater et Magistra*, exigeix algunes observacions. Joan XXIII s'esforça a demostrar que l'Església sempre ha sentit una gran preocupació pels problemes de la classe obrera i que el seu predecessor, Lleó XIII, *no dubtà a proclamar i defensar els drets legítims de l'obrer*. Això és absolutament contrari a la veritat històrica. En efecte: la primera encíclica relativa a la classe obrera (*Rerum Novarum*) fou publicada en

¹ Carles Cardó: "Socialisme i catolicisme enfront de la qüestió social", *La Paraula Cristiana*, agost 1931. Reeditat per Ariel a Carles Cardó: "La Moral de la derrota i altres assaigs", Barcelona 1959. Pàg. 333.

1891, és a dir 60 anys després de les primeres grans insurreccions i vagues en les quals la classe obrera es manifestà com una força social autònoma. Quarenta-tres anys abans de l'encíclica, el *Manifest Comunista* de Marx i Engels havia descobert el paper històric de la classe obrera.

A França, la classe obrera conquerí el dret de vaga l'any 1864, va ocupar el poder a París durant la *Commune* del 1871, i va imposar el reconeixement dels seus sindicats el 1884; a Anglaterra les lluites dels cartistes i als Estats Units la gran vaga del primer de maig del 1886, són altres etapes que mostren com els obrers van anar adquirint la força suficient per a fundar, en 1889, la II Internacional. És aleshores quan l'Església va començar a sentir-se inquieta i va publicar la seva encíclica. La preocupació fonamental del Papa fou de canalitzar aquesta força, de domesticar-la. Lleó XIII reconeix clarament aquest objectiu en la *Rerum Novarum*: *El que cal per damunt de tot —diu— és contenir el poble en el deure*. Quaranta anys més tard, en 1931, Pius XI ho reconeix amb igual claredat en la seva encíclica *Quadragesimo Anno*: *Defensar eficaçament l'ordre públic, la pau i l'estabilitat de la societat contra l'assalt de les forces revolucionàries*.

Res no pot contradir aquest fet evident: L'Església va mantenir oficialment un silenci absolut, respecte aqueixes qüestions, durant més de mig segle.

L'EXPLOTACIÓ DE LA CLASSE OBRERA PEL CAPITALISME

Déu ha introduït l'esclavatge en el món com una pena del pecat; seria doncs elevar-se contra la seva voluntat el voler-lo suprimir deia Sant Agustí², i afegia: *La missió de l'Església no és pas de fer lliures els esclaus, sinó fer-los bons*. Sant Joan Crisòstom afirmava també: *L'esclau ha de resignar-se a la seva sort, i, en obeir el seu propietari, obeeix Déu*. Cal reconèixer que l'Església ha mantingut, al llarg de tota la història, una remarcable identitat de pensament: sempre ha estat disposada a justificar el domini dels poderosos sobre els oprimits. Ho prova tota la doctrina social de l'Església en el que fa referència a les relacions patró-obrer.

Sense penetrar a fons en el tema, car això no és una novetat de *Mater et Magistra*, sí volem deixar constància de la insistència de l'Església a legitimar els fonaments del capitalisme. Lleó XIII en la seva encíclica *Graves de Communi* (1901) definia així la justícia social: *Guardar a l'abric de tot atac el dret de propietat i de possessió, mantenir la distinció de les classes que és el propi d'un Estat ben constituït*. Pius X, el 18 de desembre del 1903, proclamava: *Es conforme a l'ordre establert per Déu que hi hagi a la societat humana prínceps i súbdits, pa-*

trons i proletaris, rics i pobres. Pius XI, a *Quadragesimo Anno*, precisava: *El sistema capitalista no és intrínsecament dolent*. Joan XXIII ara confirma: *La propietat privada, àdhuc dels béns de producció és un dret natural que l'Estat no pot suprimir* (*Mater et Magistra*, I, 2).

Així, doncs, les coses són clares: no és el capitalisme, és el socialisme, que suprimeix la propietat privada dels mitjans de producció qui és intrínsecament pervers. A aquesta apassionada legitimació del capitalisme ve a parar la promesa feta per Joan XXIII en el seu discurs del 15 de maig, a la plaça de Sant Pere del Vaticà, de tractar la greu qüestió de la propietat privada (*gravissimo punto*, digué el Papa). Ja s'haurà notat la insistència a precisar *àdhuc dels béns de producció* en la frase citada. Però aquesta frase no és l'única; heus n'ací d'altres: *el principi del dret natural de la propietat privada dels béns, àdhuc dels productius* (*M. et M.*, VI, 1) i *el dret de propietat privada dels béns, àdhuc dels productius, té valor permanent* (*M. et M.*, VI, 2) i encara en els règims polítics que no reconeixen el dret de propietat privada dels béns *àdhuc productius, són oprimides i sufocades les expressions fonamentals de la llibertat* (*M. et M.*, id. id.). Cal admetre que la nova encíclica es mostra particularment insistent en relació amb aquest *gravissimo punto*. Ens preguntem què pensaran els catòlics espanyols sobre la darrera frase citada, ells que viuen en un règim polític al qual el Papa no fa cap referència, i que, per exclusió, cal deduir que disfruten de les "expressions fonamentals de la llibertat" car és reconegut (i ben reconegut) el "dret de propietat privada dels béns àdhuc productius".

Però no tot és insistència en la tradicional defensa del capitalisme. *Mater et Magistra* aporta algunes novetats relatives a les formes que ha de prendre avui la idea clau de Lleó XIII: *la col·laboració de classes*. A *Quadragesimo Anno* Pius XI ja reprenia aqueixa idea i exaltava, contra els sindicats obrers, el sistema corporatiu, els *sindicats verticals* que tan bé coneixem a Espanya. Era l'any 1931, en ple auge de les corporacions de Mussolini, quan Pius XI escrivia: *No cal reflexionar gaire per tal de descobrir els avantatges de la institució: col·laboració pacífica de classes, evicció de l'acció i de les organitzacions socialistes*. I l'encíclica continuava alegrement: *els treballadors acceptaran sense rancúnia el lloc que la Divina Providència els ha assignat*. Amb aquesta frivolitat Pius XI pensava haver resolt el problema: es tractava de fer marxar endarrera la roda de la història, recular a les corporacions medievals que agrupaven conjuntament mestres, oficials i aprendents. Així, en reunir els homes per professions i no per classes, s'esborraria del cap dels obrers la nefasta idea que tenen interessos comuns, els quals els obliguen a

unir-se, i contradiccions irreconciliables que els oposen amb els capitalistes. Però les corporacions de l'Edat Mitjana eren una forma d'organització pre-capitalista, i, per tant, no podia prosperar l'intent d'assimilar el mestre al capitalista i els oficials i aprenents als obrers. La història, amb l'enfonsament mundial del feixisme, liquidà aquest somni que l'Església havia fet seu, i del qual els sindicats verticals espanyols són una anacrònica supervivència.

Ara, Joan XXIII es proposa aplicar, adaptat a les noves condicions, el mateix principi fonamental de la col·laboració de classes. Naturalment, el resultat és l'apologia del *capitalisme popular* tal com el propaguen els monopolis americans i alemano-occidentals. Avui que el contingut essencial del nostre temps és l'enfonsament revolucionari del capitalisme i la seva descomposició davant del creixement impetuós del sistema mundial del socialisme, els teòrics burgesos sostenen que es desenvolupa un "capitalisme popular", en el qual es diluirien les diferències de classe per desaparició gradual del proletariat, en convertir-se tots els obrers en capitalistes. *Mater et Magistra* dona el seu suport a aquesta teoria en parlar d'un *títol de crèdit als treballadors que l'empresa empra i d'una àmplia difusió... d'accions en les societats grans i mitjanes: com ja es practica avantatjosament en algunes comunitats polítiques econòmicament desenvolupades i socialment avançades* (*M. et M.*, VI, 3). Aquesta és l'orientació política que l'Església vol imprimir als sindicats cristians i als sindicats reformistes en general. En la idíl·lica pintura que Joan XXIII fa de la col·laboració de classes, arriba a recomanar que, dintre del sistema capitalista, sigui *elevada la remuneració del treball, la qual cosa permeti més fàcilment als obrers d'estalviar i de formar-se així un patrimoni!* (*M. et M.*, VI, 2. El subratllat és nostre). És difícil d'imaginar una concepció de la realitat més allunyada del que és l'experiència diària de l'obrer a la fàbrica.

Després de tot això, ja no resultarà sorprenent la darrera novetat d'aquest capítol: la felicitació pública que el Papa adreça als partits socialdemòcrates per llur abandonament de tota doctrina socialista i de tota lluita contra el capital. El paràgraf en qüestió és tan remarcable que no ens podem estar de reproduir-lo íntegrament: *Encara ahir netament oposats respecte el dret de propietat privada dels béns de producció, avui, més plenament informats sobre la realitat social, revisen llur posició i prenen, respecte d'aquell dret, una actitud substancialment positiva.* (*M. et M.*, VI, 2).

APROVACIÓ DEL CAPITALISME MONOPOLISTA D'ESTAT

Un dels capítols de l'encíclica porta el títol inesperat de *La Socialització*. ¿Què entén Joan XXIII per "socialització"?

Els poders públics, responsables del bé comú, no poden deixar de sentir-se obligats a desenvolupar en el camp econòmic una acció multiforme, més vasta, més profunda i més orgànica (*M. et M.*, II, 1) i a continuació llegim: *Però cal afirmar contínuament el principi que la presència de l'Estat en el camp econòmic, per dilatada i profunda que sigui, no s'adreça a reduir cada cop més l'esfera de la llibertat en la iniciativa dels ciutadans particulars, sino a garantir a aqueixa esfera la major amplitud possible* (idem id.). Dit en altres paraules: l'Estat ha d'estar al servei de la llibertat d'empresa. És en aquest sentit que el Papa es pronuncia en favor del que ell anomena "socialització": *Creiem que la socialització pot i ha de ser realitzada de manera que se n'obtinguin els avantatges que comporta i s'apartin o siguin frenats els reflexos negatius* (*M. et M.*, III, 2).

Darrera d'aquesta denominació demagògica de "socialització"³, la doctrina de l'encíclica, pel fet de ser favorable a una intensificació del paper de l'Estat en l'economia, ensems que es manté la propietat privada, coincideix amb la teoria i la pràctica del capitalisme monopolista d'Estat.

En efecte: a tots els països imperialistes la dominació dels monopolis empeny la socialització de la producció al màxim possible sota el capitalisme. Però aquesta socialització es produeix sota la forma antagonista de l'apropiació privada. És ben sabut que en règim capitalista l'Estat està en mans de la burgesia, i que el poder polític és utilitzat per a la defensa de la propietat privada dels mitjans de producció i per a consagrar l'explotació de la classe obrera. Però en el món capitalista actual, els monopolis que són totpoderosos en el terreny econòmic, extenen llur dominació a la superestructura estatal, i llur poder econòmic es confon amb llur dictadura política. Aleshores apareix el capitalisme monopolista d'Estat, mitjançant el qual els organismes de l'Estat es converteixen en instruments del poder dels grans trusts, per tal de proporcionar-los els més alts beneficis monopolistes⁴.

A partir del final de la segona guerra mundial, el capitalisme monopolista d'Estat ha se-

³ El caràcter demagògic és subratllat pel fet que aquesta paraula figura solament en les traduccions oficials a idiomes moderns. L'únic text oficial en llatí, publicat a les *Actae Apostolicae Sedis* evita curiosament aquest mot, emprant circumloquis en els quals només apareix la paraula "social": *socialium rationum incrementa, socialis vitat processus*, etc. D'aquesta manera s'evita que els catòlics més reaccionaris posin el crit al cel davant el fet que un Papa parli de "socialització". Aquesta paraula només figura en els textos que, malgrat ser difosos per la pròpia Església, no tenen caràcter oficial.

⁴ El sociòleg americà C. Wright Mills explica en el seu llibre *The Power Elite* (New York, 1965) que als Estats Units només tres ministeris són ocupats per polítics professionals, tots els altres estan en mans dels dirigents de les grans societats. Entre els 32 caps dels departaments, direccions generals i comissions que formen el que se'n diu *little cabinet*, 28 són personalitats eminents del món dels negocis.

guit tres direccions principals per tal d'exten- dre el poder econòmic de l'oligarquia: 1. Construcció d'empreses estatals que després són arrendades o cedides als monopolis (p. ex. la indústria atòmica als Estats Units, que l'agost del 1954, després d'haver necessitat inversions d'instal·lació de l'ordre dels 12.000 milions de dòlars, fou cedida als grups finan- cers Du Pont de Nemours i Morgan); 2. Constitució de companyies mixtes d'Estat i privades (procediment favorit dels trusts de l'Alemanya occidental); 3. Nacionalització d'empreses privades (sistema aplicat a Angla- terra i a França, on els propietaris de les em- preses nacionalitzades han estat compensats sota forma d'accions i obligacions i segueixen dirigint la gestió de les empreses a través d'organismes apropiats de l'Estat).

Els propagandistes de la burgesia presenten aquest capitalisme monopolista d'Estat com un règim social nou, que es diferencia substancialment del vell capitalisme. Segons ells, aquest sistema és capaç de regular el desen- volupament de la producció i evitar les crisis, i, afirmen que el lloc del vell capitalisme, basat en l'explotació, ara és ocupat per l'"Estat del benestar general". La base "teòrica" de tan pintoresques concepcions radica en la doctrina, avui tan divulgada, de l'economista anglès John M. Keynes. Entre els seus deixebles es compten gran quantitat de socialde- mòcrates⁵, reformistes i...—aquesta és una de les novetats de l'encíclica— també el Va- ticà. Heus aquí com s'expressa *Mater et Ma- gistra*: *En l'època moderna existeix la ten- dència vers una progressiva ampliació de la propietat el subjecte de la qual és l'Estat o altres entitats de dret públic. Aquest fet tro- ba una explicació en les funcions sempre més vastes que el bé comú demana dels poders pú- blics; però també en aquesta matèria ha de seguir-se el principi de subsidiarietat, ja enun- ciat, segons el qual no han d'estendre llur propietat ni l'Estat ni les altres entitats de dret públic, sinó quan ho exigeixen motius de manifesta i veritable necessitat del bé co- mú, i no amb la fi de reduir la propietat pri- vada, i menys encara d'eliminar-la* (*M. et M.*, VI, 4).

L'ESGLÉSIA I EL PROBLEMA AGRARI

En l'actual període de crisi general del ca- pitalisme, les masses van prenent consciència que el seu enfonsament resultarà de la pràc- tica revolucionària directa del proletariat i dels seus aliats: la pagesia treballadora dels països capitalistes i els pobles oprimits de les colònies i dels països dependents.

Això també ha estat comprès per l'Església que, després d'haver dedicat la primera part de l'encíclica a les qüestions de la classe

obrera, passa immediatament a referir-se als altres dos grans problemes: la qüestió agrà- ria i la lluita contra el colonialisme.

En referir-se al problema agrari, *Mater et Magistra* comença constatant que existeix un èxode de la població del camp cap a la ciu- tat. Aquesta constatació és presentada com una observació molt original, malgrat que Lenin en 1898 ja la considerava un fenomen característic de tots els països capitalistes⁶, i se citen com a causes d'aquest èxode "el desig de novetats i aventures del qual està posseïda la present generació" (*M. et M.*, VIII, 1) i altres de tan pintoresques com aquesta. En últim lloc, es menciona que "no és possible dubtar que aquest èxode troba un dels seus factors en el fet que el sector agrí- cola, gairebé arreu, és un sector deprimat". Naturalment, l'encíclica no es preocupa d'ana- litzar les causes d'aquesta "depressió" (únic mètode que permetria enfocar el problema seriosament) i passa tot seguit a aconsellar mesures que resolguin aquest problema i per- metin d'aconseguir que "els qui treballen la terra no pateixin un complex d'inferioritat" (*M. et M.*, VIII, 1). Per cert que si Freud visqués tindria una gran sorpresa de veure emprada la seva terminologia pels documents pontificis!

Per tant el lector d'aquesta encíclica "so- cial" no trobarà cap referència a les lleis generals que regulen l'economia capitalista, les quals en l'agricultura condueixen al des- plaçament de les petites explotacions per les grans empreses capitalistes i fan que la im- mensa majoria dels pagesos caigui sota la dependència econòmica del capital. Tampoc no trobarà que el resultat d'això és que els camperols que marxen a la ciutat passen a incrementar les files del proletariat, i els qui resten al poble es van convertint en semi- proletaris i en bracers sense terra. Al contrari, l'encíclica —tancant els ulls al fenomen ge- neral a tot el món capitalista de la disminu- ció del nombre d'explotacions agrícoles i llur concentració en grans finques⁷— defensa la falsa teoria de l'estabilitat de la petita explo- tació agrícola, segons la qual aquesta es man-

⁵ El laborista anglès John Strachey, per exemple, diu que Anglaterra, seguint els consells de Keynes, "ha deixat endarrera el conflicte de les classes" i que les relacions entre obrers i patrons han entrat en una "fase pacífica"!

⁶ "El fenomen que caracteritza tots els països capita- listes, a saber: que la situació dels obrers és millor en la indústria que en l'agricultura, també ha esde- vingut a Rússia un fet general (car en l'agricultura, a la pressió del capitalisme s'afegeix la de les for- mes d'explotació precapitalistes). Aquesta és la raó per la qual els pagesos abandonen l'agricultura per la indústria, mentre que no existeix un corrent que vagi de les províncies industrials vers l'agricultura". [V. I. Lenin: *Le développement du capitalisme en Russie*, Editions en langues étrangères, Moscú, s.d., pàgs. 294-295.]

⁷ Als Estats Units el nombre d'explotacions agrícoles ha disminuït en 1.315.000 entre 1940 i 1954. A l'Ale- manya occidental, entre 1949 i 1958 s'han arruïnat més de 200.000 economies pageses; a França han estat més de 834.000, de 1929 a 1956 (sense comptar les inferiors a una hectària). Els deutes hipotecaris dels agricultors nord-americans eren de 3.200 milions de dòlars en 1910, 6.600 milions en 1940 i 10.500 milions el primer de gener del 1958. El nombre de granges hipotecades als Estats Units era en 1890 el 28'2%, i en 1940 el 43'8% del total.

té estable en la lluita amb la gran. Així l'Església propugna com a "ideal" *l'empresa de dimensions familiars* (M. et M., VII, 10).

Però no sembla que això els redactors de l'encíclica ho desitgin veritablement, car no plantegen el problema de la reforma agrària. I això quan desenes de milions de camperols a tot el món es movilitzen entorn d'aquesta idea! D'altra banda l'encíclica ni tan sols intenta examinar si en l'etapa actual de desenvolupament tècnic de l'agricultura hom marxa, realment, vers l'enfortiment de l'empresa de dimensions familiars" o vers l'explotació de dimensions més amplies, que als països socialistes suposa la lliure unió dels camperols que posseeixen la terra en grans empreses, aptes per a aprofitar tots els mitjans tècnics moderns, i en els països capitalistes suposa una d'aquestes dues solucions: o bé el desenvolupament de les explotacions capitalistes mitjançant l'expropiació dels camperols (tal com pretén fer el franquisme a Espanya) o bé la lliure associació dels camperols quan la terra els hagi estat entregada per la liquidació dels latifundis i la reforma agrària (tal com proposa el Programa del Partit Comunista d'Espanya).

Els propis redactors de l'encíclica s'adonen de la greu contradicció establerta entre llurs somnis idíl·lics i la realitat del món on vivim. Per això proposen una sèrie de mesures de detall (la necessitat d'assistència tècnica, extensió del moviment cooperatiu i organització administrativa i política del camp) que només el socialisme pot realitzar, però no s'adonen, en canvi, que tot això està en flagrant contradicció amb la utòpica idea de la petita explotació familiar. El mateix succeeix amb les orientacions generals que l'encíclica recomana: ¿Quí, si no és el socialisme, pot garantir, per exemple, que *el desenvolupament econòmic de les comunitats polítiques sigui realitzat de manera gradual i amb armònica proporció entre tots els sectors productius?* (M. et M., VIII, 3). Però ja hem vist que les contradiccions no són cosa que preocupi els redactors de l'encíclica.

I el text que comentem continua alegrement intentant de convèncer la pagesia explotada i llençada fora de la terra per la concentració capitalista, del caràcter feliç i patriarcal que té el seu gènere de vida: *Ells (els obrers de la terra) poden comprovar fàcilment com és de noble el seu treball: sigui perquè l'exerceixen sovint en la vida de les plantes i dels animals, vida inescotable en les seves expressions, inflexible en les seves lleis, rica en records de Déu Creador i Provident; sigui perquè produeix la varietat dels aliments que nodreix la família humana i proporciona un nombre sempre creixent de matèries primeres a la indústria* (M. et M., VIII, 11).

EL COLONIALISME

Si el primer caràcter fonamental de la crisi general del capitalisme és l'existència del

sistema mundial del socialisme, el segon és, indubtablement, la crisi del sistema colonial de l'imperialisme.

La crisi del sistema colonial és essencialment el procés històric d'enfonsament del sistema de domini imperialista i d'explotació dels països colonials sota els cops del moviment d'alliberament nacional. En efecte, en els països colonials i dependents es desvetlla la consciència nacional dels pobles oprimits; apareix i es desenvolupa el moviment d'alliberament nacional dirigit contra l'imperialisme estranger i la reacció interior. El caràcter dialèctic, contradictori, del colonialisme es manifesta en el fet que ha sotmès a una explotació intensa els països colonials i els ha empobrits però, al mateix temps, en trencar les antigues estructures econòmiques i socials d'aquests països, els ha fet entrar en el ritme històric d'avui i ha creat les condicions per tal que els pobles oprimits prenguin consciència de llur situació, s'organitzin i lluitin contra l'imperialisme.

Naturalment, els ideòlegs burgesos es neguen a veure la realitat tal com és: posen sempre la paraula "colonialisme" entre cometes i no volen sentir parlar d'altra cosa que de països subdesenvolupats. Partint d'una actitud molt "positivista", accepten de considerar una situació de fet, però fan grans esforços per tal d'amagar-ne les causes. L'Església ve ara a recolzar aquest esforç: *Tal vegada el problema major de l'època moderna és el de les relacions entre les comunitats polítiques econòmicament desenvolupades i les comunitats polítiques en via de desenvolupament econòmic: les primeres, consegüentment, amb un alt nivell de vida; les segones, en condicions d'escassetat o de misèria* (M. et M., IX, 1). El lector que, després d'haver llegit aquesta definició de societat subdesenvolupada que ofereix l'encíclica, vulgui saber les causes d'aquest subdesenvolupament, no trobarà altre explicació que la següent: *...les causes que en un considerable nombre de comunitats polítiques determinen un estat permanent d'indigència, de misèria o de fam... es troben principalment en l'estat primitiu o endarrerit de llurs sistemes econòmics* (M. et M., IX, 3). Es a dir: les causes del subdesenvolupament són... el subdesenvolupament. Ni una paraula sobre la influència que l'explotació colonial ha tingut en aquest fenomen.

L'any 1914, el 56% de la població humana vivia a les colònies i als principals països semicolonials. L'any 1956, només el 9%. La supressió total d'aquesta vergonya que és el colonialisme, s'inscriu des d'ara a l'ordre del dia com una de les qüestions de més ardent actualitat ha dit N. Khruixtxov⁸. Tanmateix, *Mater et Magistra* no dedica ni un mot a aquest qüestió. ¿Què diu, doncs, sobre el subdesenvolupament"?

⁸ N. Khruixtxov: *Informe sobre l'activitat del Comitè Central del PCUS presentat al XX Congrés del Partit*. Edició francesa, Moscú 1956, pàg. 26.

Essencialment l'Església dona la seva caució a les modernes tècniques imperialistes que consisteixen a dominar l'economia dels països que recentment han obtingut llur independència política, mitjançant l'exportació de capitals (l'anomenada "ajuda econòmica") i el control dels actuals equips governamentals. Naturalment, *Mater et Magistra* s'afanya a dir que la cooperació tècnico-financera no ha de servir per a influir en la situació política de les comunitats en fase de desenvolupament econòmic a fi de portar a terme plans de predomini mundial. Però aquesta declaració abstracta té només l'objecte d'evitar la indignació dels pobles emancipats del colonialisme que ja comencen a tenir idees clares sobre l'actual neocolonialisme. Vegeu sino la complaença amb la qual l'encíclica es refereix a les noves activitats imperialistes: *Organismes mundials i regionals, Estats sols, fundacions, societats privades ofereixen a les dites nacions en mesura creixent llur pròpia cooperació tècnica en tots els sectors de la producció, ... institucions bancàries mundials, Estats i entitats privades proporcionen capitals i donen vida o contribueixen a donar-la a una xarxa cada vegada més rica d'iniciatives econòmiques en les nacions en procés evolutiu. Ens complau d'aprofitar aquesta ocasió per tal d'expressar la nostra sincera estimació per una tal obra ricament fecunda* (*M. et M.*, XI, 3) i acaba dient que aquesta cooperació exigeix una expansió encara més gran que l'actual.

Però l'Església experimenta una inquietud. L'experiència, ja referida, de la pèrdua del control sobre les masses obreres, fa témer a l'Església que el desenvolupament econòmic i social dels pobles d'Àsia i d'Àfrica els permetrà d'emancipar-se de les antigues supersticions i de tota concepció religiosa del món. *En les nacions econòmicament desenvolupades* —diu l'encíclica— *no són pocs els homes en els quals s'ha esmorteït, apagat o invertit la consciència de la jerarquia de valors, en canvi, en els pobles dels països colonials no rares vegades, per antiga tradició, encara és viva i operant la consciència d'alguns dels més importants valors humans* (*M. et M.*, IX, 7). Quins són aquests "valors humans" queda clar quan el text que comentem els oposa als *progressos de les ciències i de les tècniques, el desenvolupament econòmic i el benestar material* ¿Cóm evitar, doncs, les transformacions històriques inevitables? Per tal d'oferir una resistència al desenvolupament científic i social —i al progrés intel·lectual que en resulta— l'encíclica aconsella de mantenir les estructures tribals i les formes socials més arcaiques allà on es trobin: *Les comunitats polítiques en fase de desenvolupament econòmic solen presentar un segell inconfundible de pròpia individualitat: ja pels recursos i característiques específiques del propi ambient natural, ja per llurs tradicions... i les nacions que hi cooperen han de reconèixer i respectar aquesta individualitat* (*M. et M.*,

IX, 5). Es així con l'Església considera perfecte l'ordre imposat pels colonitzadors belgues al Congo: màxima explotació capitalista i —ensems— màxim esforç per tal de mantenir les poblacions enquadrades en l'antiga xarxa tribal.

UN ADVERTIMENT IMPERATIU ALS CATOLICS

La darrera part de l'encíclica tracta, entre altres coses, dels problemes de disciplina, de propaganda i d'organització. "*Reafirmem abans que tot* —proclama amb fermesa Joan XXIII— *que la doctrina social cristiana és part integrant de la concepció cristiana de la vida*".

Aquest és un seriós advertiment als catòlics que pretenen separar llur fe del conservadorisme social que els imposa l'Església i que, cada cop més nombrosos, pensen que no traeixen ni llur religió ni la persona humana en combatre el capitalisme, la gran propietat agrària i el colonialisme sota totes les seves formes. Amb una insistència encara més imperativa, el Papa afegeix: *Quan la Jerarquia eclesiàstica s'ha pronunciat en la matèria, els catòlics tenen l'obligació de conformar-se a les directives emanades; car correspon a l'Església el dret i el deure no sols de tutelar els principis d'ordre ètic i religiós, sino també el intervenir, amb la seva autoritat en l'esfera de l'ordre temporal, quan es tracta de jutjar l'aplicació d'aquests principis a cassos concrets* (*M. et M.*, XII, 6. El subratllat és nostre). I més endavant, en parlar de la *filial obediència a les Autoritats eclesiàstiques* es diu: *Els Nostres fills han de tenir present que quan en l'exercici de les activitats temporals no se segueixen els principis i directives de la doctrina social cristiana, no sols es falta a un deure i es lesionen amb freqüència drets dels propis germans, sino que es pot arribar al punt de desacreditar la mateixa doctrina, com si fos noble en sí mateixa, però privada de força orientadora.* (*M. et M.*, XII, 7).

Es clar, doncs, que, abans del Concili, l'Església vol frenar les aspiracions progressistes en matèria social i fixar un límit molt estricte a les lluites dels catòlics, imposant-los en nom de la fe una orientació política i social conservadora.

Per aquesta mateixa raó l'encíclica posa en guàrdia els catòlics contra el progrés tècnic i científic: *Els homes han profunditzat i estès enormement el coneixement de les lleis de la naturalesa; han creat instruments per apoderar-se de les seves forces; han produït i produeixen obres gegantesques i espectaculars; però en llur pruija de dominar i transformar el món exterior, corren perill d'oblidar-se i afeblir-se ells mateixos* (*M. et M.*, XII, 8), i fa seves les paraules més despectives que Pius XI pronuncià contra la classe obrera: *La matèria inerta surt de la fàbrica ennobrida, les persones, en canvi, s'hi corrompen i s'envileixen* (*M. et M.*, id.).

Aquests són els principals elements, breument esbossats, de la nova encíclica. La impressió general que se'n desprén és la d'una crida de l'Església a totes les seves reserves, d'una multiplicació desesperada d'iniciatives, com el qui intenta conservar el que, de manera evident, li fuig cada cop més.

Sens dubte, l'explicació cal cercar-la en el fet que mai no hi ha hagut concordància entre el que l'Església ensenya i el que s'aprén en la vida. I que —en definitiva— són els ensenyaments de la vida els que hom escolta, els

que són seguits. El Papa predica amb més zel que mai la pau social, més que mai condemna la lluita de classes. Però aquestes prèdiques tenen cada cop menys èxit entre els treballadors, que l'aspra realitat de la fàbrica i de la pràctica social quotidiana s'encarrega d'educar.

Mai com avui no ha estat tan flagrant el divorci entre la política social de l'Església i el moviment real del món on els èxits extraordinaris de la construcció socialista il·luminen amb un llum cada vegada més potent la descomposició del sistema capitalista.

MINISTERIO
DE CULTURA

ELS NAZIS A BONN

En el memoràndum enviat a la XVI Assambla General de la ONU, el govern de la República Democràtica Alemanya constata que en els últims deu anys els tribunals polítics de l'Alemanya Occidental han processat 250.000 persones. I són els delinqüents nazis els qui administren aquesta "justícia". En els tribunals de Bonn exerceixen 1.155 antics jutges i fiscals nazis, sobre la consciència dels quals pesen desenes de milers de penes de mort. El 50% dels llocs de direcció del Ministeri de l'Interior de la República Federal i el 84% dels del Ministeri d'Afers Estrangers els ocupen antics funcionaris i diplomàtics que ja ocupaven càrrecs semblants en temps d'Hitler. L'actual Bundeswehr enquadra més de 2.000 antics oficials SS, i 140 generals i almirants que van ocupar llocs de comandament a l'Estat Major Central de Hitler i a la Wehrmacht.

EN EL 80
ANIVERSARI
DE
PAU PICASSO

MINISTERIO
DE CULTURA

QUAN l'octubre del 1944 Picasso ingressà al Partit Comunista, el setmanari nord-americà *New Masses* l'interrogà sobre els motius d'aquesta decissió. Picasso aleshores va respondre:

La meva adhesió al Partit Comunista és la conseqüència lògica de tota la meva vida, de tota la meva obra. Perquè, i n'estic orgullós de dir-ho, jo no he considerat mai la pintura com un art d'entreteniment, com una distracció; he volgut amb el dibuix i amb el color, perquè aquestes eren les meves armes, penetrar sempre més profundament en el coneixement del món i dels homes, per tal que aquest coneixement els alliberi cada dia una mica més: he intentat de dir, a la meva manera, el que jo considero com el més veritable, el més just, el millor, i això era naturalment sempre el més bell — els grans artistes ho saben bé.

Sí, tinc consciència d'haver lluitat sempre, amb la meva pintura, com un veritable revolucionari. Però ara he comprès que això no és prou: aquests anys d'opressió terrible m'han demostrat que haig de combatre no sols amb el meu art, sinó amb tot el meu ésser...

I aleshores he anat cap al Partit Comunista sense la menor validació perquè, en el fons, sempre havia estat amb ell. Aragon, Eluard, Cassou, Fougeron, tots els meus amics ho saben: si jo no havia ingressat encara oficialment era, podríem dir, per "innocència", perquè creia que la meva obra, la meva adhesió de sentiment, eren suficients. Però el Partit Comunista ja era el meu partit. Car ¿no és ell qui més treballa per tal de conèixer i construir el món, fer els homes d'avui i de demà lúcids, més lliures, més feliços? ¿No són els comunistes els qui han estat els més valents a França, a la Unió Soviètica i a la meva Espanya? ¿Com hauria pogut dubtar? ¿La por d'acceptar un compromís? Al contrari, ¡Mai no m'he sentit més lliure, més complet!

Ramon Roig

“VACANCES PAGADES”
DINS L’OBRA POETICA
DE PERE QUART

L’ESDEVENIMENT poètic més important de l’any 1961 ha estat, sense dubte, la publicació de *Vacances pagades* de Pere Quart¹. Cinc anys han transcorregut d’ençà que el nostre poeta havia publicat el seu darrer llibre —*Terra de naufragis*²—, cinc anys durant els quals el país ha viscut unes experiències de singular relleu que, a la llarga, havien de pesar enormement en sensibilitats com la de Joan Oliver obertes de bat a bat al seu temps³. Així, no ens ha de sorprendre de comprovar que si *Terra de naufragis* és un llibre predominantment pessimista, en canvi, *Vacances pagades*, sigui un llibre esperançat, potser no massa per al mateix poeta en tant que individu, però sí per als altres, per al nostre país, el cel del qual

“em juren que un dia
s’asserena”⁴

Vacances pagades, nogensmenys, tot i essent el punt culminant de l’obra poètica de Pere Quart, no és pas una obra aïllada com podria semblar a un lector que hagués llegit a corre-cuita les *Decapitacions* o el *Bestiari*⁵. Aquestes són obres d’humor, evidentment, però no pas d’un humor “tout court”, purament per a distreure. Ell mateix ens ho fa veure i ens diu que el seu humor “mai no hauria de ser acusat de gratuït, per tal com obeeix a una llei entranyada en el seu caràcter. Pere Quart planta cara com pot a les idees negres que el rondan i prova de combatre l’angoixa que l’afeixuga: a la seva manera fa la guerra al pecat i al desordre.”⁶ Algun crític ha vist en aquesta actitud de Pere Quart un anhel de trobar els “vestigia Dei”, una transcendència.⁷ No vull entrar en aquesta qüestió que al cap i a la fi té poca rellevància a l’hora de valorar l’obra d’un escriptor excepcional com és Joan Oliver. Però prefereixo la tesi de Joaquim Molas quan afirma que aquell “és un veritable moralista, en el sentit que ho eren els autors francesos del *Grand Siècle*”⁸.

¹ *Vacances pagades* de Pere Quart. Pròleg de Josep Ferrater Mora. Ed. Diputació Provincial de València, 1961. Com els nostres lectors saben, Pere Quart és el pseudònim que Joan Oliver usa com a poeta.

² Pròleg de Joan Teixidor. Ed. Els llibres de l’Ossa menor, Barcelona, 1956.

³ Recordem que durant aquest període s’han produït fets d’una importància tal com els següents: els esdeveniments universitaris de 1956 amb l’elevació de la consciència universitària; els fets del Paranimf (1957); les vagues del mes de març i la Jornada de Reconciliació Nacional (1958); l’assaig de Vaga nacional pacífica (1959); els fets del Palau de la Música (1960); la lluita dels universitaris contra l’*Opus Dei* (1961).

⁴ *Vacances pagades*, cit., pàg. 85.

⁵ La primera edició de les *Decapitacions* data de 1934, i la segona de 1937, publicades conjuntament en el *Bestiari*. En 1949, de tornada a Espanya, Pere Quart publica en un volum tota la poesia escrita fins llavors, exceptuant alguns poemes polítics. Aquesta edició porta el títol de Poesia de Pere Quart (Ed. Aymà, Barcelona), i conté un pròleg interessantíssim de l’autor, en el qual intenta d’exposar els seus principis estètics. La importància d’aquesta nota és tal que bé mereix ella sola un article que algun dia caldrà fer.

⁶ Pròleg a *Poesia de Pere Quart* cit., pàg. 11

⁷ Així ho creu Joan Teixidor en el seu pròleg a *Terra de Naufragis*, cit., pàg. 7.

⁸ Pròleg a *Tres comèdies*, pàg. 5 (Ed. Selecta, Barcelona, 1960).

En les *Decapitacions* trobem molts bells exemples d'aquesta tendència moralitzant, humanista de Pere Quart: la crueltat inútil (composició XI) o el xoc bruscat entre il·lusió i realitat (comp. VIII), la situació política del moment a Catalunya (comp. XII) o l'ordre donada per Hitler —“brètol total”— d'exterminar els jueus, són temes que el poeta sap aprofitar per a somoure la sensibilitat dels seus lectors.

Més aparentment gratuïtes poden semblar els poemes del *Bestiari*. El mateix autor confessa, amb la seva ironia peculiar, en l'encapçalament que “les composicions d'aquest petit llibre (...) han estat escrites sota el signe d'una inconfessable frivolitat”⁹. Nogensmenys, no hem de prendre massa seriosament aquestes paraules, car precisament *Bestiari* ens dona poemes molt importants, com ara *Ase*, *Bou*, *Vaca suïssa*, *Lloca* o *Jo*, d'una extraordinària força poètica al costat de petites obres mestres de la poesia humorística, entre les quals destaco, per llur enginy, *Elefant* i *Mosques i mosquits*.

Mentrestant, Catalunya i Espanya, viuen un moment històric d'importància crucial: Franco i altres generals feixistes s'han aixecat contra les forces populars, i aquestes han reaccionat tan ràpidament com els ha estat possible. El poble català, amb els altres pobles hispànics, intenta d'aturar l'avanç de les forces reaccionàries. El poeta sent, una vegada més, en la seva carn el dolor i l'esperança de la pàtria. Es en aquest moment que Joan Oliver publica dues obres de transcendència capital: l'*Oda a Barcelona*¹⁰, i la peça de teatre *La Fam*¹¹.

No és aquest el lloc adequat per a parlar de *La Fam*, una de les obres més importants del teatre català modern. Tanmateix, voldria posar en relleu la postura altament conscient d'Oliver en plantejar-se el problema de la Revolució, tan ingrati per a molts intel·lectuals que l'examinen sovint amb un sentimentalisme petitburgès. No és aquest el cas de Joan Oliver, i així ho ha fet destacar Molas molt justament: “El protagonista, Samsó, és l'home instintiu, salvatge i anàrquic que, en un moment donat, es converteix en líder d'una revolució, quan aquesta ja havia estat dominada pels contrarevolucionaris, i la duu a terme. El seu acte heroic, i ell mateix, constitueixen el fet revolucionari químicament pur. Es el simple instint que realitza els desigs del poble, que l'arravata i que aconsegueix de fer-lo triomfar (...) D'aquí el seu desplaçament en l'instant en què la situació estrictament revolucionària s'ha acomplert: aleshores cal, no destruir, sinó construir, i Samsó esdevé un obstacle, compromet *la reconstrucció social i econòmica del poble*”¹².

L'*Oda a Barcelona* és un poema de 138 versos, en el qual el poeta canta amb optimisme la seva ciutat i a través d'ella el seu poble, en un moment difícil de la nostra història. Llegint l'*Oda* de Maragall i la de Pere Quart —comparança obligada—, hom s'adona ràpidament de com han variat les circumstàncies: han variat les circumstàncies objectives —ja no ens trobem davant els intents revolucionaris de començament de segle, sinó davant una Revolució en marxa—, i les subjectives de cada poeta —Maragall contemplant els fets de la seva època “au dessus de la mêlée”, defensa més o menys els interessos de la burgesia barcelonina; Pere Quart, en canvi, desclassat, evolucionant al ritme que el país exigeix, contempla des de dins el fet revolucionari.

“D'ací estant, Barcelona,
el tumult és ordre.”

⁹ *Poesia de Pere Quart*, cit., pàg. 63

¹⁰ El Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya en féu un llarg tiratge (1936). Heus aquí una tasca positiva de la poesia, tan arraconada avui dia en cenacles.

¹¹ *La fam* (Premi Teatre Català de la Comèdia 1938), Ed. Institució de les Lletres catalanes, Barcelona, 1938.

¹² Pròleg a *Tres comèdies*, cit., pàg. 9.

Es natural, però, que no tots els intel·lectuals catalans reaccionin de la mateixa manera, i el poeta ho sap:

“...però fills teus et deserten,
els que aviciaries i estimares massa,
enguantats, clenxinats,
patriotes, ha!, ha!
no et reconeixen sense el teu posat
de monja lamenca. Et maleeixen
quan ja no ets polida,
injusta, abstreta,
en el joc brut de la riquesa
dels favorits i les bagasses.”

Cal enderrocar l'ordre vell, l'antiga vida corrompuda de Barcelona car

“Sofrí tant, i no pas de fam i nuesa,
l'exaltación xarona de la injustícia,
la vanitat erecta,
l'atzar estult, l'oprobri de la beutat pristina,
la pau de l'ànima
bescanviada per monedes i voluntat esclava.
El treball prostituint-se
en les cambres secretes del negoci,
enllefiscant-se en les llacors
del luxe.”

També, com a *la Fam*, el poeta adverteix els perills que hi ha en aquest camí nou, i per això aconsellarà:

“Barcelona, contempla't.
Barcelona, no cantis.
Barcelona, auscultat
aquest cor teu que s'encarrassa a batre.
(...)
Treballa. Reposa.
Malfia't de la història. Inventat'n una.
Vigila el mar, vigila la muntanya,
pensa en el fill que portes a l'entranya.”

Després, vingué la derrota de les forces populars, i l'exili dels millors patriotes. Pere Quart passà a França, i més endavant a Xile, i així va viure uns vuit anys allunyat de la seva Catalunya, on finalment revingué. De tornada, sofrí noves penalitats, i no és gens estrany que totes aquestes circumstàncies influïssin en la seva obra, la qual havia d'esdevenir des de *l'Oda* ençà, tremendament amarga. Molt més lírica també.

L'any 1947, encara a Xile, havia publicat *Saló de tardor*¹⁴, recull de poemes escrits des de 1936 fins aquella data. Aquest llibre formà part, amb lleugeres variants de títol, tres supressions i dues addicions, del volum titulat *Poesia de Pere Quart*, publicat a la seva tornada a Barcelona. Tres poemes són suprimits per raons fàcils d'endevinar en la nova edició de *Saló de tardor* (ara, per cert, titulat genèricament *Altres poemes*). Aquells tres poemes són: “Catalunya”, “Sant

¹³ *La fam*, cit., pàg. 104

¹⁴ Il·lustracions de R. Bru. Ed. El Pi de les Tres Branques, Santiago de Xile, 1947.

Jordi d'Amèrica" i "Complanta de primavera", tres patètiques composicions d'exili. Què vigorosos són, per exemple, els versos del sonet "Catalunya"!

"Sola, malalta, esparracada, muda,
un altre cop, encara jove, esclava.
La volta de ton cel, com sempre blava,
sostre de tes presons esdevinguda.

Ara et retreu ton somni de vençuda
que no vas ésser, com et pertocava,
escometent tos enemics prou brava,
emparant ton honor gaire tossuda.

Quítia et veuràs de tos pecats un dia
per tanta sang i tanta llunyania,
per la vergonya i per l'amor dels teus.

Com saba pacient sota l'escorça,
més pura esdevindrà l'antiga força
que ja es desvetlla d'amagat dels déus."

Ultra els poemes civils ja esmentats, hi trobem les emotives "Corrandes d'exili" o l'incisiu poema "Fragments d'un retaule" escrit després de la *dècada damnada* (1936-1945). Amb tot, no són pas aquestes les úniques composicions destacables del llibre, el qual presenta d'altres novetats. Efectivament, en *Saló de tardor* Pere Quart intenta la poesia amorosa i escriu un poema excepcional titulat "Infinita fortuna de la sang":

"...Amor, aquesta gràcia imperiosa
que es refà, com la mar, en les tempestes";

assaja la poesia musical i n'obté un brillant resultat como ens ho demostra amb la "Cançó explícita"; reprèn la seva deu satírica i ens dóna un "Romanç miserable" o una "Institución de l'ombra" colpidors... Joan Triadú ha dit referent a *Saló de tardor* que 'els fragments lírics i els de pur enginy dels seus dos llibres anteriors (...) es concreten en aquest amb tota l'extensió i la transcendència d'un poeta líric, generalment elegíac, amb la veu de la sang més insistent que mai, per la llunyania i el dolor de tanta sang abandonada"¹⁵.

Uns anys després, Pere Quart guanya el Premi Ossa Menor (1955) amb el llibre *Terra de naufragis*, publicat l'any següent. L'obra està dividida en dues parts: la primera, titulada "Cinc nades", té en la meua opinió més que una transcendència religiosa, una càrrega de tendresa que el poeta necessita abocar. Malgrat tot —i això no pot estranyar gens a qui conegui a fons tota l'obra de Pere Quart— no hi manca la nota irònica, i una de les nades es titula precisament "Pessebre crític", on el poeta examina la mitologia cristiana amb rigor de racionalista mofeta.

La segona part és la titulada pròpiament *Terra de naufragis*, composta de vint-i-tres poemes d'importància desigual. En lloc ben destacat —i en això coincideixen la major part dels crítics— cal situar el poema "Noè", una bella al·legoria de gran intenció política. El naufrag del diluvi —els sobrevivents— es lamenta melangiosament:

"Senyor, per què no atures aquest xàfec?
Minva el gra i el farratge
i les bèsties es migren a les fosques..."

El diluvi —el dolor que actualment sofreix el nostre país— ja dura efectivament massa, i és per aquest motiu que Noè demanarà a Jahvè:

“Només volia dir-te
—i sé per què t’ho dic—
que aquest país no és per a tanta pluja,
i el llot no adoba res:
cria mosquits i lleva febres.
Caldrà refer els conreus i escarrassar-se.
Som quatre gats malavinguts
i me n’estic veient una muntanya...”

En aquesta mateixa línia satírica, cal esmentar igualment les composicions titulades “Infern de polígam”, “Guió” i “Interior”. Però com en *Saló de tardor*, el que més abunda en *Terra de naufragis* és l’elegia, l’enyor de tot el que s’ha perdut:

“Aquell temps abundós
ha passat a altres mans...”¹⁶

Però potser cap poema del recull no expressa amb tanta força aquesta tendència elegíaca com el petit poema titulat ‘El Guany’:

“Res no ha perdut,
que res no posseïa,
qui arribava invàlid i nu.

Però ha guanyat a poc a poc, de pressa,
rovell d’enyors, peresa acovardida
i una mesura rasa d’incerteses
on cerca brins la desmenjada fe.”

“Agonia”, “Ossada meva”, “Primer segona” són tantes altres mostres del puixant lirisme de Pere Quart.

I així arribem a *Vacances pagades*, el llibre guanyador del Premi Ausiàs March — Beniarjó convocat l’any 1959. Entre *Terra de naufragis* i *Vacances pagades* han passat quatre anys. Pere Quart continua en la línia lírica de la postguerra, sense abandonar, però, la sàtira, i per damunt de tot —o per davall, com vulgueu— el pregon humanisme del nostre poeta, més pregon potser que mai perquè ha recobrat, almenys en part, l’esperança:

“...Ara es lleva, lluny de mi,
l’Esperança ploranera...”¹⁷

L’esperit del poeta es rejuveneix, efectivament; els anys, però, l’han marcat d’una manera inexorable. En un dels seus poemes més impressionants, Pere Quart “compta els seixanta anys” tot fent un examen de la seva vida, i acaba dient-nos:

“No em queixo pas.
Em guanyo la vida, senyors.
Treballo (per’ altri;
i el que faig són noses per a mi!)

¹⁶ *Terra de naufragis*, cit., pàg. 41
¹⁷ *Vacances pagades*, cit., pàg. 20.

He trobat piadosa companyia,
i coratjosa, ben mirat,
que ara jo sóc un os,
parlant en plata.

Però ja truqueu tots seixanta.
—Passeu, passeu. Es casa vostra.
A tants poc us podré oferir,
que em trobeu ric només
(ja és cas!)
del que he perdut, de dies—”¹⁸

Així com en *Terra de naufragis*, semblava que ja havia abandonat el món, el seu país a llur sort, en *Vacances pagades*, en canvi, Pere Quart reprèn plenament la línia moralitzadora i vol

“...repetir dites
de mal escoltar,”¹⁹

bé que ara i adés s'exclami que potser

“valdria més callar,
que tots calléssim.
I aleshores parar les grans orelles
i aprendre alguna cosa
dels planys, les boniors,
el càntic de la vida...”²⁰

Es per això que el poeta dubta i no sap si “anar-se'n per sempre” o no. En determinat moment aquest dubte es planteja en uns termes molt durs per al mateix poeta:

“Emmetzinat de mites,
amb les sàrries curulles de blasfèmies,
ossut i rebegut, i lleganyós,
príncep desposseït fins del seu somni
(...)
La terra que va ser la nostra herència,
fuig de mi.
Es un doll entre cames
que em rebutja.
Herbei, pedram:
senyals d'amor dissolts en la vergonya.”²¹

Aquesta *vergonya* que sent el poeta s'expressa de les més diverses maneres, com ningú sinó ell sap fer. Així, usará la sàtira per criticar la comèdia que ha esdevingut la festa dels “Tres Reis d'Orient” i aprofita l'ocasió per atacar el fariseisme de l'Església oficial:

“Oremus...
(Resarem un parevostre

¹⁸ Ibidem pàg. 83.

¹⁹ Ibidem pàg. 86

²⁰ Ibidem pàg. 73

²¹ Ibidem pàg. 68

pels que van errats de comptes
i per llur conversió
a la sagrada àrea del dòlar).”²²

Dins la mateixa atmosfera nadalenca, trobem la composició “Christmas”, represa de l’etern tema del Nadal dels pobres, que Salvat-Papasseit tractà tan admirablement. En un altre aspecte, cal esmentar també “La Croada” en el qual Pere Quart fa una mordaç crítica de l’embrutiment que ha significat el futbol per a les masses sota el règim franquista.

Pere Quart és un poeta que s’encara sempre amb la realitat, sigui aquesta favorable o adversa, i ens confessa:

“Em desficien els misteris,
els oracles,
els enigmes,
els dons, els privilegis,
els èxtasis.”²³

Per això, davant la dura realitat que el circumda, podrà adreçar-se a un altre gran poeta, també batzegat per la vida, Antonio Machado, i dir-li:

“Antonio, si veiessis aquests dies!
Temps ha, de lluny, vaig enyorar la pàtria
i la ciutat més nostra;
i ho feia a la manera catalana,
ortodox i castís
(“més ai! tornau-me en terra,
que hi vull morir!”)
(...)
Antonio, si tornessis gustaries
la amargura del tiempo envenenado.”²⁴

En el poema “Cent anys de Joan Maragall”, Pere Quart ataca el mite que ha esdevingut Maragall en determinats sectors del nostre món literari, en el qual s’ha fet dogma la intangibilitat del poeta de Sant Gervasi, fruit d’un desproporcionat respecte que alguns reclamen, completament fora de lloc a l’hora de fer una crítica seriosa de la seva obra.

En “Savis, poetes, homes feliços, dones de poble malmenjades”, hi ha moments d’una excepcional vigoria, com ho demostra la descripció que el poeta fa dels “homes feliços”:

“Els homes orgullosos i feliços
donen lleis a la fe i a la misèria
(dels altres),
verifiquen les penes i fatigues
(dels altres, in comptables);
planegen i celebren o estructuren
congressos, sínodes, anònimes,
sindicats i presidis,
olimpíades, guerres
(sempre per als altres).”²⁵

²² Ibídem pàg. 29

²³ Ibídem pàg. 46

²⁴ Ibídem pàg. 51

²⁵ Ibídem pàg. 62

Aquesta preocupació pels problemes que la societat actual planteja

(“Cantaria, si pogués,
la cançó del temps i el lloc
que ara em toquen”²⁶,

diu en determinat moment Pere Quart), és palesa en molts fragments de *Vacances pagades*. N'esmentarem, per acabar, un de ben significatiu:

“Avui la tonada fa:
europeus, unim-nos!
Correm-hi, correm-hi tots!
Redrecem i renovem
l'esperit occidental
tal tal!”²⁷

Alternant la nota emotiva o irònica, amb el lament amarg com en “Lletania” o l'extraordinari “Salm de les llàgrimes”, el vers enjogassat amb el moralitzador, escrivint sempre per l'home i per a l'home, Pere Quart ha donat a la nostra cultura, al nostre país, un exemple admirable amb una obra, que en el seu conjunt ja era d'excel·lent importància, ara enriquida amb *Vacances pagades*, i amb una vida íntegrament dedicada al servei del nostre poble. Pere Quart, afortunadament per a nosaltres, continua bategant com sempre al ritme del nostre país. És per aquest motiu que l'aparició de *Vacances pagades* suposa quelcom més que el fet literari en ell mateix: significa la contribució d'un dels nostres millors poetes al redreçament cultural de Catalunya, i, en definitiva, al seu alliberament futur.

ALGUNES
CONSIDERACIONS
SOBRE ELS "HOMENOTS"
DE JOSEP PLA

I / ELS PROPÒSITS DE L'AUTOR

De la mateixa manera que la sèrie dels "Homenots" ha anat adquirint un públic cada vegada més extens en el món cultural català d'avui, hom pot dir que Josep Pla, a mesura que s'han anat publicant els llibres de l'esmentada sèrie ha pres consciència de la importància literària i social que tenien uns retrats literaris que, quan començà d'escriure'ls, no indicaven altre objecte —segons confessió pròpia— que presentar al lector uns esbossos biogràfics de les vides d'algunes persones amigues que, com diu en el prefaci a la primera sèrie, *per una raó o altra he trobat divertides*. Pla afegia, en el mateix prefaci, que *és possible que més endavant publiqui un segon volum d'Homenots*, però és evident que no havia pensat a desenvolupar, en tota una llarga sèrie de volums, un nombre tan elevat d'"Homenots", ja que, en el moment d'escriure aquestes ratlles, ha arribat als trenta cinc i en té d'altres en perspectiva.

En el prefaci de la segona sèrie, i després d'admetre la possibilitat d'una tercera, Pla diu que els seus "Homenots" *no són més que els capítols d'unes vastíssimes memòries que de jove vaig proposar-me d'escriure i que ja no escriuré per la dispersió sinistra que el periodisme ha projectat sobre la meva existència*. Es a dir, que el propòsit inicial —uns retrats de persones divertides— es veu ampliat a la categoria de capítols d'unes memòries que ja preveu que no escriurà.

Fins al prefaci de la quarta sèrie no comença a adonar-se l'autor —després d'admetre la possibilitat que *encara augmenti amb un parell de volums més aquesta "ménagerie" de vertebrats de la nostra àrea lingüística* que quan haurà publicat tots els volums dels "Homenots", *el conjunt donarà, potser, una certa idea d'una societat determinada i d'un temps precís*. Insisteix, en el prefaci de la cinquena sèrie, que els "Homenots" no són més que els materials dislocats d'unes memòries interminables que li hauria agradat d'escriure.

Es en el prefaci de la sisena sèrie que Pla fa una afirmació sorprenent, que qualifica definitivament el caire que han pres els "Homenots" a mesura que l'autor els anava escrivint i publicant: *Diré una vegada més (?) que la meva principal finalitat de la publicació d'aquests papers va adreçada directament a la joventut i està destinada a estalviar-li la injustícia de l'oblit*. Paraules que reprén en el prefaci a la setena sèrie, afegint-hi: *No crec pas que tingui gaires coses més a afegir (...)*. *Aquestes ratlles que han de ser considerades com la justificació del tiratge de tots els anteriors volums, constitueixen també la justificació del present. La llista d'"Homenots" no està pas esgotada i és molt possible —si no es produeix cap desgràcia— que intenti de publicar-ne un parell de volums més.*

La notícia humana literària és un gènere clàssic a totes les literatures treballades. Es un treball que es troba més enllà que la literatura de diumenge a la tarda.

Els "Homenots", doncs, han donat consciència a Pla que estava fent una obra de més pes específic del que havia projectat, fins a tal punt que, per primera vegada en els prefacs d'aquestes sèries —on ha anat fent la crònica successiva de les seves intencions— parla d'escriure per a la joventut, és a dir, de donar un caràcter d'exemplaritat als seus escrits. La confessió de Pla és significativa, sorprenent i inquietant. ¿Què és el que el porta a donar aquest caire d'exemplaritat als "Homenots"? ¿Només a estalviar a la joventut *la injustícia de l'oblit*?

2 / ALGUNES CONSIDERACIONS POLÍTIQUES

Crec que gairebé tota l'obra de Pla obeeix, més o menys conscientment, a una intenció que en podríem dir *moralitzadora* de la societat catalana, des d'una idea molt particular de la moral, estretament lligada a la concepció del món de la classe social de la qual en Pla ha estat sempre el cronista i defensor més intel·ligent i fidel dins de les lletres catalanes: la burgesia.

La clientela d'en Pla ha estat —en línies generals i almenys després de la guerra —el burgès català, l'home que votava la Lliga en el seu temps i que conserva la nostalgia d'abans del 36, sense, per això, haver deixat de col·laborar —activament, passivament, o més simplement encara, per omissió, com dirien els capellans— amb el règim franquista.

Pla ha intentat, des de diversos camps, ser una mica el mentor intel·lectual d'aquesta classe —privada a conseqüència de la guerra dels seus dirigents polítics—, i a través dels seus articles de viatges per l'extranger o dels dedicats a alguns aspectes de la vida econòmica del país —recentment en tractar del pla de renovació de l'utilatge tèxtil, per exemple— ha procurat despertar la seva consciència econòmica y política —totalment adormida gràcies als efectes agradablement intoxicadors de l'època de *l'straperlo*— descrivint d'una manera amena i enaltidora els "miracles" del capitalisme europeu de la postguerra.

En cap cas no es pot dir que en Pla hagi escrit per a la joventut. Molt concretament s'ha adreçat als empresaris catalans, a les professions liberals i, com a públic més general, a la petita burgesia cultivada que llegeix, els dissabtes a la tarda o els diumenges, el setmanari *Destino*. Per això, aquesta preocupació senil o de darrera hora per la joventut és d'allò més sorprenent i no pot respondre més que a la sobtada conclusió, operada en Pla, que el món per ell descrit en els seus llibres, la clientela que el llegeix i la problemàtica que ha intentat de plantejar, estan més que en un període de crisi, en una fase d'agonia.

Així s'explica l'amargor de l'expressió "la injustícia de l'oblit", i així s'expliquen els esforços desesperats per a trobar una continuïtat del món burgès català d'abans de la guerra amb el del moment actual, una continuïtat que permeti de prosseguir-lo en un esdevenidor pròxim, al terme de la dictadura. Ja veurem fins a quins extrems pot arribar Pla en el seu intent, en la setena sèrie dels "Homenots".

Diguem abans, que Pla creu fermament que l'única tradició vàlida en el país, l'única de què els catalans ens podem reclamar perquè és la que, per a ell, en definitiva, ha construït el país, és la burgesa. Llegint no solament els "Homenots", sinó també molts altres llibres de Pla, podem arribar a la conclusió que *tot* Catalunya, *tota* la Catalunya del seu temps, almenys, ha estat una empresa burgesa portada per uns homes notables, intel·ligents i honestos —amb alguna inclusió estrambòtica d'intel·lectuals i artistes— als que les forces de les circumstàncies han impedit d'aconseguir l'èxit de fer la Catalunya europea, d'alt nivell intel·lectual i econòmic, en què Pla sempre ha somniat.

Membres de la Comissió d'Acció Política de la Lliga, diu que *aquests homes han deixat un senyal en el país —crearen el que des del punt de vista dels interessos generals té de més autèntic el país.*¹

El menys que hom pot dir d'una afirmació com aquesta és que és excessiva. Però el més greu és que, en defecte d'un altre tipus de literatura històrica catalana contemporània —i gràcies a les prodigioses condicions de documentació, amenitat i gràcia descriptiva d'en Pla—, hi ha gent que s'ho creu. No precisament aquesta joventut a la qual Pla vol adreçar-se ara —que ja és tard. Però sí la molta gent que està encara disposada a empassar-se l'ham de l'ideal d'una Catalunya burgesa, impossible per les seves mateixes contradiccions internes. Pla, com tota la seva clientela, participa d'un idealisme que desdiu de la seva aparent voluntat de realisme, d'això tan català que en diem “tocar de peus a terra”. Per això defuig les explicacions profundes de les contradiccions burgeses.

No és aquest el moment de repetir detalladament la traïció històrica de la Lliga i de Francesc Cambó, no solament a Catalunya, sinó també a la pròpia classe. L'aliança d'una burgesia industrial amb les forces terratinents i amb els seus *supporteurs* més destacats —l'exèrcit i l'església— és una aberració històrica que explica molt del que li ha passat a la burgesia catalana. Aquest fet, Pla el coneix i l'ha viscut de dia en dia —però no l'explica. Aleshores, tota la seva justificació de la labor política i econòmica de la burgesia queda en el buit. No acabem de saber ben bé mai per què les coses succeïren d'una manera il·lògica, en comptes de succeir d'una manera històricament coherent.

Per a salvar totes les explicacions incòmodes, Pla ha trobat —sense buscar-ho, potser— la solució dels “Homenots”. “*El conjunt donarà, potser, —deia Pla— una certa idea d'una societat determinada i d'un temps precís*”. El que passa és que aquesta *certa idea* no correspon a la realitat històrica, és a dir, dinàmica, “*d'una societat determinada i d'un temps precís*”. Es limita a descriure —magistralment, per cert— alguns aspectes d'aquesta societat, fixats en uns moments molt determinats. La imatge que en resulta no porta la veritat que dimana del dinamisme de la història, sinó que dóna les veritats parcials de l'estàtica del moment.

Per acabar-ho d'adobar, Pla s'ha acollit a la vella fórmula de fer història sobre uns homes determinats i no sobre el conjunt de fets econòmics, polítics i socials, d'una col·lectivitat. Wölflin propugnava una història de l'art sense *noms*. La història, avui, ja es pot escriure sense *noms*. Els joves als quals Pla es vol adreçar ara, a corre-cuita, ja saben que els grans noms de la història han estat l'encarnació d'unes determinades exigències econòmiques, polítiques o socials que en cap moment no significa un desmèrit per als autèntics *homenots* de la història, ans al contrari, el millor elogi que se'ls pot tributar.

La culminació de les contradiccions d'en Pla, en el seu intent de justificar la burgesia catalana, es manifesta doblement en el seu *homenot* número trenta-cinc, don Josep Maria de Porcioles. Per una banda, és una conseqüència del fet de voler fer història sobre uns *noms*. Per l'altra, és la manifestació més evident que el tipus d'*homenot* de la burgesia catalana havia de culminar, per establir una continuïtat necessària i projectar-se cap al futur, en un claríssim col·laborador de la dictadura. El fet és significatiu i val la pena que li dediquem unes ratlles.

Si resumim el pensament d'en Pla sobre la figura del senyor Porcioles, alcalde de Barcelona, podem arribar a la següent conclusió: àdhuc sota un règim feixista hi poden haver persones honrades que, en càrrecs oficials, facin un treball positiu, honest i exemplar. Pel mateix, si n'hi haguessin més de persones d'aquesta mena, les coses —tot i vivint sota el pes d'una hipoteca dictatorial—

¹ *Homenots*. Setena sèrie, pàg. 80.

serien diferents. El que falla, doncs, són les persones, i no el conjunt orgànic d'una estructura social, econòmica i política com l'actual. No importa que el senyor Porcioles governi tranquil·lament una ciutat on els obrers són torturats per la policia, on no existeix cap de les llibertats bàsiques essencials per a una convivència humanament digna, on la seva pròpia casa —l'Ajuntament— està literalment minada per la corrupció més descarada, on no hi ha un sol regidor elegit pel poble, ni que representi altres interessos polítics i econòmics que els de les oligarquies local i central, etc., etc. Cap d'aquestes coses no compten —són essencialment bàsiques per a tot govern digne d'una ciutat o d'un poble —donat que el senyor Porcioles és un home competent, dinàmic i simpàtic.

Per totes aquestes raons, per més atractius que siguin els retrats d'alguns *homenots*, per més que entre ells n'hi hagi de persones veritablement decents, no pot pretendre Pla que els seus llibres siguin exemplars, de cara a la joventut. El món en que aquests *homenots* s'han mogut i que han ajudat a construir, és un món irremeiablement acabat. Cal només llegir el diari —àdhuc els diaris locals, tan controlats i censurats— per comprendre que Josep Pla ens està parlant d'un cadàver: en el món d'avui, en aquest món dinàmic on les coses canvien cada dia, tot prenent una orientació molt fàcilment determinable, en el món de l'alliberament dels pobles colonials, de la conquesta espacial, dels avenços i de les realitzacions mundials del socialisme, la major part d'aquests *homenots*, ens resulten uns *homenets* irrisoris, que han viscut a contracorrent de llur temps i que, en el millor dels casos, quan no eren gent de positiva mala fe, tenien pa a l'ull.

La galeria d'*homenots* d'en Pla és, en conjunt, amb alguna excepció, una de les més notables galeries de carques, de reaccionaris i de benpensants que hagin merescut l'atenció i l'esforç d'un gran escriptor per tal de passar a la història. Ara bé, no per això, ni per tot el que venim dient, les sèries dels "Homenots" són menyspreables. Tot al contrari, per les raons que veurem a continuació, són uns llibres altament instructius i, si es vol dir així, altament "moralitzadors".

3 / LA IMPORTÀNCIA LITERÀRIA DELS "HOMENOTS"

En arribar en aquest punt, cal preguntar-se quin hauria estat el nostre judici dels "Homenots", des d'un punt de vista literari-sociològic, si en Pla hagués prescindit de fer el retrat d'alguns homes polítics i, sobretot, si no hagués intentat de donar a les sèries dels "Homenots" una finalitat clarament política, especialment en els prefacs a les darreres sèries fins ara publicades.

Segurament, amb menys severitat, el nostre judici final hauria estat el mateix, donat que la selecció de la major part dels personatges que en Pla ens presenta i la manera de presentar-nos-els obeeix a una mateixa concepció del món. Amb un sentit realista de les coses, fins i tot un burgès d'ara hauria de tenir una altra mentalitat, si no fos que a Catalunya —com a tot Espanya— aquests vint i tants anys d'immobilisme franquista han privat l'evolució de la mentalitat capitalista que hi ha hagut en els països de l'Europa occidental, per exemple. Això fa que el burgès català i que el mateix Pla —l'escriptor d'aquesta burgesia— tinguin una concepció del món encara molt més reaccionària, estreta i obscurantista que la de la burgesia d'aquests altres països. Per dir-ho amb una locució popular i d'una vegada, hom té l'impressió, llegint les obres de Josep Pla, que la burgesia catalana és molt tronada.

La importància literària d'en Pla, no ve, doncs, de cap de les finalitats que l'escriptor s'ha imposat voluntàriament. Es a dir, donar una imatge coherent i suggestiva del món burgès i presentar-lo, exemplarment, a la joventut d'avui. La importància de l'obra d'en Pla neix de la seva fabulosa capacitat d'observació; del seu coneixement profund de determinades capes i problemes socials (però

no de tota la societat); del poder de suggestió de la seva forma d'escriure, plena d'adjectius més sucosos que semànticament exactes, però que, acumulats, són les pinzellades d'un retrat impressionista, que troben la seva coherència en el conjunt; de l'amenitat consegüent, determinada també pel seu interès pels homes i les coses llurs; de la seva ironia descriptiva feta d'allusions que preparen el lector per a una intel·ligència indirecta del tema o del personatge de què parla, amb dues o tres frases, per acabar, en una darrera, donant la sorpresa d'una qualificació directíssima, generalment popular, que, si hagués estat emprada des del primer moment, hauria tret eficàcia a la descripció. La importància d'en Pla prové encara, o en conseqüència, del mateix que fa gran l'obra d'alguns dels millors escriptors del segle XIX, com Balzac, és a dir, de llur capacitat de retratar, de descriure, d'objectivar la realitat, narrant-la amb les seves contradiccions, amb els més petits detalls, de tal manera que, més enllà de la interpretació de l'autor, la realitat sura per sobre de les seves qualificacions majoratives o pejoratives, segons el cas, per tal de presentar-se al lector intel·ligent com un tot coherent d'on pot treure el suc intel·lectual més profitós, qualsevol que siguin les seves idees polítiques o filosòfiques. Com dirien els capellans, la lectura de les obres d'en Pla és per a persones formades. Però, quina lectura!

Pla és un escriptor *engagé*. No sé per quins set sous en la literatura d'avui s'entén només per compromesa, políticament, la literatura d'esquerres. Hi ha —abundantíssima— una literatura *engagée* de dretes: potser, la major part de la literatura que s'escriu. El que passa és que, moltes vegades, l'escriptor de dretes *engagé* s'ignora com a tal o ho fa veure. Doncs bé, com deia no sé qui, la literatura més profitosa per al lector —si és bona literatura, s'entén— és la literatura compromesa, clarament compromesa. El lector, aleshores, sap amb qui se les ha d'heure. Així pot, generalment, evitar les lectures ambigües, les lectures que el deixen perplex, dubtós, desorientat —i que, en definitiva, corren el perill de fer inútil o ineficaz l'esforç de llegir.

Balzac —deia Engels— era un legitimista; però la seva obra és un exemple de literatura realista, perquè gràcies a la fidelitat de la seva descripció de la societat francesa del dinou, en retratar-la amb les seves contradiccions, la va desemmascarar, tot deixant als seus contemporanis i a la posteritat un document únic. Pla —en una altra escala i en altres gèneres literaris— ha fet de petit Balzac de la burgesia catalana contemporània. Pesi a les seves idees polítiques i a les seves intencions literàries, per l'extraordinària força evocativa i descriptiva de la seva ploma ens ha deixat —amb els *Homenots*— un document únic sobre una societat literalment agònica que lluita desesperadament per sobreviure's, però que per a aquesta feina no troba ja més col·laboradors que un alcalde franquista o, en el millor dels casos, un gran escriptor que, per la seva mateixa grandesa, quan intenta de fer el panegíric i la defensa d'aquesta societat, no li surt, en definitiva, més que un pietós respons.

UN CONSERVADOR BARCELONÍ DE FA UN SEGLE

“CUBA SE precipita hacia su ruína y su vergüenza... la situación actual de Cuba no es sólo efecto de la guerra y perturbaciones civiles sino de las reformas políticas y sociales... antes de las transformaciones era Cuba la isla más rica del mundo”.

¿Es tracta d'un de tants articles contra Fidel Castro? No. Es un article escrit l'any 1884, de Mañé i Flaquer, director del *Diari de Barcelona* i oracle de la burgesia barcelonina, tingut per moderat entre els conservadors. L'article tracta, escèptic, de l'abolició de l'esclavitud a Cuba:

“La explotación de las fincas deja de ser posible por el número de gastos que impone la emancipación de los esclavos; el porvenir se presenta negro para Cuba, donde la raza blanca no resiste los trabajos del campo y el trabajador negro quizás no lo quiera hacer cuando acabe los compromisos que tiene pendientes con sus patronos. ¿Cómo esperar de los negros un sentimiento de la dignidad tan grande y profundo que sirva de freno a las pasiones que podrían abusar de la libertad recientemente adquirida?”

L'acticle contiuua en el mateix to: atribueix tots els desastres cubans a l'abolició de l'esclavitud i fa ominosos i velats pronòstics sobre el futur de l'illa.

L'home que així parlava contra la llibertat dels negres, mig segle després que els esclaus foren emancipats de les colònies britàniques i franceses, vint anys després de l'emancipació dels esclaus als estats sudistes dels USA, etc., era al mateix temps un rabiós defensor de la llibertat dels patrons a acomiadar obrers, i justament atacava la legislació social (*tota* legislació social) en nom de la llibertat de contracte entre patró i treballador; el mateix que ataca la “tan cacareada igualdad” en nom de la “sacrosanta libertad, imposible en un régimen de igualdad”. Així, ¿Mañé i Flaquer devia ser un lliure — canvista i un liberal? No. En Mañé i Flaquer era antiliberal ferotge, en allò que el liberalisme del seu temps tenia de socialment progressiu. Moltes de les idees de Mañé i Flaquer — és a dir del conservador barceloní corrent de la segona meitat del segle passat— sobre liberals, masons, proteccionisme i lliurecanvi, tolerància religiosa, llibertat de premsa, vagues, drets civils de la dona, constitució,

parlamentarisme, etc., són les mateixes que encara defensen, amb arguments semblants, els reaccionaris actuals, almenys quan en parlen com de principis abstractes i generals.

Es quan s'ha d'aplicar concretament algun d'aquests principis metafísics que En Mañé i Flaquer diu coses que cap reaccionari de l'any 1961 no gosaria dir. *C'est l'air du temps*. El fet que coincideixin, en canvi, en els principis metafísics, indueix a creure que si aquests reaccionaris contemporanis nostres s'haguessin trobat en circumstàncies i ambients anàlegs als de Mañé i Flaquer, haurien defensat igualment l'esclavitud, la redempció en diners del servei militar i de la guerra, etc. En matèria d'ensenyament, En Mañé i Flaquer es queixa que molts obrers envien llurs fills a escola fins a 10 o 12 anys i que això té, com a conseqüència, que massa fills d'obriers i mestres van després a la universitat: per a evitar-ho, proposa de reduir les universitats espanyoles a cinc, i establir-les en ciutats petites, mai en cap ciutat important “para evitar que los artesanos enviaran a ellas a sus hijos”.

Atribueix un suposat augment de la criminalitat a França a “la enseñanza gratuita, obligatoria y laica”, no solament perquè és laica, sinó per gratuïta i obligatòria. L'any 1880 escriu: “Confesamos que siempre hemos colocado en la categoría de tonterías vulgares las declamaciones de la moda cursi a favor de la extensión de la primera enseñanza... la lectura no hace más que trasladar funciones que ejerce el oído en los que no saben leer... ¡Cuántos delitos penan los códigos que no pueden cometer sino los que saben leer y escribir!”

Podia estar tranquil, Mañé i Flaquer: l'analfabetisme seguiria regnant a Espanya durant molts anys encara.

Especialment interessants són els articles de Mañé i Flaquer sobre el servei militar. A l'Espanya d'aleshores el servei durava uns quatre anys, i tots els nois de casa bona se n'eximien pagant una quantitat de diners. El pitjor del sistema és que quedaven també exempts de l'obligació d'anar a la guerra o sigui que: es posava preu a les vides humanes, es dividia la societat brutalment en dos bàndols: els destinats a la matança i els que se'n lliuraven perquè tenien diners, amb la particularitat que els qui no se n'alliberaven,

no fèien sinó defensar els interessos d'aquells que se n'alliberaven. Aquest era el sistema vigent durant la guerra de Cuba, famosa per l'elevadíssim percentatge de mortaldat. No cal dir que els més engrescats defensors d'aquesta guerra i qui més combatien els projectes de reducció de servei militar eren fabricants i polítics que havien estat exempts de servei d'armes, i els fills dels quals n'estaven també.

Contra les veus de liberals que clamaven contra la "redempció en metàl·lic" en nom de la igualtat, Mañé i Flaquer s'alça... en nom de la llibertat: "Queremos la redención porque respeta la libertad individual". Qualifica el projecte de reforma de "añagaza para halagar los malos instintos de la plebe y la envidia democrática, para halagar al pobre y mortificar al rico. El gobierno español rechaza esta innovación y le felicitamos por ello". Argumenta també que els pobres són més aptes per a l'exèrcit perquè "desde la niñez se habituaron a privaciones y fatigas. Hay jóvenes que ganan yendo al servicio de las armas y otros que pierden. Los quintos de las bajas clases sociales ganan bajo todos los aspectos, en cambio pierden también bajo todos los conceptos los jóvenes de buena familia, porque están acostumbrados desde que nacieron a cuidados y comodidades que no se hallarán en el nuevo estado".

Imagina que si els nois rics fessin el servei

militar es posarien tots malalts, cosa sumament antieconòmica per a l'estat, per les despeses d'hospital i manutenció de boques inútils resultants. Un altre motiu que dóna contra la generalització del servei militar és que "los jóvenes de la nobleza y del comercio, el hijo del médico y del abogado... darían muchos malos ratos con sus burlas y desprecio a sus compañeros de armas y hasta a los oficiales, sus inferiores sociales en realidad aunque jefes durante el servicio". I, en fi:

"Por la redención metálica la patria adquiere hombres más aptos para el servicio de las armas sin interrumpir las carreras de jóvenes que con su talento y su ciencia sirven también a la patria en un campo distinto al de la guerra".

O sigui que, automàticament, el noi els pares del qual tenien les pessetss necessàries per a deslliurar-lo del servei, era un noi "de ciencia y talento". I que els nois que no les tenien, no podien ser "jóvenes de ciencia y talento".

En Mañé i Flaquer podia estar tranquil una vegada més: tampoc en això va fer-se cap reforma, i pocs anys després d'escriure ell la virulenta sèrie d'articles contra els projectes de reforma de servei militar, morien a la Guerra de Cuba milers i milers d'aquells soldats tan aptes per a la guerra "porque desde su nacimiento están acostumbrados a todas las privaciones".

ELS PREMIS DE LA NIT DE SANTA LLÚCIA

TAMBÉ enguany la nota predominant de les tradicionals vetllades literàries de Santa Llúcia a l'*Hotel Colon*, ha estat el Premi Sant Jordi de novel·la "creat per un grup institucional" de 150.000 d'import. Aquest "grup institucional" que sembla haver trobat finalment una denominació oficial —"Omnium Cultural"— de mica en mica esdevé el mecenas de múltiples empreses culturals catalanes. Els rumors diuen que a l'escut d'aquesta institució hi ha gravada una "Gallina Blanca", però el lector ja sap que els rumors són molt difícils de confirmar...

El Premi Sant Jordi 1961 se l'ha emportat un dels nostres primers novel·listes: Josep M. Espinàs, amb la seva obra *L'últim replà*. Hi ha qui retreu a Espinàs el seu estret lligam amb l'equip de *Destino*: no crec que el problema sigui tan simple com els seus detractors volen. Però, sigui com sigui, és innegable que Espinàs és un dels nostres pocs escriptors que sap descriure una realitat social en tota la seva complexitat. *Com ganivets o flames* o *Combat de nit* són novel·les molt importants de la nostra postguerra. Estem,

doncs, convençuts que *L'últim replà* —i així ho confirmen els comentaris d'alguns membres del jurat— serà una obra força interessant.

El finalista del Sant Jordi —qui tingué l'acudit d'escollir un nom tan inadequat per a un premi literari, sobretot existint el premi Joanot Martorell (r.i.p.) tan encertat?— ha estat "Joan Martí", pseudònim del pintor Vila-Casas, que s'havia estrenat com a autor anys enrera amb la seva novel·la *Doble blanc*, obra d'enginy com sembla ésser *Operació Viaducte* que ha quedat finalista enguany.

El Premi Víctor Català de narracions ha estat adjudicat a Estanislau Torres per la seva obra *La xera* i ha quedat finalista Josep Vallverdú escriptor de Lleida, amb *Peripècies*. Malgrat que ambdós autors passen dels trenta-cinc anys, són en realitat novells ja que Torres només ha publicat, fins ara, dos llibres (*Fum d'ara*, contes, l'any 1959, i *Cel de tardor*, novel·la, l'any 1961) i Josep Vallverdú un (*Festa Major*, l'any 1960). Esperem que l'obra premiada i la finalista siguin millors que les anteriors dels mateixos autors.

El Premi Josep Yxart ha estat concedit a Josep Corredor pel seu llibre *La societat industrial i nosaltres*. El finalista ha estat Miquel Arimany amb *Realitat i miratge*. Ha estat un premi molt discutit i el senyor Arimany que assistia a la vetllada es mostrava altament indignat pel veredict. Sembla, tanmateix, que el llibre més important dels presentats no era cap d'aquests dos, sinó *Aspectes històrics de la crisi d'Occident* d'Antoni Jutglar, el qual ha estat descartat, principalment per motius extraassagístics, segons afirmen els comentaris.

El Premi Maspons i Camarasa, de monografies comarcals, ha estat guanyat per Eduard Rodeja amb *El llibre de Figueres*. Finalista:

Lluís Thomasa amb *La vall de Torelló*.

El Premi Aedos, de biografia catalana, ha estat adjudicat al P. Romuald Díaz i Carbonell, per una biografia de Dom Bonaventura Ubach. Sembla, però, que és força interessant l'assaig biogràfic *Els Veciana i els mossos d'esquadra* original de Núria Sales, jove poetessa barcelonina i un dels valors més prometedors de la literatura catalana actual.

El Premi Aedos de Biografia Castellana ha estat atorgat a Elvira Martí, pel llibre *Tres mujeres gallegas del siglo XIX*, i va quedar finalista José Montoro Alonso amb *Vida de Eduardo Marquina*.

[R. R.]

MINISTERIO
DE CULTURA

¿QUE ES EL BERLIN OCCIDENTAL?

La propaganda imperialista assegura que el Berlín Oest és "un baluard de la llibertat i la democràcia amenaçat pels comunistes".

Però això està en contradicció amb aquestes altres declaracions:

ERNEST REUTER, ex *Burgmeister* del Berlín Occidental, ha dit: "Berlín és la clau amb la qual es pot obrir la porta de l'Est", "Berlín és la bomba atòmica més barata".

CONANT, alt comssari nord-americà a l'Alemanya Occidental, declarà en 1953: "Berlín Occidental és una punta de llança clavada al cor mateix de la República Democràtica Alemanya".

WILLY BRANDT, actual *Burgmeister* del Berlín Occidental, manifestà en 1958: "La missió de Berlín Oest consisteix a entorpir i frenar fins on es pugui la consolidació i l'estabilització de la zona soviètica".

KAHN-ACKERMANN, diputat del Bundestag, digué en desembre del 1958: "Les potències occidentals no poden sortir de Berlín car, en cas contrari, ¿com es podria desencadenar la insurrecció en l'Alemanya Oriental?".

Evidentment són aquestes declaracions les que reflecteixen la veritable naturalesa de la política imperialista al Berlín Occidental.

Gregori López Raimundo

EN EL
LLINDAR DEL
COMUNISME

EL XXII Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica ocupa —i sens dubte ocuparà durant molt de temps— el centre de la polèmica ideològica d'abast universal que s'està lliurant entre les forces del progrés i les de la reacció.

Aquest fet reflecteix la transcendència del XXII Congrés, el qual passarà a la història amb el sobrenom de *Congrés dels constructors del Comunisme*.

EL PROGRAMA DEL COMUNISME

El resultat més destacat del XXII Congrés del Partit Comunista de la Unió Soviètica és l'aprovació del nou Programa, el qual és denominat amb justícia: *Manifest Comunista de l'època contemporània*.

El Programa resumeix brillantment la concepció marxista-leninista sobre les qüestions fonamentals de la lluita de la classe obrera i dels pobles de tot el món per una vida millor, per la pau i la independència nacional, per la democràcia i el socialisme. Defineix allò que serà la societat comunista, quines lleis econòmiques i morals la regiran, com seran els homes del comunisme. També conté —i aquest és el seu aspecte més original i important— el pla concret per a la construcció del comunisme a la U.R.S.S., en el qual es fixen d'una manera precisa les transformacions econòmiques, tècniques i culturals, socials i polítiques, que han d'operar-se a la Unió Soviètica en el curs dels pròxims vint anys. I finalment, formula la solució dels problemes teòrico-pràctics més importants, inherents a la segona fase del Comunisme.

Khruixtxov tenia motius per a afirmar en el seu discurs davant del XXII Congrés: *A aquell qui vulgui saber què és el Comunisme, li podem dir amb orgull: Llegiu el Programa del nostre Partit*.

Marx i Engels descobriren les lleis que regeixen el desenrotllament de la societat i demostraren la inevitabilitat del triomf del comunisme, ensems que en definiren científicament les característiques generals essencials. Però no van preveure, ni podien preveure, les forms i camins concrets pels quals s'arribaria a la societat comunista. Tampoc Lenin no va poder establir amb precisió els termes i les vies per a la construcció del Comunisme.

Calia coronar la primera fase del comunisme, és a dir, la construcció del socialisme, per a poder formular encertadament el pla de la construcció del Comunisme. Sols l'experiència de l'edificació completa del socialisme podia furnir la base material per a fixar científicament les vies i els termes del pas a la segona fase del Comunisme.

Ara, gràcies al Programa del PCUS, el Comunisme deixa d'ésser a la U.R.S.S. una meta ideal i es converteix en una tasca pràctica que, en el fonamental, serà acomplida en els pròxims vint anys.

El Programa defineix la societat comunista com *una societat sense classes, amb plena igualtat de tots els seus membres, . . . en la qual el treball pel bé de la societat serà la primera exigència social per a tots*". Com una societat en la qual . . . "brollaran a dojo totes les fonts de la riquesa social i serà realitzat el gran principi: "de cadascú segons la seva capacitat, a cadascú segons les seves necessitats.

Construir el Comunisme en el fonamental comporta un conjunt de tasques en el terreny econòmic, en el de les relacions socials i en el polític, que en el programa són precisades d'una manera científica.

La malla decisiva de totes aquestes tasques és la construcció de la base material i tècnica del Comunisme.

En el curs dels dos pròxims decennis, la U.R.S.S. crearà forces productives immenses i serà el país que ocuparà el primer lloc mundial en la producció per habitant. L'electrificació, la mecanització i la progressiva automatització de tots els processos de producció, l'avenç de la tècnica en tots els terrenys, asseguraran la productivitat del treball més elevada del món i convertiran el treball en font d'inspiració i de creació. El desenrotllament de la producció de béns materials proporcionarà als soviètics el nivell de vida més elevat i crearà les condicions necessàries per a passar més tard a la distribució, segons les necessitats. S'esborraran les diferències essencials entre la ciutat i el camp i entre el treball manual i intel·lectual i les relacions socialistes de producció es transformaran paulatinament en relacions comunistes.

La construcció de la base material i tècnica del comunisme permetrà a la U.R.S.S. de vèncer en la competició econòmica amb el capitalisme i mantenir la potència defensiva necessària per a anihilar qualsevol agressor que intentés un atac contra ella.

En el desenrotllament industrial se seguirà donant preferència al sector de mitjans de producció, però la diferència de ritme de creixement entre aquest sector i el de béns de consum serà menor que els anys anteriors.

Durant els pròxims vint anys, la producció industrial soviètica creixerà en més de sis vegades i l'agrícola en tres vegades i mitja, aproximadament.

En 1980, la producció anual d'electricitat s'acostarà als tres bilions de KW h. (més que tota la producció actual de tots els països del món junts) i la d'acer passarà de 250 milions de tones. Proporcions semblants o superiors seran registrades per l'augment de la producció de maquinària, de gas, d'adobs minerals, de fibres sintètiques, etc.

La productivitat del treball augmentarà en la indústria de quatre vegades a quatre i mitja. La productivitat per hora augmentarà en més gran proporció, puix que la jornada de treball serà rebaixada ja a finals del primer decenni a 35 hores setmanals i a 30 hores en els treballs insalubres.

El desenrotllament de l'agricultura recolzarà fonamentalment en l'increment de la producció de grans, base per al foment ràpid de la ramaderia. La producció cerealista passarà de 8,200 milions de puds en 1960 a 19,000 milions en 1980. La producció de llet triplicarà i la de carn augmentarà en més de quatre vegades. Ja al final del primer decenni, la U.R.S.S. superarà els Estats Units quant a la producció "per càpita" dels productes agropecuaris fonamentals.

La productivitat del treball agrícola augmentarà de cinc vegades a sis. L'increment més ràpid de la productivitat del treball a l'agricultura, el qual anirà acompanyat d'un ritme més elevat de progrés tècnic, convertirà l'agricultura soviètica en una indústria altament desenrotllada de productes alimentosos i matèries primeres.

D'ací al 1980, els ingressos reals per habitant augmentaran en tres vegades i mitja. Abans que s'acabi el pròxim decenni tots els soviètics podran adquirir

fàcilment els objectes d'ampli consum i en el decenni següent la demanda serà satisfeta plenament.

El pla preveu que el consum de roba i calçat per habitant augmentarà en tres vegades i mitja i el d'objectes d'ús cultural i domèstic en cinc vegades i mitja. La construcció de cases seguirà en augment de manera que, per a l'any 1980, cada família disposarà d'un pis confortable.

ALLÒ QUE S'HA ACONSEGUIT JA GARANTEIX QUE EL PLA ES COMPLIRÀ

Els objectius del Pla, fantàstics a primer cop d'ull, han estat establerts d'una manera científica, partint dels resultats ja obtinguts pel poble soviètic.

L'informe del Comitè Central del Partit Comunista de la Unió Soviètica al XXII Congrés assenyala que la producció industrial ha crescut en un 80 per cent els sis anys darrers¹.

Un tal augment suposa, per exemple, que la producció del 1961 superarà la del 1956 en 26 milions de tones d'acer (més que la producció anual d'Anglaterra), en 95 milions de tones de petroli (com si s'haguessin creat cinc nous Bakú), en 157,000 milions de KWh. (unes nou vegades la producció elèctrica d'Espanya).

Les inversions en obres bàsiques entre 1956 i 1961 pugen a 156,000 milions de rubles, és a dir, més que en tots els anys anteriors del poder soviètic.

La producció industrial de la U.R.S.S. representa la cinquena part de la mundial; supera les d'Anglaterra, França, Itàlia, Canadà, Japó, Bèlgica i Holanda junts, els quals països són altament desenrotllats i representen un total de 280 milions d'habitants.

El ritme de desenrotllament de la producció industrial ha estat a la U.R.S.S., els darrers sis anys, d'un 10.2 per cent anual².

A l'agricultura l'augment de la producció entre 1956 i 1961 s'ha elevat en total en un 43 per cent. La norma de creixement ha estat més alta en alguns productes essencials com la llet. Si prenem la xifra de producció de llet com 1956 = 100, la producció del 1961 és de 345.

Els ingressos reals dels obrers i empleats han augmentat en l'esmentat període en un 27 per cent i el dels coljosians en un 33 per cent. Una quarta part de la població soviètica —uns 50 milions de persones— ha estat allotjada en pisos nous. A partir del 1960, tots els obrers i empleats han passat a treballar la jornada de set o de sis hores.

A la U.R.S.S. són preparats tres vegades més d'enginyers que als Estats Units i, en total, hi ha més de 20 milions de persones dedicades al treball intel·lectual. La ciència ocupa 350,000 treballadors en més de 4,000 establiments científics.

Totes les nacions soviètiques es beneficien d'aquest prodigiós desenrotllament econòmic, tècnic i cultural. A la U.R.S.S. s'editen periòdics i revistes en 87 llengües. Com és sabut, algunes de les Repúbliques soviètiques d'Àsia estaven poblades, abans de la revolució, per tribus nòmades i, tal com ocorria en altres països de religió musulmana, les dones tenien una situació penosa, inferior a la dels homes.

La situació és ara completament distinta. Per exemple, les delegacions de Quirguísia i Usbèquia al XXII Congrés tenien entre els components un 25 per cent de dones. La delegació d'Azerbaidjan, de la qual formaven part 18

¹ El càlcul correspon als anys 1956-61. La producció del 1961 s'estableix sobre la base de les xifres previstes pels organismes de control del pla en el moment d'obrir-se el XXII Congrés.

² Als Estats Units, principal país capitalista, el ritme de desenrotllament ha estat, durant el mateix període, d'un 2.3 per cent anual.

dones, informà al Congrés que el 77 per cent dels metges de la dita República són dones. Turkmènia compta amb 83 estudiants i 17 metges per cada 10,000 habitants, quasi dues vegades més que França. Armènia produeix més cotó que el Paquistàn (un dels grans productors del món capitalista), quinze vegades més electricitat que Turquia i més petroli que tota Rússia en 1913.

A Lituània, la producció industrial ha augmentat en unes 12 vegades des del 1947. Moldàvia produeix més de mil milions de llaunes de conserva a l'any. A la República Federada del Casacstan s'han llaurat, des del 1958, milions d'hectàrees de terres verges.

Es pot dir, doncs, que els resultats aconseguits ja en el desenrotllament, tant de cadascuna de les Repúbliques com de la Unió Soviètica en el seu conjunt, permeten de vaticinar que els objectius assenyalats pel pla de vint anys seran assolits abans del temps marcat.

El ritme de creixement de la producció industrial durant els tres primers anys del pla septenal en curs —el qual ha estat integrat ara en el pla de vint anys— ha estat del 10 per cent en comptes del 8.3 per cent previst. Durant aquests tres anys darrers, la indústria ha proporcionat a l'Estat productes d'una valor de 19,000 milions de rubles per damunt del pla (2 milions de tones de ferro, 9 milions de tones d'acer, 10 milions de tones de petroli, etc.)

Es cert que no es prospera amb el mateix ritme a tots els sectors. Khruixtxov va explicar al Congrés que durant els anys 1959-60 s'ha produït un cert retard en l'acompliment del pla de l'agricultura. Per a posar-hi remei, el Partit organitzà reunions de zona a les regions afectades i una sessió especial del Comitè Central. Els resultats no es van fer esperar. La collita de cereals ha superat enguany la del 1960 en 450 milions de puds (quasi dues vegades la collita de blat d'Espanya) i el bestiar boví, porcí o oví ha augmentat respectivament en 4, en 5 i en 3 milions de caps.

Les intervencions dels delegats, en llur majoria impregnats d'un sa esperit autocrític, es van referir freqüentment als defectes i insuficiències que encara existeixen. Però tot seguit van mostrar com les poden superar i com cada República i cada regió es disposa a realitzar la part que li correspon en la construcció de la base material i tècnica del Comunisme.

Organitzacions decisives como les de Moscú i Ucraïna, van informar el Congrés que tenen un any d'avanç sobre el pla. Diverses delegacions, entre les quals les de Bielorússia i Letònia, van anunciar que es proposen acabar el pla-septennal amb dos anys d'anticipació. Un delegat de Leningrad causà sensació donant a conèixer que un obrer de la seva ciutat ha complert ja en dos anys i mig la seva labor del septennat. Però a continuació un representant de la regió d'Sverlov explicà que tota una brigada de la seva regió ha complert ja el pla.

A Estònia, la producció de carn i llet per hectàrea cultivada supera el promedi dels Estats Units. El tractorista Guitalov, delegat d'un coljós ucraïnà, va informar que el seu equip ha aconseguit enguany una producció de 75 quintars de moresc per hectàrea en una superfície de 429 hectàrees. Guitalov estigué en 1958 als Estats Units i aprengué el cultiu del moresc en la granja model de Garst. Aquell any Garst obtingué una collita rècord de 64 quintars per hectàrea. Guitalov ha superat, dos anys més tard, la marca del cultivador nord-americà.

La delegació de Cazan va assenyalar que la productivitat del treball en l'extracció de petroli és més alta a la seva regió que als Estats Units.

Superar els Estats Units en la producció per habitant durant el primer decenni, tal com s'assenyala en el pla, no és doncs una tasca sobrenatural, sinó quelcom que ja s'assoleix, tant a la indústria com a l'agricultura, en nombroses empreses industrials i agrícoles soviètiques.

te que s'assoliran. El desenrotllament previst per a la producció industrial és d'un 9-10 per cent anual, és a dir, menor que l'obtingut en el període 1956-61. A l'agricultura, el ritme general d'avanç ha d'ésser superior a l'aconseguit fins ara, però les possibilitats d'aconseguir-ho, a la llum del que ha estat dit en el Congrés, són absolutament evidents. Per exemple: en comparar les hores de treball emprades per unitat produïda a les diverses zones del país, es destaca que en el sovjós "Gegant" de la regió de Rostov s'inverteixen 38 minuts en la producció d'un quintar de cereals, enfront d'un promedi de 2 hores i 6 minuts en el conjunt dels sovjosos del país; en la producció d'un quintar de remolatxa sucrera, una brigada del territori de Crasnodar inverteix onze vegades menys de temps que el promedi del conjunt dels sovjosos; una brigada del sovjós "Malek" de la regió de Taixkent empra cinc vegades menys de temps que el conjunt dels sovjosos d'Usbèquia en la producció d'un quintar de cotó.

Aquests exemples i altres semblants que Khruixtxov explicà en l'informe sobre el Programa, referents a la producció de morenc, pèsols, carn, llet, etc., diuen clarament que també a l'agricultura es compliran les tasques fixades pel pla de 20 anys.

PERÒ EL COMUNISME NO ÉS SOLAMENT L'ABUNDÀNCIA

La construcció de la base material i tècnica del comunisme presuposa, sobretot, crear l'abundància de béns. Però també enclou transformacions socials i polítiques importants.

En els pròxims 20 anys la remuneració segons el treball seguirà essent la font principal per a la satisfacció de les demandes materials i culturals. Però la part que la població percep dels fons socials de consum, independentment del salari, prendrà cada vegada més grans proporcions. En 1980, els fons socials de consum equivaldran aproximadament a la meitat dels ingressos reals de la població: seran gratuïts el pis, el gas, l'electricitat, el transport urbà, l'alimentació a les escoles i en els llocs de treball, etc., etc...

La situació d'inferioritat de la dona en la vida domèstica desapareixerà. S'eixamplarà la xarxa de menjadors públics, no sols en els centres de treball, ans encara en els blocs de cases d'habitació. La dona disposarà de tot el necessari per a conjugar una maternitat feliç amb una participació activa en el treball i en la vida social.

La generalització de l'ensenyament superior i tècnic i els canvis que es preveuen en la tècnica de la producció i en el caràcter del treball suprimiran, a poc a poc, les diferències essencials entre la ciutat i el camp i entre el treball manual i intel·lectual. El desenrotllament de la tècnica en els coljosos i sovjosos aproparà i entrelligarà aquestes dues formes de propietat, que finalment es fusionaran en una sola: *la propietat comunista*.

En el curs d'aquest procés s'aniran esborrant les diferències entre les classes, les quals desapareixeran totalment amb l'edificació de la societat comunista.

Les nacions soviètiques continuaran llur ja impetuós desenrotllament econòmic i cultural i reforçaran llur col·laboració en el curs de la segona fase del Comunisme.

El socialisme ha engendrat un procés paral·lel de desenvolupament nacional i d'entrelligam entre les nacions soviètiques.

Ensems que s'ha impulsat vertiginosament la cultura de les nacions i que s'han creat i perfeccionat els Estats nacionals dels pobles de la U.R.S.S., el desenrotllament econòmic ha desenvolupat formes múltiples de col·laboració i provocat un intens intercanvi de població.

Cada República assolí i assoleix els seus avenços econòmics amb l'ajut de

les altres Repúbliques germanes. Determinades obres (canals, centrals elèctriques, etc.) exigeixen la constitució d'organismes econòmics mixtos. Les fronteres perden així llur antiga significació i la confiança i l'amistat s'enforteixen cada dia més entre les nacions de la U.R.S.S.

Les tradicions progressistes de cada poble es desenrotllen i es van creant tradicions noves, comunistes, comunes a tots els pobles de la U.R.S.S. Els progressos culturals d'unes nacions es converteixen en patrimoni d'altres, la qual cosa enriqueix les respectives cultures, vigoritza llur base internacional i ajuda a la formació de la futura cultura, universal, de la societat comunista.

En el curs de la construcció del Comunisme en tots els fronts s'assolirà la plena unitat de les nacions de la U.R.S.S.

Per a passar al Comunisme cal un nivell de consciència que porti els homes a considerar el treball com la primera necessitat vital, a observar voluntàriament, per propi convenciment, les normes de convivència socialista.

El Programa assenyala tota una sèrie de tasques en el front ideològic, en el terreny de l'ensenyament, la ciència, l'art i la literatura, encaminades a forjar l'home del Comunisme: un home que ja no tindrà res de comú amb el del capitalisme, el qual ha estat denominat "llop de l'home", sinó que serà el camarada, l'amic, el germà de l'home.

El Programa planteja que, havent estat coronada amb èxit la construcció del socialisme, la dictadura del proletariat ha complert a la U.R.S.S. la seva missió històrica i ha deixat d'ésser una necessitat des del punt de vista interior.

L'Estat socialista ha entrat en una nova fase. Gràcies a la supressió de les classes explotadores, l'Estat que va sorgir com Estat de la dictadura del proletariat ha deixat d'ésser instrument de dominació d'una classe i s'ha convertit en Estat de tot el poble.

Com és sabut, la dictadura del proletariat, sota una forma o una altra, és l'instrument indispensable de la revolució socialista. Però quan les classes explotadores han estat liquidades, quan s'ha construït el socialisme i es va cap al Comunisme, l'Estat de la dictadura del proletariat es transforma paulatinamente en Estat de tot el poble, que és l'instrument de la construcció de la segona fase del Comunisme.

Com a organització de tot el poble, l'Estat es mantindrà fins la victòria total del Comunisme. El procés d'extinció de l'Estat sols acabarà quan la societat sigui plenament madura per a l'autogestió.

Durant aquest procés s'aniran eixamplant les atribucions dels sòviets, dels sindicats, del "Komsomol" (Unió de Joventuts Comunistes), de les cooperatives i altres organitzacions de masses, les quals aniran assumint, a poc a poc, les funcions que avui realitza l'Estat. Durant un cert temps s'entrelligaran les formes d'administració estatal i d'autogestió social. Les funcions de l'Estat evolucionaran i perdran gradualment llur caràcter polític. Paral·lelament, es desenrotllaran i perfeccionaran cadascuna de les formes de la democràcia socialista fins assolir la participació activa de tots els membres de la societat en els afers d'aquesta. Així s'anirà avançant vers la desaparició de l'Estat, el qual s'extingirà un cop acomplides les seves tasques interiors i exteriors.

Naturalment, l'extinció de l'Estat exigeix que sigui resolta prèviament en favor del comunisme la contradicció entre aquest i el capitalisme, és a dir, exigeix el triomf del socialisme en els països capitalistes més importants.

El triomf del socialisme a la U.R.S.S. ha determinat que el Partit Comunista, sorgit com a Partit de la classe obrera, sigui avui el Partit de tot el poble.

El desenrotllament de l'Estat Socialista i del Partit estan igualment lligats a l'estructura de classes de la societat i als canvis que s'hi operen. Ensenms que

tot el poble, el Partit marxista leninista de la classe obrera s'ha convertit en Partit de tot el poble.

En la segona fase del Comunisme, el paper del Partit com a força orientadora de la societat creix encara més. El comunisme es construeix amb el treball del poble i, lògicament, el paper orientador de les seves organitzacions, el Partit en primer lloc, es reforça.

La denúncia del culte a la personalitat i la reforma dels Estatuts del Partit, aprovada pel Congrés, van endegades fonamentalment a perfeccionar la vida interna del Partit, la seva labor política, idelògica i organitzadora, en vistes a l'acompliment de les grandioses tasques marcades pel nou Programa.

En la denúncia fins a la fi del culte a la personalitat i de les faltes comeses amb aquest motiu, es posa de relleu la ferma decissió del PCUS de no permetre mai més que semblants fets puguin repetir-se.

El culte a la personalitat és un fenomen estrany al marxisme-leninisme. Les faltes i arbitrarietats que foren comeses en l'època del culte a Stalin no poden imputar-se a la naturalesa del règim socialista. Pel contrari, són conseqüència de vicis que estàn en contradicció amb l'essència mateixa de la dictadura del proletariat. Sense aqueixes faltes, el socialisme hauria estat construït encara més ràpidament i el triomf complet del comunisme estaria més pròxim.

El Programa del Comunisme és, en gran part, resultat de les energies creadores que va posar en moviment la denúncia del culte a la personalitat en el XX Congrés del PCUS, celebrat el febrer del 1956.

El Programa, amb les noves tesis sobre la dictadura del proletariat en les condicions actuals, sobre les lleis de la transició del Socialisme al comunisme, sobre la formació de les relacions socials comunistes i l'educació del nou home del Comunisme, testimonia ensems que les històriques victòries de la U.R.S.S. en la construcció del Comunisme, la transcendental labor teòrica realitzada pel Partit Comunista de la Unió Soviètica d'ençà del XX Congrés.

El Programa enriqueix la concepció marxista-leninista del món i obre noves possibilitats de solució als problemes candents de l'època. Els comunistes, tots els qui aspiren a un esdevenidor millor, hi trobaran una arma poderosa per a la lluita ideològica. El Programa del PCUS contribuirà a elevar l'autoritat de cada partit comunista i a la conquesta d'amplies masses per a les idees victorioses del marxisme-leninisme.

UN PROGRAMA DE PAU

El Programa de la construcció del Comunisme és, sobretot, un programa de pau, un missatge pacífic als pobles del món.

El Partit Comunista de la Unió Soviètica considera que el seu principal objectiu en el terreny de la política exterior, és assegurar condicions pacífiques per a construir el comunisme a la U.R.S.S., per a desenrotllar el sistema socialista mundial i, junt amb tots els pobles pacífics, per a evitar a la humanitat una nova guerra mundial.

El Programa parteix del fet que, en els nostres dies, la guerra pot ésser conjurada pels esforços units del camp socialista, dels Estats pacífics no socialistes, de la classe obrera internacional i de totes les forces que defensen la pau.

Acabar amb le guerres i establir una pau eterna sobre la terra és la missió històric del Comunisme, diu el Programa.

El Partit Comunista de la Unió Soviètica proclama que la U.R.S.S. seguirà defensant, amb totes les seves forces, el principi de la coexistència pacífica i procurarà que s'arribi al desarmament general i complet, sota control internacional.

Si els Estats imperialistes es neguen, com fins ara, a acceptar les propostes soviètiques per a garantir la pau mundial, la U.R.S.S. mantindrà la màxima vigilància i, junt amb els altres països socialistes, assegurarà la seva defensa i la de tot el camp del Socialisme.

El Partit Comunista de la Unió Soviètica té compte que mentre existeixi l'imperialisme subsistirà el perill de guerra. La tesi de la possibilitat de conjurar la guerra —que el Programa recull— no oblida la naturalesa agressiva de l'imperialisme; es basa en el fet que les seves possibilitats són diferents. Actualment, el sistema socialista mundial és més poderós que els països imperialistes, també en el terreny militar.

La nova correlació de forces existent entre el camp del Socialisme i els països imperialistes —ço que fa possible conjurar la guerra— facilita l'alliberament dels països colonials que lluiten per llur independència i obre la via del socialisme a tots els pobles de la terra.

Els pobles saben avui que si s'alcen en la lluita trobaran a llur costat forces internacionals poderoses que els ajudaran moralment i materialment. Han passat els temps en què els imperialistes podien estrangular els moviments alliberadors dels pobles. En l'informe sobre el Programa, Khruixtxov recordà que els comunistes estem en contra que s'exporti la revolució, però no reconeixem a ningú el dret d'exportar la contrarevolució: *Els intents dels imperialistes d'immiscuir-se en els assumptes dels pobles que s'alcen a la revolució —digué— no significarien altra cosa sinó una agressió, una amenaça la pau mundial.*

Aquesta afirmació, ja estampada en la Declaració dels Partits Comunistes i obrers de novembre del 1960, expressa brillantment els canvis que s'han operat en la situació internacional. En la recepció que seguí el XXII Congrés, dos membres de la delegació espanyola, vam conversar breument amb el Mariscal Budioni. En saber que erem espanyols, el llegendari cap de la Cavalleria Roja ens digué: *Si la guerra d'Espanya s'hagués produït en l'actual situació internacional, vosaltres no hauríeu estat derrotats.* I de seguida va afegir: *Però el poble espanyol no trigarà a assolir el premi a la seva lluita abnegada de tot el llarg dels darrers 30 anys.*

Les paraules del vell Mariscal eren l'expressió d'una veritat històrica. La potència del camp del socialisme, la superioritat moral del règim socialista sobre el capitalista, el seu ritme més ràpid de desenrotllament econòmic i cultural, asseguren que no tornarà a haver-hi una segona edició de la "No Intervenció" i acosten l'hora del triomf de tots els pobles que lluiten per la democràcia i el socialisme, entre els quals hi ha el nostre.

Tanmateix, no hem d'oblidar que aquesta perspectiva exaspera els imperialistes i llurs servidors, els quals, abans de donar-se per vençuts, poden intentar d'enfonsar el món en una guerra termonuclear.

La Unió Soviètica està en condicions de destruir qualsevol agressor. Però la guerra causaria milions de morts i pèrdues materials immenses. D'ací que evitar la guerra sigui l'interès primordial, no sols per als pobles de la U.R.S.S. i del camp del socialisme, més també per als pobles del països occidentals. La lluita activa d'aquests és indispensable per a lligar les mans dels imperialistes.

Per això, la lluita per la liquidació de les bases americanes a Espanya, per a impedir que pugui sortir del territori espanyol cap agressió contra la U.R.S.S., és, com assenyala justament Dolores Ibàrruri en la seva salutació al Congrés, una qüestió vital per al nostre país i la tasca més important dels comunistes dels pobles hispànics.

En lluitar per a fer impossible que l'agressió imperialista pugui partir del nostre territori, el poble espanyol defensa a la vegada la seva seguretat i la pau mundial.

la vida internacional. En la mesura que es vagi creant la base material i tècnica del Comunisme a la U.R.S.S., s'agreujarà encara més la crisi general del capitalisme i els pobles del món aniran decantant-se vers llur via socialista de desenrotllament.

Amb aquesta perspectiva històrica, la lluita antifranquista trobarà condicions més favorables i cal pensar que els pobles d'Espanya no trigaran a ocupar un lloc d'honor en el combat pel triomf i pel desenrotllament de la democràcia a l'occident europeu i en la marxa de tota la humnitat vers el socialisme i el comunisme.

LES XIFRES DE KENNEDY

En la seva conferència de premsa del 28 de juny del 1961, el president Kennedy va referir-se a la competició econòmica entre els Estats Units i la URSS. "Invitem la Unió Soviètica —va dir— a participar en aquesta competició, que és de caràcter pacífic i que no pot conduir més que a un millor estandard de vida dels nostres dos pobles". Evidentment, aquestes paraules mereixen ser acollides amb gran satisfacció. El propi Khruixtxov digué aleshores. "Aqueixa actitud ens plau. Això és el que nosaltres hem dit sempre i continuem dient ara".

Però resulta sorprenent un lleuger anàlisi de les xifres que el president Kennedy oferí als seus oients i lectors.

Prenem, per exemple, les relatives a ritmes de desenvolupament econòmic en els dos països: Kennedy afirmà que des del 1953 el ritme de desenvolupament dels Estats Units equivalia al 3.5% i el de la URSS al 6%. Es a dir: La URSS supera els Estats Units només en un 70%.

No obstant, segons les estadístiques oficials nord-americanes i soviètiques, del 1953 al 1960 la renda nacional als EE.UU. augmentà en un 18.4% (promedi anual 2.4%) i a la URSS en un 95.6% (promedi anual 10%). Veiem per tant que la superioritat de la URSS ultrapassa el 400%.

Si preferim utilitzar les xifres de ritme mig anual d'increment de la producció industrial, tenim per als Estats Units, en el període 1953 — maig 1961, un 2.2% (sempre segons les xifres oficials) ¿On és aqueix 3.5% del qual parla amb tanta seguretat Kennedy? ¿O és que els estadístics nord-americans tenen un càlcul del ritme de creixement de la producció industrial de llur país per a ús del president i un altre per al públic? A la URSS el mateix increment, en el període 1953-1960, fou per terme mig anual del 11.2%

ENTORN D'UNA ENQUESTA

D'ENCÀ del mes de juny proppassat *Serra d'Or* publica una enquesta als escriptors catalans. Voldríem comentar aquí alguns dels aspectes que ofereixen les respostes dels participants. L'enquesta és interessant, tant per la importància del temari i el nombre i la qualitat dels qui han respost com, també i sobretot, per les pròpies respostes, de gran vàlua preses en llur conjunt. Diguem, tot seguit, que el tema es vast —no res menys que la panoràmica i les perspectives de la literatura catalana— i que no és en el marc de la rúbrica d'HORIZONS on apareixen aquestes ratlles que podríem tractar-lo i aprofundir-lo com cal. La qüestió és de prou talla perquè la nostra revista se n'hagi de preocupar encara en properes avinenteses. El que aquí farem serà passar revista a aquelles respostes que ens semblen més característiques, ordenar-les entorn d'algun dels problemes amb els quals s'enfronta la nostra literatura, i donar amb brevetat alguns dels nostres punts de vista.

La lectura del conjunt de les respostes dels narradors permet de mostrar-nos tot seguit fins a quin punt es manifesten en la nostra panoràmica literària dos grans corrents primordials: el dels "estetes" d'una banda i el dels "compromesos" de l'altra —si se'ns permet l'ús d'ambdós termes, amb llur abusiva simplificació. Veiem com el corrent que es manifesta per una literatura compromesa amb el seu temps, és el corrent francament majoritari, al qual s'adscriuen, molt especialment, els escriptors de les generacions més joves.

¿Quina funció ha d'acomplir el narrador català d'avui? Deixem la paraula als interessats:

—...com es natural, la de reflectir la realitat diversa d'aquesta hora.¹

—Donar testimoni del seu temps, que és en definitiva, acusar i acusar-se. Dir la veritat i veure si trobem per aquest camí el dret a l'esperança.²

—...no escriure per escriure, sino per dir alguna cosa, coses que puguin interessar, que puguin fer preocupar, que remoguin... L'escriptor ha de procurar no quedar sol ni clau-

dicar. Ell i el diguem-ne poble es necessiten, es complementen.³

—Avui, al meu veure, el narrador té l'obligació de contribuir a la ruptura d'estructures que només per inèrcia segueixen present en la nostra vida actual i que, en realitat, pertanyen a un temps passat... Una novel·la és més que una història ben o mal contada: és sempre un testimoni de la nostra condició, una presa de posicions i, en definitiva, un acte de protesta.⁴

Heus ací, entre altres que es podrien encara afegir per a il·lustrar aquest gran corrent que es manifesta en quant a la concepció d'allò que ha d'ésser la nostra literatura, algunes d'aquestes respostes característiques. Hom pot observar en les de molts d'aquells escriptors que malden per una literatura "compromesa" un cert to impacient i acusador —que es trasllueix, per exemple, en les pròpies cites precedents— to que, al nostre entendre, prové tant del neguit per la precarietat del nostre panorama literari, com de la consciència adquirida de la responsabilitat que porten molts dels nostres distingits estetes. Acusadora impaciència d'escriptors conscients de llur missió, que veuen com es fatal per a la nostra cultura l'actual divorci entre la literatura catalana i el poble, i que saben com és urgent de comblar-lo.

Veiem, doncs, manifestar-se amb força en el nostre panorama literari aquest corrent vital, afirmat i defensat per una gran part dels millors dels nostres valors literaris. I fent contrast —punyent contrast— ens trobem amb la nostra realitat literària, que un d'aquests escriptors defineix amb els següents termes:

...cal afegir que la nostra novel·la segueix essent essencialment burgesa en els seus sentiments i que no sempre sap sobreposar-se a la contaminació d'un ambient conformista. Això fa que en gran mesura sigui —per emprar un terme ben conegut en biologia— un "fòsil vivent".⁴

No pensem pas que la imatge sigui excessiva.

¹ Salvador Espriu. *Serra d'Or* n. 6, juny 1961.

² Maria Aurèlia Capmany, id. id.

³ Estanislau Torres i Mestres, id. id.

⁴ Manuel de Pedrolo, id. id.

Cal plantejar-se doncs la qüestió: Per què aquest contrast ¿Quina n'és la causa?

Es clar que una resposta ve immediatament als llavis de tothom. El règim: l'existència des de fa més de vint anys d'una dictadura de tipus feixista. Aquest fet que pesa tan feixugament en la realitat nacional —amb totes les seves implicacions directes i indirectes, tant en l'àrea cultural, com en l'ordre econòmic, social i polític que la condicionen—, el fet de la dictadura, és en gran part determinant i no pot, naturalment, ésser ignorat. Que no ho és, ho testimonien moltes de les respostes a l'enquesta en les quals amb paràgrafs més o menys sibilins es fa, ací i allà, al·lusió a certs "obstacles tradicionals", com es diu en una d'elles.

Ara bé, pensem sincerament que seria erroni —i no gens positiu per al nostre immediat esdevenidor literari— de creure que els obstacles es troben solament d'escriptor enfora, i que, en conseqüència, no és possible ara i en aquestes circumstàncies de millorar radicalment el panorama literari català.

Un dels escriptors que han participat a l'enquesta diu que comença a prendre cos la preocupació de l'intel·lectual per les grans reunions d'homes que el poden necessitar. I afegeix: *Encara que tímidament, es comença a perfilar aquesta preocupació, l'única que pot salvar la nostra literatura d'un burgesisme inoperant i un ruralisme d'anar per casa, mai universal.*⁵ Es cert, i les respostes a l'enquesta en són testimoni. Però no és menys cert, malauradament, que *La progressiva i fatal derrota del pairalisme i del conformisme petit-burgès català*⁶ que sembla albirar un altre escriptor encara no s'ha consumat i, ben al contrari, és la tònica massa general de les nostres editorials.

En la mateixa enquesta ens semblen ben significatives d'aquest vell tarannà de la nostra novel·la moltes de les respostes al *què prepareu?* Heus-ne ací algunes:

*Una novel·la... Ambient de gran propietat agrícola, i una certa intriga. El protagonista hi descobreix la seva ànima.*⁷

*...dues novel·les. Un llibre de contes... Tot dintre el mon burgès, a les nostres comarques.*⁸

*De la novel·la, encara no en tinc el títol, però passa entre gent de l'alta burgesia.*⁹

*Preparo un volum de retrats i contes, referits a la nostra sofrida classe mitjana...*¹⁰

Tot això, que se'ns passi l'expressió, fa tuf d'escudella passada... I sense prejudicar de la vàlua eventual d'alguna d'aquestes obres en preparació ens sembla confirmar allò que acabem de dir.

Que se'ns entengui bé i que no se'ns faci dir allò que no pensem. No hem cregut mai

que una novel·la serà dolenta per definició si té per marc la barriada de Sarrià, o que serà forçosament reeixida si el té a la de Sant Andreu... Però sí creiem, coincidint plenament amb moltes de les respostes a l'enquesta, que la salut de la novel·la catalana exigeix d'urgència un canvi d'aires; que si volem liquidar el seu divorci amb el poble, que tan nefast li és, cal endegar-la resoludament per nous camins.

Un ressò d'aquestes preocupacions ens sembla veure'l en una altra de les respostes:

*Cal evitar la deformació monstruosa de la nostra narrativa en qualsevol direcció —encara que una direcció determinada, com la novel·la amplament popular, ens sembli vital i urgent en les circumstàncies actuals.*¹¹

Més amunt hem afirmat que seria negatiu creure que les circumstàncies o els "obstacles tradicionals" ens veden un canvi radical del nostre panorama literari. Pensem, al contrari, que l'esforç dels escriptors és, en aquest aspecte, determinant per a assolir-ho malgrat tots els obstacles. És evident que això situa plenament la responsabilitat dels nostres escriptors, de la intel·lectualitat catalana.

No serem nosaltres els qui minimitzarem la natura i la importància de les circumstàncies presents, d'un pes tan determinant en els més diversos ordres de l'activitat de l'escriptor, encara que sigui novel·lista. No cal insistir, tampoc, sobre les diverses penalitzacions que pesen damunt de l'escriptor català, que s'afegeixen a aquelles altres que li són comunes amb tots els escriptors d'Espanya. En l'enquesta que comentem, evocats per aquest o aquell escriptor, n'apareixen alguns dels seus aspectes més dramàtics i importants.

Però, tot i amb això, estem plenament convençuts que el destí actual i més immediat de la novel·lística catalana es troba en mans dels propis escriptors.

Si l'escriptor català en la seva tasca de creació es planteja amb energia la lluita contra l'eixorc conformisme imperant, si no es pre-censura ell mateix i, al contrari, es lliura a la tasca fructuosa de burlar o de forçar la censura, millor dit *les censures*, si escriu, no per a un cercle d'exquisits o de senyors Esteves, sinò pensant en el poble d'on tot ve i on tot va; si, en una paraula, té consciència de la seva responsabilitat d'intel·lectual i sap posar-hi a to la seva obra —si així fos, assistiríem aleshores a un canvi radical del nostre panorama literari. Si l'escriptor català pren a pit el seu paper de ciutadà i fa sentir, quan cal o quan s'escau, més alta i decidida la seva veu, si s'allibera d'un cert complex de fatalisme enfront als problemes de la defensa dels drets nacionals i democràtics en la seva acció quotidiana i contingent —si tal es feia, veuríem enrunar-se, l'un darrera l'altre, molts dels obstacles que mantenen el *ghetto* on el règim ha volgut recloure la nostra cultura.

¹¹ Josep Ma. Espinàs, id. id.

⁵ Ricard Salvat, id. n. 8, Agost 1961.

⁶ Lluís Ferran de Pol, id. id.

⁷ Miquel M. Cuspinera, id. n. 6, juny 1961.

⁸ Ramon Planas, id. id.

⁹ Mercè Rodoreda, id. n. 8, Agost 1961.

¹⁰ Miquel LLor, id. id.

I ho diem, sobretot, perquè de la majoria de les respostes a l'enquesta se'n desprèn la clara impressió que les condicions actuals de la nostra cultura no solament ho exigeixen, sino que ho fan possible.

Es clar que en algunes d'aquestes respostes d'un caràcter tan positiu, s'hi troben, a vegades, certes afirmacions confuses o contradictòries. Adhuc, certes afirmacions inacceptables.

Llegim:

—*Per desgràcia, subsisteixen diversos "obstacles tradicionals" que la frenen, (la novel·lística catalana. S. V.) que li retallen les ales. No parlaré d'un d'ells, perquè de moment no hi podem fer res: no depèn de nosaltres, o almenys no en som nosaltres, els catalans, els responsables.*¹²

Hom queda astorat, perplex.

Qui llegeix no sap què destriar-ne de més negatiu: si l'inadmissible cofoïsme xoví que hi traspua o l'irresponsable rentar-se les mans que s'hi aconsella... Afirmacions d'aquestes són l'expressió d'una, dignem-ne teoria, molt corrent en els nostres medis nacionalistes més xovins i que faceciosament podríem anomenar "teoria angèlica" sobre Catalunya, segons la

¹² Joan Sales, id. n. 6, juny 1961.

qual els catalans seríem d'una pasta especial, una mena d'àngels celestials que, si se'ns deixés fer, planariem en una regió etèria, Catalunya, situada per damunt de les humanes contingències i els conflictes de la societat.

Però els problemes que té plantejats la nostra cultura demanen més rigor intel·lectual i exigeixen la responsabilitat de tots i de cadascú. No és confeccionant-nos artificials coartades o oferint-nos una bona consciència que els catalans transformarem el nostre panorama literari. Si d'aquesta resposta —que comporta d'altra banda, passatges molt enraonats— n'hem extret l'aspecte negatiu, ho fem perquè ens sembla veure-hi, exposat en grau superlatiu, un estat d'esperit que existeix, més o menys difós o conscient, en molts dels nostres intel·lectuals i que constitueix, al nostre entendre, un dels primers obstacles que cal superar. En tot cas aquell que més a l'abast de la nostra mà està. Volem dir, i serà una de les conclusions que podríem donar a aquesta nota: que per a treure la literatura catalana, especialment la novel·lística, del toll on està empantanegada, allò que cal, en molt primer terme, és adquirir plena consciència autocrítica de la veritable natura dels seus mals i fer que el treball creador dels nostres escriptors se n'enriqueixi molt més que no fins ara.

[SERGI VILADOMAT]

L'ESTRENA DE L'ATLANDIDA

EL DIA 24 de novembre passat i després de molts ajornaments, foren estrenats al Teatre Liceu de Barcelona uns fragments de la cantata escènica *L'Atlàntida*, música de Manuel de Falla sobre el poema de Jacint Verdaguer. Es certament innegable que l'estrena havia desvetllat una gran expectació, que el règim ha procurat esbombar: ja fa anys que els diaris parlaven d'aquesta estrena i periòdicament l'afer Atlàntida es revifava a tota la premsa oficial. No és que amb això vulguem treure importància al fet, en ell excepcional, d'una estrena semblant, a base de dues altíssimes personalitats en llur respectiu camp, com són Falla i Verdaguer. Ara bé, és evident que si no hagués estat per les necessitats propagandistes de Franco, ni els diaris n'haurien parlat tant, ni la Ràdio Nacional no hauria obligat totes les emissores de la seva xarxa a connectar-hi per retransmetre l'audició de *L'Atlàntida*.

No és, el qui això signa, la persona autoritzada per a parlar de *L'Atlàntida* des del seu aspecte purament musical. Penso que, potser, si els meus coneixements artístics en aquesta matèria fossin prou profunds per a jutjar-la, tampoc no ho faria. Caldrà, segu-

rament, deixar reposar una mica tot l'enrenou creat al voltant de *L'Atlàntida* per a valorar-la degudament. El crític i compositor, Xavier Montsalvatge, confessa a *Destino* (2 desembre 1961), que "en una primera audició *L'Atlàntida* va decebre una mica. Malgrat la seva vital arrencada i el seu robust final, no fa la sensació de plenitud ni d'impuls creador. A qui l'escolta li sembla com si Falla hagués posat una camisa de força al verb retrunyidor de Verdaguer i que la qualitat de la música es refugia en les fissures del text, per on destil·la el més líric i mòrbid de la paraula verdagueriana. Aquesta és, però, una falsa, per incompleta i prematura, impressió".

També caldrà esclarir algun dia certs extrems obscurs de la cantata *Atlàntida*: les intrigues de la Casa Ricordi y el paper que hi ha jugat realment Halffter en la partitura. El Mestre Jaume Pahissa, que coneix força bé la vida i l'obra de Falla, entre d'altres raons perquè va viure amb ell, exiliat a l'Argentina, fins a la seva mort, ha fet greus objeccions sobre l'autenticitat d'aquesta obra. En unes declaracions fetes al diari *El Noticiero Universal* del dia 30 del passat mes de novembre, Pahissa afirma: "En la partitura

de *L'Atlàntida* no hi ha gairebé res de Falla. El Mestre estava molt esgotat en els darrers anys i no va poder ni tan sols esbossar-la. D'altra banda, no s'ajusta al seu estil i manera de sentir la música. No desmereixo la seva qualitat, que en té, però li manca el nervi i la profunditat que exigeix el poema èpic. Amb aquells simples elements que va proporcionar Falla era molt difícil d'aconseguir la grandiositat que demana *L'Atlàntida*".

Nogensmenys, el que més ens importa en aquest moment és de desemascarar la farsa que s'ha organitzat a l'entorn de *L'Atlàntida*, car ni Verdaguier ni Falla no mereixien aquesta burla que ha muntat el règim. ¿Quin interès tenia Franco a representar aquesta paròdia? Tractarem desbrinar-ho immediatament.

Falla era lleial a la República i amb la derrota de les forces populars s'exilià a l'Argentina. Durant algun temps el règim això no li ho va perdonar, però d'ençà de la mort del compositor gadità, l'any 1946, canvià de tàctica, i féu tots els possibles per a "recuperar-lo". Es així com, al cap d'uns quants anys, els serveis de propaganda franquistes van considerar que la millor manera de "recuperar" el Mestre Falla era organitzant un acte de dimensions colossals com el que s'ha fet al Liceu, i, posteriorment, a Càdiç. L'acord amb la Casa Ricordi, la qual també era interessada en un gran desplegament publicitari, arrodoní aquells propòsits. D'aquesta manera, el règim que Falla tant odiava ha pogut escarnir *solemniament* la seva memòria.

Quant a Verdaguier, l'escarni s'ha fet en un doble front. Verdaguier representa, com a individu, l'home de baixa condició social que és combatut amb motiu del trist afer de can Comilles per la noblesa i l'alt clergat. No vull ara entrar en un examen de les circumstàncies que originaren el que ha estat denominada "la tragèdia de Mossèn Cinto": no més vull fer ressaltar que al llarg del drama verdaguierà les classes populars es posen instintivament al costat de l'autor del *Canigó*, mentre era atacat durament per l'alta burgesia i les jerarquies eclesiàstiques. En aquestes condicions, ¿no és especialment repulsiu que aquella mateixa gent que precipità la mort de Verdaguier —prínceps, oligarques, altes jerarquies...— li fessin la gara-gara amb motiu de l'estrena de *L'Atlàntida*?

Malgrat tot, això encara no és més que

una qüestió personal. Hi ha un aspecte importantíssim de la farsa que convé examinar: Verdaguier significa també —i sobretot— l'abast d'una fita molt assenyalada de la literatura catalana, i, en general, de la nostra cultura. Ara bé: la cultura catalana és ferotgement perseguida pel Règim, el qual malgrat tots els seus esforços no ha aconseguit d'anorrear-la. Efectivament, si la cultura catalana subsisteix és gairebé per miracle: l'esforç dels intel·lectuals i de les forces populars catalanes a mantenir i revifar el caliu cultural del nostre país ha estat i és realment extraordinari. Una cultura privada de tots els graus d'ensenyament, sense premsa ni veritables revistes, sense ràdio, sense cinema, amb mil entrebancs de tota mena a l'hora de publicar un llibre o de representar una obra de teatre i amb les negres urpes de la censura al damunt, si malgrat tot subsisteix, mereix un gran respecte, car no crec que hom pugui pintar un panorama més asfixiant. Aleshores —i tornant al fil d'aquesta nota—, si Verdaguier és un dels puntals més indiscutibles de la literatura catalana, ¿no resulta enormement grotesc —per no dir dramàtic— que sigui precisament la tirania de Franco que percaça sense pietat la cultura catalana en tots els seus camps, que ha vexat des del primer dia Catalunya, que ha assassinat o empresonat els seus millors fills, que ha oprimint el nostre poble, que ha volgut destruir tot vestigi catalanesc en el nostre país, precisament aquesta tirania —dic— la que mogui tanta xaranga per a demostrar unes preteses "bones intencions" envers Catalunya?

El poble català, però, no s'enganya. Li agrada —naturalment— que *L'Atlàntida* s'estreni a Barcelona i que s'homenatgi aquests dos grans homes que foren Falla i Verdaguier. Tanmateix, si els propagandistes i arribistes del règim han imaginat que l'estrena de *L'Atlàntida* podia apaivagar —ni tan sols momentàniament— les legítimes aspiracions nacionals de Catalunya, s'han errat. Els catalans només cessaran en llur lluita contra l'opressió el dia que aconseguixin el reconeixement de la personalitat nacional de Catalunya i la total normalització en tots els sectors polítics i socials del nostre país. I això —malgrat totes les xarangues organitzades i per organitzar— mai no ho farà la Dictadura.

[BERNAT MIRÓ]

LA LITERATURA CATALANA I EL POBLE, per Joan Triadú (Premi Josep Yxart 1960). Ed. Selecta. Barcelona, 1961.

SI JOAN Triadú hagués estat conseqüent, hauria intitulat el seu recull d'una altra manera. En tot cas, jo li suggeriria el títol de *La literatura catalana sense el poble*. Així ens entendríem millor.

I veureu per què. En l'assaig inicial del volum (*La literatura i el poble*) Triadú es limita a constatar un fet més que sabut: que la literatura catalana ha estat, fins ara, una literatura essencialment burgesa —i potser més encara: petit burgesa— i que el proletariat n'ha estat sempre allunyat, per a no dir absent del tot. La conjunció inicial entre literatura i proletariat —que Triadú situa a la Renaixença— respon a una situació que podríem anomenar de "literatura no constituïda", és a dir, de classe dominant no assentada encara orgànicament ni políticament, (cosa que Triadú, evidentment, no explica).

Un cop feta aquesta constatació, Triadú dona la cosa per bona i passa a analitzar problemes tan importants com la situació actual de la novel·la catalana en relació amb els editors i autors, el llenguatge del narrador català i la crítica literària, l'escriptor i el poble, l'atmosfera teatral i el teatre català, etc. com si la situació constatada fos completament normal i, per a dir-ho així, l'única vàlida.

En altres mots: *Triadú escriu des d'uns valors mentals i per a uns valors que presupon, precisament, l'allunyament mutu entre poble i literatura*. L'individualisme, per exemple, és un valor que "amb raó és tingut per profundament humà i per civilització bàsica" (Cfr. pàg. 28). Tapar-se les orelles, en canvi, "és cosa deixada a la massa" (Cfr. p. 27).

Des de pressupostos com aquests s'explica que l'anàlisi de Triadú sigui incapaç de penetrar fins al fons dels problemes que estudia.

Un exemple: en analitzar les polèmiques i preocupacions dels editors i autors catalans per causa del reduïdíssim mercat de la nostra novel·la, Triadú dona per fet que la novel·la catalana actual és el que ha de ser. Hom no li pot demanar, per exemple, que sigui més llegívola puix que *si la novel·la pretén representar el nostre món* (pàg. 51) avui ja no se li pot demanar llegivolitat. *L'ideal de novel·la llegívola —i de propòsit creador, comparable a, per exemple, el que té, en estat d'elaboració un poema— és ideal del segle XIX, quan l'home era un gran home* (pàg. 50).

Es a dir, que per a Triadú, novel·la actual i novel·la burgesa són expressions idèntiques. La novel·la podia ser realista i llegívola quan la burgesia vivia en període ascensional —el segle XIX—. Ara, però, en plena descomposició del món burgès, la novel·la no té perquè ser llegívola. *Ergo*, no demanem a la novel·la catalana que ho sigui. Com si la novel·la catalana no pogués ultrapassar els límits dels valors burgesos!

No penséssim pas, però, que Triadú es limita a una visió estàtica dels problemes analitzats. Per bé que no amb massa entusiasme, ens proposa una sortida a la situació.

Però és una sortida que pressuposa la intangibilitat de l'ordre social existent i que té com a elements motors el paternalisme i l'esperit de minoria selecta.

Per a esmenar l'actual estat de coses cal, per mitjà d'una zona neutra —*formada d'un patrimoni universal, en el temps i en l'espai i en tots els gèneres: doblatge cinematogràfic, ràdio i televisió, premsa diària, traduccions al dia i ben assequibles— (i) amb el concurs d'un ensenyament vast i graduat, assegurar l'ascensió des del poble, i en les condicions de la dinàmica nova del món social, d'uns valors col·lectius i fraterns* (pàgs. 18-19). Aquesta *ascensió de valors* ha de ser dirigida i assumida per una minoria que, ultrapassant, provincialismes extemporanis, sàpiga acomplir la doble tasca de *singularitzar-se* i de *recollir-se en ella mateixa*. *L'escriptor modern —diu Triadú— és també massa. (Per això la seva preocupació primordial, com a conseqüència, en una societat que tendeix a absorbir-lo, consisteix a singularitzar-se. (...)) Caldrà que es diferenciï d'aquells amb els quals s'assembla més en un procés cada cop més opressiu i aguditzat: dels autors de tot temps, dels del seu temps, i el seu país, dels de la llengua i tradició més pròximes, dels del seu gènere, escola, generació, ambient, grup, etc. Fins que restarà sol. En l'aïllament i en la llibertat ha de trobar la seva grandesa, perquè aleshores podrà —si vol, si en sap o si pot— humiliar-se, donar-se, socialitzar-se* (pàg. 72). La culminació d'aquest procés de singularització ha de consistir en un recolliment interior, en un *tancar-se o altre, en un fer-se seu ells mateixos, inclinats cap a una zona interior del caràcter, de les aptituds, de la personalitat...* (p. 204).

Així, ... *Audaçment l'home renuncia, i amb la mateixa força es refà. Això passa al nostre país per successives onades, des de fa dos-cents cinquanta anys. Cada vegada que la cosa pública el rebutja, l'individu es recull. Es tracta d'una minoria, i entre els dirigents o aquells als quals l'audiència és deguda, no*

passa d'una petita minoria. La diversitat —l'inventor, l'home d'ofici, el polític, l'escriptor— y la qualitat d'ell. Però és significatiu, i cal fer-ho constar, que en totes les etapes de recolliment l'ésser col·lectiu ha reeixit, i en les altres, fins ara, no ha estat capaç d'obrir-se, sense minva, al descobert (pàg. 204-205).

Hom té la impressió, en llegir aquestes paraules, que estem a l'any 1939, quan les tropes franquistes acabaven d'envair tot el país i començava la llarga època d'opressió i obscurantisme que encara estem vivint. El més greu, però, no em sembla això. Per a dir-ho d'una altra manera, crec que Triadú no pensa així per una raó de descoratjament circumstancial, o pel seu mateix allunyament dels moviments profunds que s'estan realitzant en el si de la nostra societat, sinò perquè és conseqüent amb els valors de classe que representa i defensa. Quan arribi l'hora —ens ve a dir— serà una minoria selecta (que ara no ha de fer altra cosa que preparar-se) la que s'haurà d'encarregar de dirigir i elevar la massa al nivell dels valors burgesos, al nivell de la novel·la no llegívola, per exemple. Triadú no va —i segurament no pot ni sap— anar més enllà. En tot cas, el seu llibre té almenys el gran valor de deixar constància dels seus límits i dels de la nostra burgesia.

No afegiré res de nou, doncs, si dic que l'obra de Triadú és un exemple força reeixit de crítica idealista, d'anàlisi de l'obra per ella mateixa, segons esquemes mentals d'un espiritualisme bastant migrat —per bé que molt transcendentalista en les fórmules—, i sense cap mena d'atenció al context social i polític que condiciona l'obra i l'autor.

No diré pas, perquè no ho crec, que el premi Yxart s'hagi deshonorat amb aquest llibre. Però comença a ser inquietant que les obres dels assagistes premiats no hagin superat encara la fase elemental del calaix de sastre.

[A. PRATS]

SOLNEGRE de Baltasar Porcel • Nova Col·lecció Lletres nº 63. Ed. Albertí • Barcelona, 1961.

SOLNEGRE ha obtingut el Premi Ciutat de Palma de Novel·la 1960. Baltasar Porcel arribà per primera vegada al públic català amb la seva peça teatral *Els condemnats* — que obtingué també el Premi Ciutat de Palma de Teatre 1958. Tant allí com en *Solnegre* ens hem pogut adonar que es tracta d'un escriptor de bona fusta, destinat a ocupar ben aviat un lloc important dins la nostra literatura. La gran coneixença, que té, malgrat la seva joventut, de les reaccions i dels sentiments humans i el seu penetrant esperit crític i satíric, fan que Baltasar Porcel compti ja ara amb una maduresa literària que alguns

dels nostres diguem-ne “consagrats” autors actuals encara no han assolit.

L'autor ens fa conèixer l'ambient de Solnegre, petit poble de Mallorca on s'esdevé l'acció, a través del fill gran d'una família burgesa, abúlic i desinteressat de tot el que no sigui ell mateix: “No em va agradar mai la instrucció ni la disciplina militar, però em trobava bé dins una ciutat estranya, sense conèixer ningú, fent el que em donava la gana, sense responsabilitats ni coneguts. Era una vida buida i agradable”. Ni tan sols la seva afecció a la lectura no aconseguí de fer-li'n eixamplar els estrets horitzons.

Abans de la guerra civil espanyola, Solnegre era un poble d'aventurers, d'homes que se n'anaven a fer fortuna a Cuba, però, sobretot, de dones, de llurs dones que restaven al poblet i “bevien llet enlloc d'aigua, perquè els homes es rompien per elles les costelles” i que “coneixien el gust de l'home sols mitja dotzena de curtes temporades, perquè quan els homes tornaven al poble per quedar-se, ja eren vells i gastats i tan sols servien per a morir-se”. Després de la guerra, el contraban irromp impetuosament en la vida de Solnegre, i les fortunes fàcils i la por constant que tot això comporta duren fins als nostres dies. És així que Solnegre “és un poble d'homes, de vida que neix i mor cada dia, i no d'història”.

La novel·la comença quan el protagonista surt de la presó i se'n torna al poblet natal, en lloc d'anar a retrobar Maria, la seva antiga amant. De moment, només sabem que ingressà a la presó junt amb d'altres homes del poble per haver col·laborat en un assassinat. Després, per mitjà del seu diari íntim i d'unes cartes adreçades a Maria, anem sabent detalls del fet, i coneixent la psicologia del protagonista, la seva poca inclinació a cap mena de relació social, l'aïllament dins el qual ha viscut sempre, i la completa indiferència que sentí en el moment de cometre el crim: “Jo a penes veia res ni sabia, ben bé, qui era ni el que m'empescava”. Així arribem al darrer capítol, en què ens són narrats, amb gran dramatisme, els detalls i motius del fet que esdevé un crim social.

Aquesta novel·la, que es pot considerar com a força bona en conjunt, tant per deguda consistència del seu contingut, netament social, com per l'estil planer amb què l'obra és descrita, compta a més a més amb moments d'una particular qualitat. Així, per exemple, el primer capítol de *Solnegre*, en el qual l'autor narra una processó a ple estiu a l'ermita del patró del poble, és un fragment antològic dins la moderna narrativa catalana. La importància d'aquesta obra, doncs, està no solament en l'esperança que ens fa tenir en l'obra futura de l'autor, sinó també en les valuoses realitzacions que conté en ordre al tema i fins i tot a la forma.

COM LLANCES. Poemes de Francesc Vallverdu (Premi J. Salvat-Papasseit 1960). Els Llibres de l'Ossa Menor, Barcelona, 1961.

ES UN símptoma del temps que la sembra de *La pell de brau* hagi fructificat tan de pressa. Naturalment, no és que amb això vulgui dir que Salvador Espriu ha estat el factòtum únic de la renovació de la nostra literatura. Per això parlo, precisament, de símptoma del temps.

Car, malgrat l'escepticisme d'alguns, és un fet que la nostra societat està vivint un gran moviment de fons. I és aquest moviment —de classes socials en acció— el que fa fructificar ràpidament les sembres adequades i arracona, de mica en mica, les que no van a l'hora.

Per a dir-ho d'una altra manera: estem arribant a un punt en què ja no n'hi ha prou a escriure en català per a fer professió de fe democràtica. El democratisme va ja més enllà del simple antifranquisme. I el literat català —el poeta, el novel·lista, el dramaturg— es veu cada dia més obligat a plantejar-se el problema de la creació literària en funció d'aquest democratisme cada vegada més exigent. Un democratisme que demana explicacions sobre el que hom espera per a Catalunya i per a tot Espanya.

Això és el que explica el fet —importantíssim— que, per primera vegada sota el franquisme, un alè popular, de classe, s'estigui obrint pas en la literatura catalana.

Hi ha tot una jove literatura catalana que no es resigna a la protesta passiva, a l'acceptació pura i simple de l'ordre burgès. Trenca amb aquest ordre, el refusa, i lluita per donar a la cultura catalana l'empenta d'una representació de classe més progressiva i de més llarg abast.

I precisament perquè aquesta representació de classe porta en ella mateixa la perspectiva d'un ordre social més just, de l'ordre sense classes al qual s'encamina tota la societat, és la garantia més ferma de la continuïtat de la nostra cultura. I no una continuïtat qualsevol, sinó una continuïtat basada en tot allò que de més sa, més popular i més autèntic ha produït la cultura catalana en el seu desenvolupament històric.

El mateix Vallverdú, poeta d'avui, plenament conscient de les dimensions de la lluita, ens ho dirà, explícitament, quan reivindica el mestratge de

“...Ramon Llull, l'advocat de l'inconformisme; d'Anselm Turmeda, l'estrany moralista; de Bernat Metge, l'escèptic; de Jordi de Sant Jordi, el jove dels enuigs; d'Ausiàs March, el gran pene-dit; (...) de la *Cançó del Comte Arnau* i de totes les cançons anònimes del nostre poble; (...) de Verdager, el nostre pobrissó; d'Alcover, el del dolor paternal; de Maragall, que ningú no podrà arrabas-

sar-nos; de Guerau de Liost, cercador d'ametistes; de Salvat-Papasseit, que morí jove amb un llegat immensament ric; de Carles Riba, el docte...”

Arrelament en la tradició ben entesa, consciència viva i militant del present, i projecció combativa vers un futur humanitzat, són les condicions necessàries per a una literatura nacional popular, per a la literatura que Catalunya necessita.

Com llances té ja molt de tot això i és, al meu entendre, l'obra més considerable que ha produït la jove poesia catalana en la direcció esmentada. És la confessió apassionada d'un refús i d'una assumpció: refús dels valors d'una classe decadent i assumpció dels valors d'un nou humanisme, l'humanisme de l'home deslliurat de la seva alienació. I el més important de l'obra de Vallverdú, és que aquesta assumpció no és feta des de lluny, no és una simple assumpció mental de valors de lògica superior, sinó una assumpció, per dir-ho així, en cos i ànima:

“No vull romandre mut enfront d'aquest dolor
ni cedí amb un “me'n fot”, baldament tingui por,
perquè la meva sang exigeix de cridar,
surt a borbollons quan l'ira sap on va.
No em plau altre camí que no sigui aquest d'ara,
on sé que no hi haurà descans ni bona empara,
on em veuré assetjat per esguards de fretura,
on ploraré sovint per tot el que m'alçura,
on, però, visc millor que en la vida planera
que podria bastir amb la meva carrera...”¹

El poeta no arriba a aquesta conclusió sense dubtes ni vacil·lacions. Ben al contrari. La narració de la seva presa de consciència és apassionant precisament perquè ens assenyala una línia de desenvolupament trencada, alterada. Però és una línia que, malgrat tot, va sempre endavant: cada trencament serveix per a empènyer amb més força vers l'assumpció final de la nova escala de valors.

El poeta comença confessant-nos un estat d'ànim molt característic:

“Si pogués ho faria.
Tancar els ulls davant les portes obertes.
Si pogués ho faria.
Apagar el llum de la tauleta de nit
i posar-me a dormir.
Si pogués, també ho faria.
Morir, per exemple...
I llavors els meus versos em dirien traïdor”²

Descoratjat per una realitat que no accepta i per una perspectiva —la de l'ordre burgès— que li sembla la continuació amb altres colors de la realitat actual, sent la temptació de defugir, purament i simplement, la seva inevitable responsabilitat. La seva consciència, el seu sentit de responsabilitat, són, però més forts. I tot seguit en veiem l'explicació. En una sèrie de poemes lliures que omplen la primera part del llibre (*Poema de les paraules, Cant a la terra, El nostre temps*), ens diu quina és la seva base de partença: optimisme, esperança en un futur que intueix,

¹ *L'actual remor*, pàg. 44

² *Argument*, pàg. 17

més per refús del vell que per coneixement del nou (*Poema de les paraules*) defugiment d'un cosmopolitisme abstracte i arrelament profund en la pròpia terra —i no una terra qualsevol, no la pàtria dels franquistes que “put a mort”, sinó una terra, una pàtria en pau, reconciliada, feta per tots i per a tots— (*Cant a la terra*), i confiança plena en el temps actual, en l'home d'avui i en allò que el nostre temps ens aporta (*El nostre temps*).

El seu descoratjament no ha arribat, doncs, a l'anarreament existencial. El poeta no viu deslligat de la realitat i, precisament per això, el seu refús ho és de la mistificació del real, no de la presència mateixa d'aquest.

D'aquesta base de partença, el poeta comença el camí d'assumpció d'una nova escala de valors. La seva narració ocupa la segona part del llibre, aquí ja en rima consonant i amb mètrica de profunda arrel popular.

El camí comença amb una afirmació radical de trencament amb els valors de la burgesia decadent. Es un trencament, però, que no va més enllà del refús. El poeta es refugia en un món que, almenys, no és el món dels valors burgesos, però que encara no n'és una alternativa vàlida:

“No hi ha en la meva nit cap lluna que il·lumini [...]”¹

La primera concreció del refús —com és corrent entre els joves intel·lectuals que s'incorporen a la lluita per un nou futur— és el trencament amb la religió. La seva nit és:

“una nit sense grocs mascarells de païra”²

i denuncia amb força el dogma religiós que li ha estat inculcat:

“He pensat algun cop que només era un arbre i acceptava raons d'escultura de marbre. El crim vol un botxí, senyor de la paraula, i no ha nascut de cert que de la humana falla”.³

Aviat es dona compte, però, que amb el refús no n'hi ha prou i que li cal lluitar contra el món que no accepta. La poesia serà la seva arma. Li servirà, almenys, per a esbotzar els dogmes del món burgès. Es ja un pas endavant, però limitat, puix és encara una lluita individual menada des del propi aïllament. (Cfr. *Lligat*, pàg. 29).

Presca la decisió es lliura a la tasca amb entusiasme. La seva denúncia de la moral i la pràctica política de la burgesia és violenta i exacta. (Cfr. *Amb compte*, pàg. 30, i *Cal més*, pàg. 31). Però aviat es dona compte de la limitació de la seva empresa:

“Cal més que tot això: conrear la pastura on puguem albirar l'esperança segura”.⁴

i comprèn que la superació dels valors que refusa es troba, precisament, en el futur, en

l'home nou que ha de sorgir. (*Desvetllament*, pàg. 32).

Aquesta constatació li permet de donar dues passes endavant de gran importància: la superació d'un estret nacionalisme, la universalització —internacionalització— del problema humà (*Jurament*, pàg. 33) i la comprensió que cal sortir de si mateix, obrir-se als problemes dels altres, comunicar-se amb ells. La veritable poesia, conclou, és la que surt del poble.

“Us diré/ solament que un dia em vaig llevar amb desig de parlar pertot clà i català, amb desig d'explicar com em miro les coses i guardar-me a mi sol les meves pròpies noses. Per moltes boques ix més obertes que un cove, friso de lluitar, la poesia nova.”⁵

El poeta s'adona aviat de les dificultats de la seva tasca. Sap que en l'Espanya actual, no pot escriure per a aquesta “immensa majoria”. S'assenyala, per tant, un objectiu concret: frapar la sensibilitat i la consciència de la burgesia, l'únic públic que li és possible d'atènyer. (Cfr. *Poemes xoc*, pàg. 35). Es un començament d'acció, però un començament conscient. Està, encara, en una fase destructiva, però elevada a un nivell superior. L'assumpció de la nova escala de valors ha començat i l'aplica al reexamen dels antics valors acceptats: l'índex de valoració de l'home, per exemple, passa per la seva capacitat de rebel·lió contra l'actual ordre de coses (Cfr. *Mortals i tot*, pàg. 36), comprèn clarament que no són els homes —l'essència humana— els culpables dels mals del món sinó els sistemes (Cfr. *La gran creu d'estultícia*, pàg. 37) i arriba a una concepció superior de l'humanisme, com a superació de l'alienació religiosa (*El judici final*, pàg. 38).

Adhuc la seva denúncia dels valors burgesos pren més força (Cfr. *Cafè i puro*, pàg. 41) i es precisa el seu objectiu de lluita (Cfr. *Les figues*, pàg. 40).

I, sobretot, comença ja l'afirmació concreta de la seva nova escala de valors (Cfr. *La nostra humanitat*, pàg. 39, *Amb cor, cervell i mans*, pàg. 42). El concepte de democràcia i d'humanitat pren el seu veritable sentit, però la follia dels representants del vell ordre de coses —l'ordre decadent— pot ensorrar-ho encara tot i cal lluitar per salvaguardar el futur que ja s'anuncia.

Aquí comença, de fet, la dificultat de la tasca. El poeta ens confessa els seus dubtes i vacil·lacions, els seus temors. No li és fàcil de seguir el camí que ha triat. Però l'esperança, la seguretat del triomf final és més fort que tot, i segueix endavant (Cfr. *L'altre enemic*, pàg. 43, *L'actual remor*, pàg. 44). L'obra acaba amb un clam de confiança, de seguretat en el triomf final de la causa del poble, de l'home lliure, del progrés.

¹ *La meua nit*, pàg. 27.

² *Ibid.*

³ *Entre bastidors*, pàg. 28

⁴ *Cal més*, pàg. 31

⁵ *Glossant Lamartine*, pàg. 31

“Sé que alguns em diran que tot això és follia, que, encara que no ho vulguem, mai no serà de dia, i, malgrat mon esforç pacient de convèncer no voldran maldecaps que compliquin llur pensa. Tant se val. Ja veuran, però, que no sóc sol (ni “poète maudit” ni maníac del dol) i que amb el pas del temps prevaldrà la raó com a fruit madurat de l’actual remor.”¹

**

Com llances, és, doncs, una obra de combat i un document alhora. Però també és —i no pas de manera secundària— una obra ben feta, una obra d’art. I subratllo això, perquè em sembla important deixar ben entès que la poesia no pot aspirar realment a comprometre’s, a esdevenir un document viu i militant del nostre temps, si no relaciona estretament el contingut amb la forma. Dit d’altra manera: no es pot escriure bona poesia —compromesa o no— sense tenir cura d’una adequada forma poètica.

Això és especialment important en un panorama literari com el català d’avui, on els problemes de la llengua parlada i de la llengua escrita prenen tanta importància per la anormalitat mateixa de la situació.

En aquest sentit, un dels mèrits principals de l’obra de Vallverdú em sembla la seva contribució a l’acostament del català escrit i del català parlat. En la línia assenyalada per Salvador Espriu i Pere Quart, *Com llances* és una mostra viva de la riquesa i de la flexibilitat de l’instrument lingüístic català i de les seves possibilitats d’adequació a una societat en marxa vers el progrés i la veritable democràcia.

Per tot això, no crec exagerar si dic que *Com llances* és un llibre que la nostra literatura necessitava. La seva lectura m’ha omplert d’entusiasme. I d’optimisme, puix m’ha confirmat que el camí vers l’endemà que esperem ha començat amb bon peu, amb molt bon peu.

[A. PRATS]

UN SEGLE DE VIDA CATALANA.

Ed. Alcides. Barcelona, 1961. Dos volums.

EN GENERAL, l’aparició d’aquesta obra ha estat considerada com un esdeveniment polític i literari alhora. És una opinió que cal compartir.

Fer aparèixer una obra d’aquestes característiques en les condicions de la dictadura franquista és, sens dubte, un fet que cal valorar políticament.

Un segle de vida catalana és, per damunt de tot, un intent de valorar una realitat política, econòmica, social i cultural —la de Catalunya— que la dictadura franquista ha desfigurat sistemàticament.

Es també —i sobretot— un crit de desafiament a la dictadura, como dient-li: “Ens has

volgut anorrear, però no ho has aconseguit. Aquí estem, ben vius, renovats i disposats al combat”.

Cal reconèixer que el crit de victòria és fonamentat. Un equip de redactors tan nombrosos i variats, en el qual vells i joves —homes d’abans i de després de la guerra civil— conviuen sense solucions de continuïtat massa frapants, és un signe de vitalitat molt valuós.

Però és fonamentat, sobretot, perquè l’obra apareix com un esforç col·lectiu completament aliè a la cultura oficial franquista i realitzat en un idioma oficialment bandejat. La major part dels autors són homes joves, fets sota el franquisme, que escriuen, investiguen i opinen amb esquemes mentals que no tenen res —o molt poc— a veure amb els que la dictadura els ha volgut imposar a través de tot el seu sistema educatiu reaccionari.

Per a dir-ho en poques paraules: estem davant una obra que és una confessió pública del fracàs de vint-i-dos anys d’“educació nacional” franquista i una prova de la vitalitat d’una cultura que el franquisme ha volgut bandejar definitivament.

Si afegim que el mateix esforç organitzador dels editors i llur tenacitat són signes d’una voluntat política que lluita per a expressar-se i ho aconsegueix, encara que sigui de manera tímida, a través de vies indirectes, haurem d’arribar a la conclusió que la publicació d’“Un segle de vida catalana” ha estat, efectivament, un fet polític i, més precisament, un fet polític antifranquista.

Ara bé, àdhuc com a fet polític antifranquista, l’obra pateix d’algunes limitacions. Sembla com si els editors no hagin sabut trobar un punt d’equilibri entre un criteri polític d’afirmació pura i simple de presència física, i, un criteri literari i historiogràfic de valor científic i obra ben acabada.

En aquest sentit, crec sincerament que *Un segle de vida catalana* és una obra a mig fer. La intenció política, la necessitat del testimoni, han imposat uns criteris de precipitació i de “cal sortir com sigui” que han reduït el valor científic de l’obra.

Una conseqüència d’aquest criteri és que *Un segle de vida catalana*, més que no pas una obra col·lectiva pròpiament dita, és una obra encarregada a diversos autors. La diferència és important, puix la manca d’una veritable realització col·lectiva i d’una discussió i intercanvi d’opinions entre els autors repercuteix en una evident desigualtat de les aportacions. I si prova de vitalitat es cercava, molt millor hauria estat una prova de vitalitat feta en les millors condicions possibles i amb el màxim de rigor científic.

Hi ha col·laboradors que han fet una feina conscienciosa, acurada. D’altres s’han limitat a sortir del pas amb quatre coses superficials.

Hi ha col·laboracions francament fluïdes, com els estudis sobre la vida religiosa, alguns dels estudis sobre la vida econòmica i algunes de les aportacions al coneixement de la

vida domèstica al camp i a la ciutat; no perquè els detalls siguin falsejats, sinó per l'acriticisme amb què ens són donats, com si la vida domèstica només fos la de la gent benestant. (Cfr. per exemple, pàgs. 752, 753, 755 i 769).

Hi ha estudis, en canvi, molt valuosos, sobretot en el terreny ja tradicionalment més elaborat de la literatura i les arts. Hi ha també novetats interessants en el terreny de l'economia de l'evolució de les idees i del coneixement de la situació real de les diverses classes i capes de la societat catalana del segle passat.

En general, l'obra dóna la impressió d'alts i baixos, de cosa feta de pressa —malgrat els quatre anys de la seva elaboració—, de cosa encarregada amb un criteri de “cal tocar-ho tot, però dient només el més important, sense intentar aprofundir massa”.

Malgrat això, el balanç és encoratjador. El llibre aporta dades i elements de coneixement importants. Es, com vol l'editor, un “balanç col·lectiu” desigual, però valuós i, en alguns punts, àdhuc molt valuós.

I és encoratjador, sobretot, perquè molts dels autors que, amb l'obra, s'incorporen amb vot i veu a les lletres catalanes aporten un enfocament nou de la nostra problemàtica, un enfocament que ja no és el dels vells teòrics del nacionalisme.

La llista dels autors és plena de novetats. Hi ha una nova generació universitària que comença a veure les coses de casa nostra amb criteris vius i actuals. Potser l'obra, per les seves característiques i per les circumstàncies de la seva publicació, no permet de palesar-ho prou bé. Però el fet hi és: una intel·lectualitat jove ha saltat a la palestra amb propòsits de renovació, de reinterpretació de molts dels llocs comuns creats per la historiografia nacionalista.

A les pàgines d'*Un segle de vida catalana* s'obre pas, per bé que amb certa timidesa, el materialisme històric. En alguns casos de manera clara, en altres de manera confusa. Les fluctuacions metodològiques són evidents —influències nacionalistes, “generacionisme” estil Vicens Vives, incomprensions (Cfr. per exemple l'estrany concepte de “desnaturalització de Catalunya” a la pàg. 68), etc.— però el camí ja és assenyalat, ja és començat i no trigarem gaire a veure'l ple de caminants.

Ignoro si això entrava en els propòsits dels editors. Però tant si hi entrava com si no, “Un segle de vida catalana” té el valor de reflectir el profund procés de renovació que s'està produint en els mètodes i actituds dels intel·lectuals catalans. I això també és un fet polític.

[A. P.]

UN COMUNISTA DAVANT LA POLICIA

L'ESTUDIANT de Ciències Econòmiques *Vicenç Cazcarra*, detingut a Barcelona a finals de setembre del 1961, i recentment jutjat en Consell de Guerra sumaríssim i condemnat a 17 anys de presó, ha fet la següent relació de fets. Aquesta narració, que constitueix un testimoni directe de la vesània dels botxins de la Brigada Social, demostra com la dignitat i la fermesa acaben sempre vençant la brutalitat.

Diu així Vicenç Cazcarra:

“Els agents començaren a fer-me preguntes. A partir d'aquest moment vaig tancar la boca i no la vaig obrir fins cinc dies després. Van portar-me a una altra habitació i em rodejaren sis o set homes. Començaren a donar-me cops acompanyats d'exclamacions tals com: —“Et penses que podras aguantar? Homes més forts que la pedra han claudicat!”. L'inspector Antoni Creix, de tant en tant, em pegava a l'estòmac amb el cantell de la mà. Després em van fer estirar a terra. Dos em colpejaven per cada costat amb porres de goma i altres a la planta dels peus i als turmells. Un altre em trepitjava les mans. Quan van estar cansats, em posaren dret i tornaren a començar. Quan jo perdia el coneixement m'acostaven al nas un drap impregnat amb algun estimulants per tal de reanimar-me. Això va durar més de tres hores i mitja. Al final, quan s'adonaren que ja no sentia els cops, em van fer ajupir amb les cames en flexió i les mans emmanillades per darrera dels genolls. Em queia la suor veritablement a raig. Vaig caure i em vaig donar un cop de cap a terra. Llavors em posaren una cadira a sota del cap. Jo veia com s'anava formant un bassal de suor al seient de la cadira. Finalment, em portaren a una altra habitació i em deixaren assegut en una cadira, emmanillat i vigilat per un guàrdia armat. Vaig passar tota la tarda en un deliri terrible. La meua única obsessió era aguantar. No feia altre cosa que repetir-me a mí mateix milers de vegades: “No parlaràs encara que et matin”. Cap al vespre, havia perdut la raó. Entraven persones que em parlaven i no les entenien, ni coneixia ningú dels qui entraven. Suposo que em van donar alguna cosa perquè m'adormís car em van despertar l'endemà al matí. Em trobava amb el cap bastant clar. Aleshores començaren altre cop. Va entrar

una persona i em digueren: —“Mira, Vicenç, ara ja no és cosa nostra. Ha vingut l'inspector de Madrid”. Jo vaig continuar sense contestar ni una paraula.

“Des d'aquell moment vaig decidir emprendre la vaga total de la fam i de la set. Ja no em pegaren més. Entraven els agents a l'habitació i em parlaven de tots els temes, desprestigijs el Partit, intentant despertar el meu egoisme personal, em parlaven de la meua família. Una vegada Creix va dir: —“Ja sabem que tots els règims es gasten, però els comunistes en lloc de col·laborar ho espatlleu tot”. Quan em cansava d'escoltar-los girava el cap. Vaig fer el mateix amb l'inspector de Madrid. Aqueix dia vingué un metge i, després de fer-me un reconeixement, va dir-me que era igual que mengés o no perquè m'injectarien sèrum. I així ho van fer, cada dia una ampolla de 300 c.c. Cada dia em posaven dues o tres classes d'injeccions. El segon dia el metge digué als policies: —“No us preocupeu, primer demanarà de beure i, després, de menjar”.

“Aleshores jo estava tranquil i completament segur de mí mateix. Havia decidit de no menjar ni beure fins que ells claudiquessin o jo morís. El matí següent tornà l'inspector de Madrid i no vaig fer-li ni el més mínim cas. Les visites continuaven. Després de cinc dies van entrar el Comissari en cap i Creix. El primer em va dir: —“Mira, Vicenç, coexistència pacífica”. Jo no vaig contestar. —“Mira —afegí— volem acabar d'una vegada aquest assumpte, ja estem cansats i això s'allarga massa. Ahir ni tan sols vam poder anar al fútbol. De la manera que estàs no podem portar-te a baix. Això ja es fer riota de la policia”. Vaig seguir sense contestar. Aleshores em digué: —“Ja no volem saber res, et dono la meua paraula que ja no et preguntarem absolutament res”. Els vaig dir que d'acord, que començaria a menjar. Aquella nit em baixaren en un calabós en el qual vaig restar incomunicat i sol, desde el dia 30 de setembre fins al 7 doctubre. Ja no van preguntar-me res més.

“Després, he sabut que la nit del cinquè dia, el Capità General i el Cap de la Policia tingueren una forta discussió perquè cap dels dos no volia fer-se responsable, en el cas que em succeís alguna cosa”.

PER LA LLIBERTAT D'EXPRESSIÓ

El govern francès ha fet processar l'editor M. Jerome Lindon, director de "Les Editions de Minuit", acusat de provocació de militars a la desobediència, per haver editat la novel·la *Le Déserteur* de Maurienne. Aquest llibre analitza el problema de consciència d'un jove francès, incorporat a l'Exèrcit i destinat a Algèria, davant l'espectacle de les tortures infligides als musulmans durant els interrogatoris.

Amb aquest motiu, l'Editorial Seix i Barral, S. A. de Barcelona, ha enviat a l'editor M. Jerome Lindon, la lletra següent:

"M'assabento amb sorpresa que aneu a ser jutjat a causa de les opinions d'un personatge fictici de la novel·la *Le Déserteur*, publicada per "Les Editions de Minuit" i retirada per la policia en 1959.

El fet que això sigui possible em sembla contrari a tot principi de dret i tant més greu perquè podria convertir-se en un precedent enormement perillós per al món de les lletres, no solament a França sinó a tots els països. No puc arribar a imaginar els fonaments jurídics d'un tal procés que hom qualificaria més aviat d'acte de repressió dels Poders Públics davant les manifestacions d'una veritat molesta: un tal acte em semblaria impossible àdhuc en un país com el meu, al qual tots els drets a la llibertat d'expressió han estat suprimits.

Per a un home de lletres, *espanyol* o de qualsevol país europeu, pertanyent al món de la cultura on hom ha après a estimar França gairebé tant com el propi país, i a girar-li els ulls cada cop que les circumstàncies històriques amenacen aquests Drets de l'Home que foren proclamats per primera vegada en francès, tota violació d'aquests drets a França resulta doblement dolorosa.

Des que conec "Les Editions de Minuit" he admirat el vostre valor en tots els terrenys, tant en les vostres empreses literàries com en la publicació de testimonis i documents de contingut moral. I puix que considero que la missió d'un intel·lectual esdevingut editor és lluitar per la veritat i per la llibertat d'expressió en tots els ordres i a qualsevol preu, com ho va fer, per exemple, Pierre Gobetti, sota el feixisme italià, l'acte arbitrari del qual sou víctima augmenta el respecte que sento per vós en tant que intel·lectual i ciutadà honest, representant d'allò que més estimo i admiro al vostre país.

Us autoritzo a donar a aquesta lletra l'ús que jutgeu més eficaç, privat, públic o judicial, i espero amb tota confiança que, en aqueix procés, per al bé de tots, el bon sentit i la justícia prevaldran i que s'imposarà la dignitat de França".

[SEIX I BARRAL, S. A.]

UNA ALTRA VEGADA MALTHUS

Des de fa més d'un segle i mig, la doctrina anticientífica de Malthus que explica totes les calamitats socials pel creixement desmesurat de la població, és emprada pels ideòlegs de la reacció per tal de justificar còmodament les guerres, la parada forçosa dels treballadors i la misèria de les masses populars.

“Aviat només quedarà lloc a la Terra per a estar a peu dret”, “El creïement de la població és un càncer del planeta”, “El control de la natalitat és més important que el control de la bomba atòmica”: heus aquí els títols que hem vist sovintejar aquests darrers temps a la premsa burgesa. Amb l'ajut de les tesis anacròniques de Malthus, els reaccionaris pretenen desviar la indignació dels treballadors perquè no vegin que el veritable culpable de la fam i de la misèria en el món dels nostres dies és el règim capitalista.

Però el socialisme fa créixer la producció a ritmes més ràpids que la població:

	1953	1960	Increment en %
Població de la URSS (milions d'habitants)	190	216	14
Producció energ. elèct. (mils de milions kw-h)	134	292	118
Fundició d'acer (milions de tones)	38.1	65.3	71
Construcció de vivendes (milions de m ²)	29	85	193
Collita de cereals (milions de tones)	82.5	133.2	61
Producció de carn (milions de tones)	5.8	8.7	50

Per això N. Khruixtxov ha pogut dir:

“El nostre país serà tant més fort com més habitants tingui. Els ideòlegs de la burgesia han ideat moltes teories canibalesques, entre altres la de la superpoblació. Reflexionen sobre com reduir la natalitat i disminuir el creixement de la població. En el nostre país, camarades, les coses són diferents. ¡Si als 200 milions n'afegíssim uns altres cent, les coses són diferents. ¡Si als 200 milions n'afegíssim uns altres cent, encara seria poc!”